ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИЯТ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ-
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

СНЦ „МЕСТНА ИНИЦИАТИВНА ГРУПА – БЕЛОВО – СЕПТЕМВРИ - ВЕЛИНГРАД”

Анализ на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” и идентифициране на проблемите, възможностите и потенциала за развитие

Съдържание

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИ И ФИГУРИ ..... **Грешка! Показалецът не е дефиниран.**
I. Обща характеристика и профил на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” 5
Географско положение 5
Релеф 5
Климат 6
Полезни изкопаеми 7
Почви 7
Води 8
Флора и фауна 9
Селищна структура 10
Изводи 12
II. Състояние на икономиката на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” 12
Обща характеристика на икономическото състояние на територията 12
Отраслова характеристика 14
Развитие на селското, горското и рибното стопанство на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” *18*
Развитие на промишлеността на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” *23*
Развитие на туризма на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” *26*
Развитие на сектор „Услуги” на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” *34*
Структура на предприятията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” 35
Изводи 37
Развитие на човешките ресурси на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград 39
Общи тенденции 39
Естествен и механичен прираст 41
Полово-възрастова структура на населението 45
Етническа структура на населението 47
Пазар на труда 48
Изводи 51
Развитие на социалната сфера на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” 53
Развитие на образованието 53
Развитие на здравеопазване 57
Социални услуги 60
Култура 65
Спорт 69

Неправителствен сектор 72
Изводи 73
Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията. ... 74
Транспортна достъпност 74
Водоснабдяване и канализация 76
Електроснабдяване и телекомуникации 78
Екологично състояние и рискове 80
Изводи 87
III. Анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите на територията 89

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИ И ФИГУРИ

Таблица 1: Находища на термо минерални води в община Велинград
Таблица 2: Разпределение на населението по населени места към 31.12.2022 година
Таблица 3: Общ брой на предприятията, регистрирани на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" за 2014 година и 2021 година
Таблица 4: Отраслово разпределение на предприятията на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" за 2021 година
Таблица 5: Структура на земеделските стопанства на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград
Таблица 6: Защитени местности на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград"
Таблица 7: Места за настаняване – по години, по леглова база и звезди
Таблица 8: Структура на предприятията на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград"
Таблица 9: Нетни приходи от продажби по видове предприятия за периода 2017 - 2021
Таблица 10: Брой заети лица по категории предприятия за 2021 година
Таблица 11: Население на МИГ „Белово, Септември, Велинград"
за периода 2015 - 2022
Таблица 12: Населени места, според броя на населението им за 2022 година
Таблица 13: Смъртност и раждаемост на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград"
Таблица 14: Естествен механичен прираст на МИГ „Белово, Септември, Велинград"
Таблица 15: Механичен прираст на населението на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград"
Таблица 16: Заселени и изселени души на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" за периода 2019 - 2022 година
Таблица 17: Разпределение на населението по пол
Таблица 18: Разпределение на населението по възрастова структура
Таблица 19: Разпределение на населението по етническа структура към 07.09.2021г.
Таблица 20: Разпределение на населението по вероизповедание към 07.09.2021
Таблица 21: Безработни лица и равнище на безработица на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград", 2022 година
Таблица 22: Образователна структура на територията на МИГ
Таблица 23: Брой на учениците в общообразователните и специалните училища на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград
Таблица 24: Напуснали основното образование (I -VII клас) от общообразователните и специални училища на територията на МИГ
Таблица 25: Лечебните заведения на територията на община Велинград към 2018
Таблица 26: Социални услуги, предоставяни на територията на МИГ
Таблица 27: Читалищна мрежа на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград"
Таблица 28: Спортни клубове на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград
Фигура 1: Разпределение на населението на МИГ „Белово, Септември, Велинград"
Фигура 2: Ръст на населението на МИГ „Белово, Септември, Велинград

I. Обща характеристика и профил на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград”

Географско положение

Територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” обхваща териториалните граници на община Белово, община Септември и община Велинград. В географско отношение, територията е разположена на пресечната точка на планините Рила, Родопи и Средна Гора и Горно-тракийската низина.

Общата територия на района е 1 498 791 км^2 като територията на община Белово е 346 356 км^2, на община Велинград е 803 063 км^2, а на община Септември - 349 372 км^2. По административно разположение се намира в Южен централен район за планиране и в югозападната част на Пазарджишка област. Вътрешните граници, освен тези, на които са с трите влизащи в МИГ, са с общините Лесичово, Пазарджик, Ракитово и Батак. Външни граници са: Софийска област (община Костенец), Благоевградска област (общините Якоруда, Белица, Банско, Гърмен и Сатовча) и Смолянска област (община Доспат).

Територията се характеризира с добра транспортна достъпност, тъй като се намира на близки разстояния от двата най-големи града в страната – София и Пловдив. През територията минава евроазиатския транспортен коридор, свързващ Западна Европа с Близкия изток и Средна Азия, международната автомагистрала "Тракия", свързваща западна Европа и Истанбул, международната жп линия от Централна Европа за Азия. От гара Септември започва дековилната железница, която е връзка между Тракия, Родопите и Пирин.

Това геостратегическо положение е дало силно отражение върху насоките на досегашното икономическо развитие на територията.

Релеф

Релефът на територията на МИГ е твърде разнообразен, от високо планински до равнинен, като попада в пределите на четири главни физикогеографски области на България: Рила, Западните Родопи, Ихтиманска Средна гора и Горнотракийската низина.

Община Велинград е разположена в Чепинската котловина. Тя се простира изцяло във високите северозападни части на Родопите, поради което преобладаващият тип релеф е планински, надморската височина – от 750–800 до 2186 м (Чепинската котловина е 750-800 м, връх “Голяма Сютка” – 2186 м). Характерна особеност на релефа на община Велинград е наличието на специфичен карстов комплекс.

Релефът на община Септември е твърде разнообразен, от средно планински до равнинен, като територията ѝ попада в пределите на три главни физикогеографски области на България: Западните Родопи, Ихтиманска Средна гора и Горнотракийската низина. Южните части на общината са планински. Близо половината от територията на община Септември се заема от крайните западни части на Горнотракийската низина и тук в коритото на река Марица, източно от село Ковачево се намира нейната най-ниска точка – 217 m н.в.

Територията на община Белово е с много разнообразен релеф - от типичен високопланински до равнинен. Обхваща части от планините Рила, Родопи и Средна гора, разделени от пролома на р. Марица и силно врязаната долина на р. Яденица, както и част от Горнотракийската низина. Най-голяма част от общината е в Рила. Родопската и Средногорската части от територията на общината са много по-малки по обхват.

Най-високата точка на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" е връх Белмекен – 2626, попадащ на територията на община Белово, а най-ниската точка се намира в община Септември, източно от село Ковачево – 217 м н.в.

Климат

Климатът на територията е изключително разнообразен, поради особената характеристика на релефа и географското положение. Територията попада в преходно-континенталната климатична област, като също така на част от територията климатът е умерено-континетален и планински. Климатът е сравнително мек, като се характеризира с топла и мека зима и прохладно лято. Средногодишната температура на територията варира от +8,8^{0}C за община Велинград и община Белово до +12^{0}C за община Септември. Най-студеният месец е месец януари със средно месечни температури от -2^{0}C до -4^{0}C. Най-топъл месец е юли, когато се наблюдават най-високите средномесечни температура - +18,6°C. Както и в другите райони на страната, така и на територията, най- големи разлики между средните месечни температури има за месеците март и април, както и за септември и октомври. ***Мекият климат на територията благоприятства развитието на туризъм като цяло.***

В региона валежите имат максимум през месец май или месец юни. Вторичен максимум се наблюдава през зимните месеци. Минимална е сумата на валежите през август и септември. Годишната сума на валежите за ниските части е около 400-600 мл/кв. м с увеличаване на надморската височина годишната сума на валежите нараства средно с около 300 мл/кв.м на 1000 м височина. Като община Велинград се характеризира с най-голяма средногодишна сума на валежите между 700 мл/кв. м и 950 мл/кв.м. Снежната покривка се задържа от 50 до 118 дни по по-високите части на територията, като най-често е нетрайна. ***Като цяло валежите на територията са недостатъчни за развитието на земеделските култури, което налага използване на допълнителни източници за напояване.***

Продължителността на слънчевото греене се отразява върху температурата на въздуха и валежите. Интензивността на сумарната слънчева радиация е в пряка зависимост от височината на слънцето над хоризонта и от прозрачността на въздуха. Най-много слънчеви часове има през август, а най-малко през декември. По сезони най-много слънчево греене има през лятото, на второ място е пролетта, на трето място е есента и на последно място е зимата. ***Територията е с добра радиационна характеристика, която не стимулира вторични химични реакции за повишаване нивото на замърсяване на въздуха.*** Няма регистрирани данни от измервания на нивото на вредни вещества в атмосферния въздух за показателите: прах, серен диоксид, азотен диоксид, сероводород на територията на общината.

За територията най-характерни са ветровете с насоченост север – изток със средна скорост 1,5 м/сек, което обуславя и мекия климат на района. Най-студен вятър се явява североизточният, чието проявление се чувства по-осезателно през втората половина на зимата. Характерно за територията е местният вятър „вечерникът", който внася прохлада през летните горещини в община Велинград. Духат обикновено т.нар. "горски бризи",

преобладаващата компонента на които са югозападните и североизточни ветрове. Общо взето средномесечната и годишна скорост на вятъра е равномерна. ***Метеорологичните характеристики спомагат за развитието на туризма на територията, тъй като създават благоприятни и комфортни условия за почивка през цялата година.***

Полезни изкопаеми

Районът като цяло не е богат на полезни изкопаеми, като изключим добрите залежи от представителите на нерудните изкопаеми като мрамор и гранит в общините Велинград и Септември и варовик в община Белово.

Територията на ***Община Белово*** е бедна на горивно-енергийни ресурси и рудни изкопаеми. С по-голямо значение на територията на общината са нерудните полезни изкопаеми - варовици и особено ***доломитът, който е важна суровина за стъкларската промишленост.*** Варовикът се добива в две големи кариери североизточно от град Белово. Добиват се и варовици за производство на вар и инертни строителни материали.

Районът около ***община Велинград*** не е богат на полезни изкопаеми, като изключим добрите залежи от представителите на нерудните изкопаеми като: мрамор; гранит и др. Оскъдните находища от нерудни полезни изкопаеми не се експлоатират ефикасно. ***Единствено добивът на мрамор има стопанско значение.*** Най-голямо мраморно находище е Лепеница, което се намира на 12 км на юг от Велинград. Годишният добив е от 3000 куб.м. мрамор. *Уранови руди* са открити по горното течение на р. Доспат при находището “Селище”. Рудодобивът е прекратен. *Злато* в района на община Велинград е добивано още от траките. В Сребрен, Писани скали, Семово и Бакалски колиби се срещат древни руди, оставени от бесите. По-значителни златни рудни изяви се формират в три района – Бабяк, Сребрен и Пашово. Запасите са добре проучени, но рудите не са пригодни за промишлена експлоатация (Бабяк и Сребрен), а при с. Пашово има голяма перспектива за търсене на златосъдържащи руди.

Община Септември е бедна на полезни изкопаеми. Речни инертни материали – пясък и чакъл се добиват в районите на селата Бошуля, Лозен и Ветрен дол..

Почви

Основните почвени типове, които са характерни за района на ***община Септември*** са алувиалните и делувиални ливадни почви, които имат голямо селскостопанско значение. На част от територията, непосредствено под горните площи, се срещат плитко–хумусни и изложени канелено-горски почви. Поддават се слабо на ерозия и върху тях добре виреят жито, царевица, слънчоглед, както и овощни дървета. Географските и климатични условия, както и вида на почвите, определят и основните култури, отглеждани в общината – зърнени култури, плодове и зеленчуци и лозя.

Най-разпространените почвени видове на територията на ***община Белово*** са канелени горски почви, канелени подзолисти горски почви, кафяви горски и планинско-ливадни почви. Планинско- ливадните почви са разпространени в рилската част над 1800 - 2000 м надморска височина върху почвообразуваща скала гранити. Ливадните почви в община Белово биват алувиални, делувиално- алувиални и делувиални. Те се характеризират с добро естествено плодородие. Общо за община Белово около 51% от общата площ са канелени горски почви, на второ място са кафявите горски и планинско-ливадните почви - 31%, следвани от ливадните - 13%, рендзините - 3% и канелено-подзолисти - 2%. Като се има предвид, че 85% от каненените горски почви са плитки,

недоразвити и на много места с проявена ерозия, то само около 21-22% от почвения потенциал е с много добри качества. Останалата част в случаите на затревяване могат да се използват ефективно като пасища и ливади.

Преобладаващите почви в ***община Велинград*** са кафявите горски почви (89 % от общата площ). Песъчливо-глинести са кафявите горски почви и съдържат малко хумус. Имат големи запаси от хранителни вещества и висок капацитет на активна влага. Това ги прави в повечето случаи почви с високи лесорастителни свойства, върху които успешно растат насаждения от бук, ела, смърч, бял бор и др. На територията на общината се срещат също канелени горски почви, разпространени около Чепинска река и алувиално-ливадните почви, които са богати на скални материали и на хумусни вещества, висоководопропускливи са и са подходящи за отглеждане на зеленчуци. Рендзини (хумусно-карбонатни почви) се срещат по поречието на р. Лепница. Разпространени са в комплекс с черноземите, смолниците, сивите, канелените и кафявите горски почви. Те са богати на хумус, сухи и силно дренирани почви.

Общото състояние на почвите в територията е добро. Основната задача е да се съхрани почвеното плодородие и да се запазят земите от замърсяване с пестициди, торове и петролни продукти***. При добра агротехника може да се повиши значително и плодородието им.*** Във високите части на планината по поречията на реките основният проблем на почвите е свързан с ерозията. Връщането на обработваемата земя на собствениците, високите цени на препаратите за растителна защита и все по-честото използване на органични торове, ще доведе до постепенното нормализиране на почвения състав.

Води

Главна отточна артерия, пресичаща част от територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" е река Марица, която преминава през община Септември и община Белово, където образува интересния пролом Момина клисура между Рила и Средна гора. Също така значителни водоизточници са двата големи притока на река Марица – Чепинска река – основна дренажна артерия на община Велинград и река Бистрица. В последните години се наблюдава увеличение на дебита на р. Марица, което може да бъде обяснено с намаленото водополване за промишлени и селскостопански нужди. Друга по-голяма река на територията е река Доспат, която е ляв приток на р. Места. Водите на реката се използват комплексно като на нея е построен яз. "Доспат". Реките в региона се характеризират със значително променливо пълноводие, което започва от средата на месец февруари и е с продължителност до месец юни. Летните засушавания започват от края на месец юни и продължават до месец септември.

В региона е изградена каскадата "Белмекен - Сестримо", приемаща води от 270 водоизточника с общ обем 365 млн. куб. м. Водите на язовир Белмекен с общ обем 145 млн. куб. м осигуряват ВЕЦ/ПАВЕЦ "Белмекен" - най-голямата такава в България, както и ВЕЦ "Сестримо", ВЕЦ "Момина клисура", ПАВЕЦ "Чаира". Територията е богата и на пресни подземни води.

Изключително характерно за територията е наличието на термоминерални извори на територията и на трите общини. Най-значителни са находищата на минерални води в ***община Велинград***. Термоминералните находища в общината са четири – Чепино, Лъджене, Каменица и Драгиново. Общият дебит на минералната вода възлиза на около 175 л/сек със средна температура около 60°С. Велинградският термоводоносен басейн е един от най-крупните и сравнително добре проучени в цялата южнобългарска термална

област. Водните му ресурси възлизат на не по-малко от 160 л/сек., от които 150 л/сек. са разкрити и подготвени за експлоатация. Огромните ресурси на този басейн са съсредоточени на територията на Велинград 140 л/сек. или 80 %. Половината от тези ресурси се падат на Чепинското находище, което има голяма радиоактивна мощност. Най-висока е температурата на водата в Драгиново – 94°С. С най-голям дебит е хидротермалното находище “Чепино” (62 л/сек).

Таблица 1: Находища на термоминерални води в община Велинград

Находище	Извори /брой/	Дебит /1/s/	Температура /^{0}C/	Минерализация /mg/l/
Чепино	18	70	22 - 48	0,20 – 0,24
Лъджене	48	35	22 - 60	0,20 – 0,60
Каменица	11	30	53 – 90,5	0,65 – 0,82

Източник: Общинска администрация , Велинград

Водните запаси и източници в района на общината – реки, карстови и минерални извори – са фактор, който е способствал за развитието на селищната мрежа, стопанската дейност и развитието на балнеолечебният отдих и туризъм като цяло.

Термалните води на ***община Белово*** са представени от минералните извори намиращи се източно от кв. „Малко Белово”. Температурата на водата на минералните извори е 22 – 25 С^{0}. Водата е без мирис, бистра и безцветн.. Няма точни данни за дебита на минералните извори, но видимият дебит се оценява на 80 до 100 л/сек.

Територията на ***община Септември*** е богата на термоминерални води с температура до 92 ºС. С най-голямо значение е термоминералното находище “Варвара”, което се намира на около 4 км южно от с. Варвара. Разположено е в живописното дефиле на р. Чепинска. Водите му се използват предимно за хигиенни нужди и балнеолечение в изградените две бани в с. Варвара и гр. Пазарджик. Община Септември разработи множество проекти за неговата рехабилитация и модернизация. Част от проектите са изпълнени, а друга в процес на реализиране.

Целта на разработване на находището е привличане на инвеститори в туристическия сектор, а от там и развитие на региона.

Флора и фауна

На територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” се наблюдава голямо разнообразие на флората и фауната. Основните причини за разнообразието на растителността са височинните пояси, всеки от които е със специфичен набор от растителни видове. Основно значение за формирането на богатото растително разнообразие имат климатичните условия, сложният релеф, почвите, дейността на човека и други фактори. Растителността е изключително богата на видове – главно поради голямата вертикална амплитуда, която варира от 400 – 2 186 м.

В най-ниските части, в котловините и край реките (надморска височина до 500 м), преобладават смесените дъбови гори (бяла върба, крехка върба, черна елша, черна топола, бяла топола и др.). На сухите каменисти и припечни склонове в ксеротермния дъбов пояс преобладават: церът, зимният дъб, мъждряна, келявият габър, благунът,

драката и др. Значителна роля в състава на растителността в тези пояси играят тревните съобщества. На една част от тях се отглеждат селскостопански култури (главно картофи).

Растителността в района на територията е ценен източник на дървесина, фураж, хранителни продукти, лечебни растения и др. Различните растителни съобщества имат климатична, вододайна, водоохранна и почвозащитна средообразуваща, санитарно-хигиенна и други роли. Горската растителност представлява естествен филтър за пречистване на замърсения въздух. *Растителността е основен фактор при формирането на природната среда и поддържането на екологическото равновесие в нея.*

Животинският свят се отличава с голяма пъстрота, като безспорно най-голям интерес представляват птиците – лещарка, калугерица, кукувица, козодой, щъркеловите, нощните и дневните грабливи птици. В планинските райони се срещат: вълк, лисица, таралеж, къртица, невестулка, пор, заек, мечка, глигани, дива коза, дива котка, сърна, елен, скален орел, сокол, ястреб, глухар, скална яребица и др.

Като цяло състоянието на дивеча тук е сравнително стабилно, но съществуващата система за опазване на дивечовото разнообразие не създава условия за опазване на дивите животни и техните местообитания.

Районът на ***Община Белово*** се характеризира с високата степен на наситеност от Защитени територии и Защитени зони. Значителна част от територията на Община Белово е разположена в Национален парк „Рила“, който е най-големият национален парк в България и един от най - значимите в Европа. Територията на Община Белово се покрива от мрежата на Натура 2000 за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна частично от: Защитена зона „Голак“ BG0000304; Защитена зона „река Марица“ BG0000578; Защитената зона „Яденица“ BG0001386; Защитена зона „Рила“ BG0000495 покрива се и с BG0000495 за опазване на птиците.

Във ***Велинградската община*** са проучени 133 вида защитени животни, от които 101 вида са птици. Поради този факт някои територии от общината са включени в системата "Натура" по две директиви - за местообитанията и за птиците.

Селищна структура

Съгласно Закона за административно-териториалното устройство на Република България са определени 4 критерия за функционално категоризиране на населените места в Р. България. Критериите включват показатели, свързани с демографското развитие, урбанизационните процеси, инфраструктура, селищно-административни и културни функции. В съответствие с изброените критерии разпределението на населените места на територията е показано в таблица 2.

Таблица 2: Разпределение на населението по населени места към 31.12.2022 година

	НАИМЕНОВАНИЕ	НАСЕЛЕНИЕ /хил.души/
	МИГ “Белово, Септември, Велинград”	**60 861**
ОБЩИНА	**БЕЛОВО**	**7 047**
град	Белово	3109
село	Аканджиево	336

село	Дъбравите	395
село	Габровица	337
село	Мененкьово	828
село	Момина Клисура	731
село	Голямо Белово	394
село	Сестримо	887
ОБЩИНА	**СЕПТЕМВРИ**	**21 357**
град	Септември	6068
село	Бошуля	667
село	Варвара	1857
град	Ветрен	2616
село	Ветрен дол	1407
село	Виноградец	1176
село	Горно Вършило	40
село	Долно Вършило	5
село	Злокучене	855
село	Карабунар	1182
село	Ковачево	1711
село	Лозен	826
село	Семчиново	1802
село	Симеоновец	802
село	Славовица	313
ОБЩИНА	**ВЕЛИНГРАД**	**32 457**
град	Велинград	20 031
село	Абланица	362
село	Алендарова	256
село	Биркова	386
село	Бозьова	18
село	Бутрева	166
село	Враненци	153
село	Всемирци	303
село	Горна Биркова	190
село	Горна Дъбева	195
село	Грашево	1157
село	Долна Дъбева	251
село	Драгиново	4694
село	Кандови	195
село	Кръстава	1017
село	Пашови	865
село	Рохлева	355
село	Света Петка	1356
село	Цветино	134
село	Чолакова	165

село	Юндола	208

Източник: Национален статистически институт

Населението на МИГ „Белово, Септември, Велинград" е разпределено в 44 населени места, от които 4 града – Белово, Септември, Ветрен и Велинград и 40 села. Най-голямото населено място е град Велинград с 20 031 души население, а най-малкото – село Долно Вършило с едва пет души население. Средната гъстота на населението на територията е приблизително 40 души/км^2.

Изводи

Проблеми

- Силно разчленен релеф, който не позволява активно развитие на земеделие на места в територията;
- Липса на значителни полезни изкопаеми, освен нерудните – гранит, мрамор и варовик;
- Значителен брой малки и много малки села;
- Неефикасна и неефективна експлоатация на термоминералните находища;
- Нерагламентирано използване на горските и природните ресурси;
- Неизползван потенциал на природните ресурси за развитие на алтернативни форми на туризъм;
- Недостатъчно количество на валежите за напоителните нужди за земеделието;

Потенциал и възможности

- Добро географско и транспортно разположение, благоприятстващо икономическото развитие на територията;
- Благоприятни климатични и почвени ресурси за отглеждане на различни видове земеделски култури, особено на територията на община Септември;
- Добри възможности за развитие на животновъдството на територията поради наличието на пасища и ливади;
- Наличие на термоминерални извори на територията и на трите община, влизащи в състава на МИГ;
- Голям процент горски масиви, които могат да бъдат използвани за развитието на различни видове дейности;
- Благоприятен климат, благоприятстващ развитието на туризма през цялата година;
- Наличие на многобройни водоизточници, снабдяващи територията с нужните водни ресурси;
- Възможност за създаване на съвместен продукт, съчетаващ балнео и СПА туризма със селски и екотуризъм.
- Съхранена природна, антропогенна среда и биоразнообразие;
- Добра усвоеност на природоклиматичните условия за развитие на местната икономика.

II. Състояние на икономиката на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград"

Обща характеристика на икономическото състояние на територията

В икономиката на МИГ „Белово, Септември, Велинград" са застъпени почти всички отрасли на Националното стопанство. За това способстват изключително многообразните фактори, определили развилите се във времето различни икономически дейности,

локализирани на територията на трите общини. С основно стопанско значение са преработващата промишленост, търговията, строителството, селското и горското стопанство, както и хотелиерството и ресторантьорството. Преходно планинският релеф в преобладаващата част от територията на МИГ създава добра суровинна база за преработващата промишленост и горското стопанство, а богатите и разновидни горски масиви осигуряват дървесината за дърводобивната и дървопреработващата промишленост.

За ***община Велинград*** по показателя приходи от дейност най-голям дял в общинската икономика се пада на сектора на услугите 77,6 %, от които 45,2 % се падат на търговията и ремонта на автомобили и мотоциклети и 18,7 % на хотелиерство и ресторантьорство. На второ място е сектора на индустрията с 19,5 %, от които с най -голям дял е преработващата промишленост. Последното място заема селското и горското стопанство на което се пада дял от 2,8 %.

Спрямо предходните данни от направения анализ за разработване на Стратегията за ВОМР за периода 2014 - 2020, третичният сектор бележи ръст при относително стациониране на индустрията и аграрния сектор.

Основните сектори в местната икономика на ***община Септември*** са преработващата промишленост, търговията и селското стопанство. Най-важните и развити отрасли са: машиностроенето, металообработването и хранително-вкусовата промишленост. В тези отрасли функционират структуроопределящите предприятия за общината. Ключов отрасъл за развитието на община Септември е и „Селско и горско стопанство" като през последните години се забелязва изключителен растеж на обработваемите площи и увеличаване на земеделските стопанства на територията, което до голяма степен се дължи на подпомагането по линия на Европейските фондове и програми и по-специално по Програма за развитие на селските райони 2007 – 2013 и Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020.

Икономиката на ***община Белово*** е по-слабо л, което се дължи на значителното намаляване на производството на територията на общината и високата безработица. На територията все още съществуват значителни производствени предприятия в областта на леката промишленост, хранително – вкусовата промишленост, дървообработването, добивната промишленост и други. Важен сектор и основна производствена единица на територията на общината се явява най- мощната хидроенергийна каскада в България. На територията на общината са изградени и функционират " ВЕЦ/ ПАВЕЦ" Белмекен", ПАВЕЦ "Чаира", ВЕЦ "Сестримо", ВЕЦ "Момина клисура". Като цяло промишлеността е сектор, който е добре да запази своето водещо място в икономиката на териториалната единица. Забелязва се превес на производства и дейности, при които се създава по–ниска добавена стойност и се изисква по–ниско квалифициран персонал. Добре развит е секторът на услугите, който заема дял от 56% . Недобре развито е селското стопанство, поради планинското разположение на по-голямата част от територията, но има потенциал за развитие на животновъдството, поради наличието на много пасища и ливади.

На територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" има регистрирани общо 2430 предприятия /таблица 3/.

Таблица 3: Общ брой на предприятията, регистрирани на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" за 2014 година и 2021 година

Населено място	Общ брой предприятия 2014 година	Общ брой предприятия 2021 година
Община Белово	223	208
Община Септември	658	705
Община Велинград	1549	1496
ОБЩО МИГ „Белово, Септември, Велинград”	**2430**	**2395**

„Отдел статистически изследвания“ Пазарджик

От таблицата се вижда, че най-голям брой предприятия има на територията на община Велинград, а най-малък на територията на община Белово. Изключително неравномерно е разпределението на предприятията, тъй като над 95% от предприятията са разположени в общинските центрове, а едва 5% в селата. ***Това неравномерно разпределение води и до значителна икономическа дебалансираност между населените места.*** Забелязва се, че икономическото развитие на общинските центрове нараства с много по-голям темп в сравнение с икономическото развитие на малките населени места. Затова усилията трябва да бъдат съсредоточени към развитието на бизнес в по-малките населени места с цел намаляване на миграцията. В сравнение с данните от 2014 година, когато бе разработена предходната Стратегия за ВОМР е видно, че има леко намаляване на общия брой предприятия на територията, като само в Община Септември се забелязва ръст, което означава че трябва да бъдат ***подкрепени инвестиционните дейности на територията и създаването на нови и устойчиви предприятия.***

Отраслова характеристика

Територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” се характеризира с относително стабилно икономическо развитие. Най-добре развита е икономиката на община Велинград, в която са съсредоточени и най-голям брой от предприятията на територията. Основните водещи сектори в икономиката на община Велинград са дърводобивът и дървообработването, машиностроенето, хранително-вкусовата промишленост, строителството и с особено голямо значение са хотелиерството и ресторантьорство, които осигуряват и голям брой от работните места в общината.
Добре развита е икономиката на община Септември като с водещо значение са преработващата промишленост, търговията и селското стопанство. Община Белово е с най-слабо развитата икономика. Част от предприятията с водещо значение за общината са в сферата на производствата на хартиени изделия, хранително – вкусова промишленост, ВЕЦ, добив и преработката на дървен материал. В таблица 4 е показано отрасловото разпределение на предприятията на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград”.

Таблица 4: Отраслово разпределение на предприятията на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” за 2021 година

Икономически дейности	Предприятия	Произведена Продукция в хил. лева	Приходи от дейността в хил. лв.	Нетни приходи от продажби в хил. лв.
	Брой			
МИГ „БЕЛОВО, СЕПТЕМВРИ, ВЕЛИНГРАД“	**2395**	**632 002**	**980 523**	**902 804**
ОБЩИНА ВЕЛИНГРАД	**1 482**	**229 139**	**445 645**	**404 773**
A СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	75	5 947	8 674	6 209
B ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	..	..	..	..
C ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	160	64 278	95 226	85 989
D ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	4	517	..	516
E ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	..	..	..	..
F СТРОИТЕЛСТВО	41	16 118	19 268	15 781
G ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	606	32 895	184 736	178 157
H ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	70	15 852	16 918	16 293
I ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО	202	55 445	70 708	63 740
J СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	19	5 085	5 427	5 375
L ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	55	1 047	2 568	1 427
M ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	66	3 055	3 236	3 068
N АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	14	1 009	1 037	1 014
P ОБРАЗОВАНИЕ	4	148	148	148
Q ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	61	23 567	31 823	22 611
R КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	7	204	276	257
S ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	95	2 064	2 368	2 317
ОБЩИНА СЕПТЕМВРИ	**705**	**354 282**	**451 531**	**423 550**
A СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	123	15 643	22 367	15 349

B ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	-	-	-	-
C ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	68	297 179	311 960	300 797
D ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	9	1 337	2 328	1 337
E ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	3	..	118	..
F СТРОИТЕЛСТВО	26	4 133	4 633	4 062
G ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	255	10 656	76 551	74 326
H ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	44	15 077	16 240	15 455
I ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО	59	3 965	6 499	5 892
J СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	8	319	345	305
L ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	20	910	3 178	867
M ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	19	1 546	1 902	1 562
N АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	11	305	2 028	365
P ОБРАЗОВАНИЕ	5	..	59	..
Q ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	22	2 313	2 414	2 313
R КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	3	391	396	392
S ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	30	389	513	389
ОБЩИНА БЕЛОВО	**208**	**48 581**	**83 347**	**74 518**
A СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	19	1 420	1 933	1 337
B ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	-	-	-	-
C ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	25	36 601	44 756	39 331
D ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	..	..	..	..
E ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	3	969	1 150	968
F СТРОИТЕЛСТВО	8	259	307	162

G ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	94	3 492	26 863	26 431
H ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	10	3 333	3 333	3 330
I ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО	21	360	865	829
J СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	-	-	-	-
L ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	..	..	..	..
M ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	7	215	223	215
N АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	..	..	..	..
P ОБРАЗОВАНИЕ	-	-	-	-
Q ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	6	498	513	503
R КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	..	..	..	..
S ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	9	112	113	113

„Отдел статистически изследвания“ Пазарджик

От таблицата е видно, че най-голям брой предприятия /40%/ попадат в сектор „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети”, предприятията в преработващата промишленост съставляват 11%, селското, горското и рибното стопанство - са с дял 9% и хотелиерството и ресторантьорството заемат 12% от общия брой предприятия на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград. От таблицата също е видно, че въпреки, че предприятията от преработващата промишленост съставляват едва 11% от общия брой предприятия, съдейки от нетните приходи от продажби те са ***с най-голямо икономическо значение за територията*** (47% от нетните приходи от продажби за цялата територия). ***Ето защо чрез Стратегията за Водено от общностите местно развитие трябва да се осигури адекватна подкрепа за развитието на тези предприятия, като се стимулира тяхната технологична модернизация, експортна ориентираност, иновационна дейност и ресурсна ефективност, както и да се подкрепят дейности за насърчаване на кръговата икономика в предприятията.*** На второ място по нетни приходи от продажби за територията е търговията и ремонта на автомобили и мотоциклети - 31%. Хотелиерството и ресторантьорството заемат трето място с 8%. Делът на заетите лица в тези два сектора е най-голям, като за тяхното развитие, един от най-важните инструменти са човешките ресурси. В Стратегията за Водено от общностите местно развитие, предприятията от сферата на услугите трябва да се подпомогнат основно в областта на ***развитието на човешките ресурси, подобряване на условията на труд, осигуряване на възможности за субсидирана заетост, да се създадат възможности за обучение и повишаване на квалификацията на работната ръка, така че да се постигне по-високо качество на предлаганите от тези фирми продукти, както и да се преодолее един от основните проблеми – намирането на подходяща и квалифицирана работна ръка.***

В сравнение с анализа на територията, разработен през 2015 година, делът на селското, горското и рибното стопанство значително е намалял - от близо 7% до 3%. Стойността на произведената продукция в тези стопанства също е сравнително ниска – 23 010 лева в сравнение, например с отрасъл „Хотелиерство и ресторантьорство", чиято произведена продукция е на стойност 59 770 лева или почти 2,5 пъти повече. ***За да се подобри състоянието на селскостопанския сектор е необходимо внедряването и модернизирането на технологиите за производство на селскостопанска продукция, усъвършенстване на каналите за реализация, както и осигуряване на условия за преработка на продукция.***

Развитие на селското, горското и рибното стопанство на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград"

Територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" се характеризира с наличие на благоприятни природо-географски и почвени ресурси, създаващи предпоставка за отглеждането на разнообразни земеделски култури, като всеки един от районите, влизащи в състава на МИГ притежава специфични условия и се характеризира с отглеждането на различни култури.

На територията на МИГ през 2020 година има регистрирани общо **3014 земеделски стопанства.** Използваната земеделска площ на територията на МИГ-а е 17 497 ха, като делът на община Септември е изключително голям. /Таблица 5/.

Таблица 5: Структура на земеделските стопанства на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград

	Община Белово		**Община Велинград**		**Община Септември**	
Показатели	Стопанства (брой)	Площ (ха)	Стопанства (брой)	Площ (ха)	Стопанства (брой)	Площ (ха)
Използвана земеделска площ (ИЗП) на открито	318	2547	1049	3576	1647	11374
Обработваема земя	163	1018	571	477	917	7065
Зърнено-житни култури	69	550	59	137	344	3553
Зърнено-бобови култури	2	-	21	1	5	6
Технически култури	20	132	5	21	59	1313
Ягоди, пресни зеленчуци и цветя	71	-	3	0	575	411
Други култури на обработваема земя	84	285	557	316	289	1782
Семейни градини	98	3	25	2	406	14

Постоянно затревени площ	150	1456	1032	3029	281	2760
Трайни насаждения	185	71	23	68	1331	1535

Източник: ОД „Земеделие", Пазарджик

Растениевъдство

По отношение на земеделието, използваната земеделска земя на открито е общо 17 524 ха, като от нея 8 560 ха е обработваема земя. Основна част от общините Белово и Велинград са заети от горски фонд, което оставя 26,1% на Белово и 13,3% на Велинград като стопански фонд. Община Септември, от друга страна се характеризира с предимно равнинен релеф като 7065 ха от земеделските са обработваеми. Основна част от площта на МИГ, намираща се на територията на общините Белово и Велинград се ползва за мери и пасища и трайни култури, докато на територията, намираща се в община Септември се отглеждат зърнено-житни, фуражни, технически (тютюнопроизводство) и зеленчукови култури. От скоро се възстановяват и правят проучвания за създаване на нови трайни насаждения, което създава благоприятна среда в насока лозарство, особено с репутацията на региона като лозаро-винарски.

Най-голяма е площта на обработваемите земи в ***община Септември***, което се обуславя от равнинния характер на релефа, благоприятните климатични условия и наличието на многобройни водоизточници. Първичният (аграрен) сектор е с важно значение за развитието на общината. Данните показват, че сектор "Селско, горско и рибно стопанство" е ключов за Община Септември и той продължава да се развива успешно. Той осигурява около 10% от заетостта в местната икономика. ***Увеличаващият се брой предприятия и обработваеми площи означава, че продължава да се инвестира в отрасъла, което от своя страна осигурява нови възможности за неговото развитие.***

По данни на Министерство на земеделието и горите - БАНСИК 2000, община Септември е сред общините с използваемост на земите от 61% до 73%. От общата територия на общината над 96 989 дка е заета с гори, което допринася за добрата екологична характеристика на района и създава условия за развитие на биоземеделие.
Значителен е и размерът на засетите площи с есенници, пролетници и трайни насаждения – 60 182 дка. Характерни за територията на община Септември са следните култури:
Зърнено житни култури – 35 530 дка
Ягоди, пресни зеленчуци и цвета – 4110 дка
Други култури – 17 802, от които голяма част са лозя
Трайни насаждения – 15 350 дка

Предимно планинският релеф на ***община Велинград*** не предразполага към превръщането на земеделието в основен отрасъл за територията. Основната земеделска култура за района на общината са **картофите** - с площ 3 000 дка през 2020 г. Сравнително меката зима, фьонът с южен-югозападен поток, както и големият брой слънчеви дни през годината благоприятстват развитието на оранжерийното производство на цветя и зеленчуци. Общината разполага с 276 дка остъклена площ, разположена върху терен от 430.5 дка. Почвените и климатични условия на територията на общината предоставят възможности за производство на алтернативни земеделски култури (култивирани билки и т.н.), възможности за производство на екологично чисти продукти.

Данните за ***община Белово*** сочат, че земеделието в региона не може да бъде приоритетен отрасъл предвид природните дадености, за разлика от по- голямата част от общините в Пазарджишка област. Това се дължи на предимно планинския характер на релефа на община Белово. През 2021 г. в селското, горско и рибно стопанство на местната икономика функционират 19 предприятия и 318 регистрирани земеделски стопанства, в т.ч. 202 от тях отглеждащи животни, които генерират продукция в размер на над 1 420 хил. лв., приходи от дейност – близо 1 933 хил. лв.16 По данни на НСИ за 2021г. в сектора е осигурена заетост на общо 46 лица, от които 31 заети и 15 наети. По данни на МЗ през 2020 г. в община Белово в земеделието постоянно заети са 296 лица, като се използва предимно семейна работна сила. Обработваемата земя върху територията на Общината е сравнително малко - 25,68% селскостопански фонд, горски фонд - 69,40%; (66,3 %). Тези дадености налагат да се направи анализ за най-рационално използване на природните дадености и земеползване на наличния селскостопански фонд. Използваната земеделска земя в община Белово, в т.ч. обработваеми земи, пасища, мери, ливади, трайни насаждения, за 2020 г. е 25 480 202 дка. Територията на общината разполага с различна категория земеделски земи, лозови масиви, развито овощарство с характерна, традиционна стопанска дейности, която не е свързана с постоянно действащи източници на шум в околната среда (землищата на гр. Белово и селата и др.). Необходимо е усилията да се насочат към най - рационално използване на наличния селскостопански фонд, в сферата на алтернативно и биологично земеделие, билкопроизводство, трайни насаждения, отглеждане на нетрадициони култури, с добър пазар в страната и чужбина, а именно ягодоплодни култури /ягоди, малини, касис, аронияи други/. Друга възможност в развитието на растениевъдството е отглеждането на етерично - маслени и билкови растения. Добри възможности за реализация на западните пазари имат замразените плодове - череши, вишни, касис, малини, ягоди и някои дивораст плодове - къпини, малини, боровинки.

Насоки за развитие на земеделието на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград: промяна структурата на производството; използване на съвременни технологии за отглеждане на селскостопанските култури; осигуряване на информация за пазарите на селскостопанската продукция; обвързване на производството на селскостопанска продукция с изграждането на преработвателни предприятия.

Животновъдство

Животновъдството е облагодетелствано да се развива, тъй като планинската територия дава множество естествени пасища. Въпреки това, животновъдството в региона не е достатъчно развито. Множество от стопанствата, приблизително 90%, отглеждат малък брой животни, 2-3 крави и/или 4-5 овце. Като цяло може да се сметне, че аграрният сектор на територията не е оптимално развит.

В резултат от реформите в селското стопанство, изразяващи се главно в ликвидиране на едрите форми на стопанисване на земята и преминаването на животновъдството почти изцяло в личните стопанства, е налице значителен спад в броя на селскостопанските животни, отбелязан в цялата страна, в т.ч. и на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград".

*За **Община Велинград*** като типичен район с преобладаващ планински характер е характерен високият относителен дял на тревните площи – 30 290 дка.)

Съотношението на тревни площи към ниви до голяма степен определят екстензивния характер на земеделието в общината и специализацията в говедовъдство, овцевъдство и козевъдство, базирани на производството на сено от естествените ливади и ползване на значителния размер мери и пасища (чийто потенциал не се използва пълноценно). Породният състав е силно влошен. Сградният фонд е в лошо състояние.

Основен отрасъл на животновъдството е **говедовъдството.** То е изцяло съсредоточено в частния сектор, където е преобладаващ броят на дребните ферми (1-3 крави) и много малко в средните ферми (5-10 крави). Големи ферми няма. ***Дребното стопанство не е рентабилно и не позволява да се извършват всички изисквания по европейските стандарти – контрол и хигиена на млекодобива, и ветеринарно-медицински мероприятия. За целта е желателно окрупняване на фермите и изграждане на съоръжения за развитие на отрасъла.***

В **овцевъдството** се наблюдава също увеличение на животните през последните години спрямо, докато в козевъдството се забелязва стабилизиране броят на отглежданите животни.

Овцете и козите нямат пазарна ориентация, а по-скоро допълват фонда на натуралните стопанства. Неголемият брой на отглежданите животни се обяснява с ниската изкупна цена на млякото, високите цени на фуражите, слабото търсене на месо, които причини принуждават населението да сведе броя на животните до оптималния минимум.

В ***община Септември*** от гледна точка на животновъдните обекти се наблюдава превес на овцевъдните, следват говедовъдните обекти, птицевъдните обекти са регистрирани като категории на производство задни дворове.

Високите производствени разходи и ниските изкупни цени на продукцията от животновъдството са причина за отлив от този отрасъл на земеделски кооперации и агрофирми и преминаването на съществуващите животни в частни стопани и по-малки семейни ферми или във фирми, занимаващи се предимно с угояване и търговия.

Перспективите в отрасъла са към създаване и развитие на семейни ферми с по-малък брой животни, механизиране на процесите на отглеждане, за което е необходимо финансово подпомагане и стимулиране на частните животновъди.

Животновъдството и то предимно на високопланинско животновъдство, е важен подотрасъл на селското стопанство в ***община Белово***, който има много добри условия за развитие в общината в следните направления: овцедовъдство – за мляко и месо; овцевъдство и отглеждане на кози – за мляко, месо и вълна; птицевъдство – отглеждане на свободни кокошки за яйца и месо, както и отглеждане на пуйки, патици и гъски, каквито традиции има в този край; пчеларство – природните условия са особено благоприятни за отглеждане на пчели и добиване на екологично чист мед и други пчелни продукти. Отглежданите породи говеда са Черно-шарено говедо, Българско родопско говедо, Симентал, Джерсей. Животновъдството се развива главно в семейното стопанство и служи за задоволяване на личните нужди. ***При наличната чиста природна среда, без промишлени замърсявания и пасищни ресурси, екологичното био животновъдство би имало големи възможности за развитие.***

Въпреки подходящите услови за развитие на животновъдството, липсата на непрекъснато водоподаване може да спре развитието на района, да доведе до обезлюдяване на населените места и намали инвеститорския интерес. ***Липсва резерв от вода за развитие на животновъдството и за изграждане на малки предприятия за преработка на продукцията от животновъдството и растениевъдството.*** Спецификата на климата и наличните горски територии и площи следва да фокусират

посоката за развитие на региона, търсейки традициите в сферата на животновъдството и то предимно на високопланинско животновъдство и производство на висококачествена, екологично чиста продукция - мляко /краве, биволско, овче, козе/, месо, вълна, яйца, мед и др.

Земеделието все още е важен източник на заетост в селските райони и е важно за икономиката на страната като цяло. Пазарните и полупазарните стопанства, обаче, спъват продуктивността на труда в земеделието и доходите в селските райони. Секторът на територията на МИГ се характеризира с относително малки стопанства, раздробеност на обработваемата земя, липса на достатъчен капацитет и възможности за превръщането му в стабилен източник на доходи и икономическо развитие. ***Ето защо е необходимо в Стратегията за водено от общностите местно развитие да се разработят мерки, които да доведат до непрекъснато насърчаване и подпомагане на земеделските стопанства за модернизиране, укрепване и развитие на производствените процеси, създаване на условия за развитие на биоземеделие и внедряване на различни сертификати за качество на земеделската продукция, улесняване веригата на доставките и реализацията на земеделската продукция.*** По отношение на ценовата политика, българското земеделие действа като свободен пазарен сектор. ***Алтернатива за развитие на сектора са създаване на пазари на производителите, насърчаване на късите вериги на доставките, създаване на условия за преработването на земеделските продукти, с цел стабилизиране и подобряване на икономическото развитие и конкурентоспособността на отрасъла.***

Горско стопанство

Територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" се характеризира с наличие на голяма площ, заета от горски масиви, което се обуславя от планинското разположение на две от общините, влизащи в състава на МИГ – Велинград и Белово. Общата площ на горския фонд на територията е 813 538 дка, като най-голям е горският фонд на община Велинград – 501 818 дка, а най-малък е този на община Септември – едва 97 000 дка. Територията се характеризира с голямо разнообразие в надморската височина и разнообразен релеф, което определя разнообразието на микроклиматичните особености, а оттам и на почвените и растежните условия. /Таблица 6/

Таблица 6: Горски фонд на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград"

Фонд	**Дка**
Горски фонд /общо/	**813 538**
Община Белово	214 720
Община Септември	97 000
Община Велинград	501 818

Източник: ОД „Земеделие", Пазарджик

В типологично отношение горската растителност е разпределена в Долния равнинно-хълмист и хълмисто-предпланински пояс на дъбовите гори (0-700 м н.в.) и Средния планински пояс на горите от бук и иглолистни (700-2000 м н.в.). От естествено разпространените най-широко участие имат бял бор, черен бор, ела, смърч, бяла мура, бук, горун, цер, трепетлика, ива, бреза, мъждрян, габър, келяв габър, шестил и др. в чисти и смесени формации. Във височинния пояс над 1750 м. са разпространени високопланински смърч, бялборови-смърчови и елово-букови формации.

От *храстовите видове* се срещат: хвойна, леска, шипка, дрян, черен бъз, червен бъз, къпина, диворастяща малина, ракита, синя смрика, високопланинска смрика, глог и др. *Тревната покривка* е съставена от житни (класица, овсига, власатка, главица, подъбиче и др.), папрати, лазаркиня, лузула, подбел, заешки киселец, ягоди, боровинки и др. На фона на намаляване и спиране на производството на предприятия в района, и освобождаване на работещите в тях, горското стопанство като отрасъл, развитието на дейностите, свързани с дърводобива, възпроизводството, ползването и опазването на горите създават заетост и поминък на част от населението, като предлагат работни места за постоянни и сезонни (временни) работници. С това се помага за решаването на тежките социални проблеми във връзка с голямата безработица в района. От значение за населението са и страничните ползвания на гората. Те носят допълнителни доходи на населението. В голяма част от територията на горския фонд се разрешава паша на едър и дребен добитък (в т.ч. във високопланински и горски пасища), но възможностите не се използват пълноценно.

Добиват се листников фураж, трева и сено от поляните за прехрана на домашните животни, новогодишни елхи, дръвчета за озеленяване, смола, иглолистна вършина от бялбор и ела за нуждите на фармацевтичните заводи, картофи от временни ниви в далекопроводните просеки. Има добри условия за добив на горски плодове (боровинки, малини и др.), билки (риган, жълт кантарион, бял равнец, мащерка, мечо грозде и др.) и диворастящи гъби (манатарка, пачи крак).

От значителна важност за горското стопанство на територията е да се осигури опазване и поддържане на защитните и специалните категории горски територии като основен средообразуващ фактор, чрез възпроизводството и устойчивото им развитие и многоцелевото ползване в интерес на собствениците и обществото, като въведе правила и нормативи за устройството и опазването им.

Развитие на промишлеността на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград”

Развитие на промишлеността на територията на община Велинград

Индустрията в община Велинград е относително добре развита, като за периода след световната финансова и икономическа криза се забелязва растеж на приходите от дейностите на предприятията. Водещи предприятия в сектора на промишлеността в община Велинград са в сферата на:

- Дърводобива и дървопреработването – Това е водещият отрасъл на общинската икономика. Ежегодно в общината се добиват около 150 000 м^3 дървесина.

Броят на малките и средни дървопреработващи предприятия е над 350. Те работят почти изключително за износ (предимно за Гърция и Турция). Мебелните предприятия са

концентрирани главно във Велинград, като тук се включват и много фирми дървопреработватели и производители на палети, еко брикети и др.

Основен проблем пред този сектор на промишлеността е стремежът за постигане на по-голяма печалба, което довежда до нарушаване на баланса на горите. Поради което е необходимо да се промени охраната и експлоатацията на горите. Създаване на стимули на предприемачите в мебелното производство, които да затворят производствения цикъл от добива на дървесина до крайния продукт – мебели и фасониран дървен материал, както и възможност за дългосрочно договориране на дървесина с цел подобряване на производствата, планиране в по—дълъг период, инвестиране в техника и не на последно място разкриване на нови работни места.

- Машиностроене – Представено е главно от производство на медицинска, лабораторна и фармацевтична техника и дървопреработващи и металорежещи машини.

- Хранително-вкусова промишленост - Това са главно малки и средни предприятия. Продукцията на тези предприятия задоволява нуждите на общината от хранително- вкусови продукти. Необходимо е този сектор да се разшири и модернизира с оглед на развитието на балнеологията и туризма.

- Добив на нерудни изкопаеми - Добивът на мрамор и гранит е силно ограничен в сравнение с годините преди преминаването на страната към пазарно стопанство.

- Строителство – В сектора на строителството се забелязва ръст през последните години, с изключение на 2020 година, поради избухналата тогава пандемия от КОВИД19. В общината през 2021 г. са регистрирани 41 фирми, занимаващи се със строителство, като произведената бруто продукция е била за 16118 хил. лева, докато през 2019 г., а произведената продукция е била за 10085 хил. лв.

Сред основните предприятие в сектор „Преработваща промишленост“ на територията на община Велинград са: Родопска мебел, Кемпаса ЕООД, Братя Станкеви, Евро бед ЕООД, Кронос мебели, Братя Коцеви ООД, Мебел лукс и други; приборостроене – „Роботика“ ООД; машиностроене „ВСК КЕНТАВЪР – ЗММ” ЕООД; хранително вкусова промишленост – „Бони обород“, „Акварекс-В“;

<u>Развитие на промишлеността на територията на община Септември</u>

Според данните на НСИ, ***преработващата промишленост*** е с най-голям дял в структурата на местната икономика по всички основни показатели. На преработващата промишленост се дължат основните инвестиции в дълготрайни материални активи. Извършените разходи за придобиване на ДМА са важен показател за икономическата активност на предприятията и за оценка на бизнес климата на даден регион. Също така инвестициите в ДМА са и основният показател, който измерва икономическото развитие на фирмите, тъй като компании в лошо финансово състояние не инвестират в ДМА. Броят на предприятията от преработващата промишленост е 68 за 2021 година. Като **основното производствени дейности** са: производство на локомотиви, мотриси и вагони, ремонт на пътнически вагони, производство и ремонт на колела и колооси; производство на специализирани заваръчни контролни работи и устройства; производство на метални конструкции, тръби и резервоари; производство на асансьори; хранително-вкусово производство; производство на пластмаса. Сред големите производствени фирми на територията на община са: “КОЛОВАГ” АД - специализирано предприятие за ремонт, рециклиране и производство на железопътна техника: среден и капитален ремонт на пътнически и товарни вагони; проектиране, реконструкция и модернизация на специализирани машини и съоръжения за поддръжка и ремонт на инфраструктурата на

пътя и контактната мрежа; „Локомотивно депо“ – с основна дейност ремонт на локомотиви; „Завод за листови и метални конструкции (КЗУ - ЗЛМК)“ – поделение към КЗУ гр. София. Основната дейност на фирмата е производство на листови и метални конструкции; “Бултес” ООД, гр. Септември – фирма за производство на хляб и хлебни изделия; “Борса” ООД, гр. Септември – фирма за производство на хлебни и сладкарски изделия; “Заря 2000” АД, гр. Септември – с основна дейност хлебопроизводство; “Томил Херб”- гр. Септември – с основна дейност пакетиране на билкови таблетки; “Рьофикс” ЕООД – фирма за производство и търговия със строителни материали в страната и чужбина.

<u>Развитие на промишлеността на територията на община Белово</u>

Водещо значение в структурата на вторичния сектор заема сектор С - „Преработваща промишленост“. През 2021 г. в сектора функционират 25 бр. предприятия. По нетни приходи от продажби за 2021 г. отново водещ е сектор С, който формира от 54,08% с над 40 299 хил. лв. Всички предприятия частна собственост. Броят на промишлените предприятия на територията на община Белово е 25.

Основните отрасли на преработващата промишленост са: дървообработване, целулозно – хартиена промишленост, текстилна, хранително – вкусова и др.

Най–голямото промишлено предприятие е заводът за хартия “Белана”, основен производител на малограмажни хартии и санитарни изделия. Фримата е водеща на пазара на тишу продукти в България, с присъствие и в балканския регион. Продуктите се продават в повече от 25 страни.

В отрасъла на дървообработване се работи предимно с местна дървесина, като по-големи предприятия са: „Родопи“ АД - Белово; „Томекс“ АД; „Варко“ ЕООД; „Испо“ ООД; ЕТ „Славия“. В индустриалната зона на гр. Белово е разположена и фабриката за импрегниране на дървени траверси „Импрегнация 2000“ АД. В град Белово са разположени предприятията от текстилната промишленост – „Ритон П“ - цех за ризи; от хранително - вкусова промишленост –„Бельово“ ООД за бутилиране на минерална вода, „Фабрика БГ – 12“ за производство на сирена;

Важен сектор и основна производствена единица на територията на общината се явява най-мощната хидроенергийна каскада в България. На територията на общината са изградени и функционират “ ВЕЦ/ ПАВЕЦ “Белмекен“, ПАВЕЦ „Чаира“, ВЕЦ “Сестримо“, ВЕЦ “Момина клисура“.

Като цяло промишлеността на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград е сектор, който е добре да запази своето водещо място в икономиката. Забелязва се превес на производства и дейности, при които се създава по–ниска добавена стойност и се изисква по–ниско квалифициран персонал***.***

Необходимо е да се работи в аспект на навлизане на европейските стандарти в сферата на производството, иновациите и обучаването на наетия персонал, в контекста на продължаващото професионално обучение. ***Това обуславя нуждата от включване в Стратегията за водено от общностите местно развитие мерки и дейности, свързани с повишаване на технологичния и иновационен капацитет на малките и средни производствени предприятия на територията на МИГ, за да се подобрят тяхната конкурентоспособност, условия на производство, износен потенциал и технологичната им модернизация. Също така е необходимо да се включат мерки за квалификация и преквалификация на кадрите в унисон с нуждите на съществуващия и ново-привлечен бизнес и други сходни мерки, адресиращи привличането, развитието и***

задържането на човешките ресурси, необходими за местно икономическо развитие.

Развитие на туризма на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград”

Развитието на туризма на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” може да бъде основано на съчетаването на разнообразни туристически продукти. Във Велинград е развит СПА и балнеоложкия туризъм, който може да бъде двигател на туристическия бизнес на цялата територия. Белово със своята чиста, богата и разнообразна природа има потенциал за развитие на краткосрочен здравословен туризъм, а Септември, от своя страна – за развитие на селски и познавателен туризъм. Селският туризъм в съчетание с достъпа до винарски изби, спортният и еко-туризма, познавателният туризъм, велосипедният и пешеходен туризъм и други видове туризъм могат да дадат тласък за развитието на устойчив и разнообразен туризъм в региона. Така туристическият профил на трите общини може да бъде интегриран в общ туристически клъстер, обединявайки характерните предимства на трите общини около СПА туризма във Велинград. За целите на настоящия анализ ще бъдат разгледани основните видове туризъм, които може да предложи територията, природните и антропогенните ресурси, с които разполага, както и туристическата инфраструктура и туристическата суперструктура.

Туристически ресурси – природни и антропогенни

Защитени местности

Защитените местности обхващат територии с характерни или забележителни ландшафти, включително такива, които са резултат на хармонично съжителство на човека и природата; местообитания на застрашени, редки или уязвими растителни и животински видове и съобщества. ***На територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” има обявени 23 защитени местности. През 2015 година, природните забележителности са били 18*** /Таблица 6/.

Таблица 6: Защитени местности на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград”

№	Име на Защитена територия	Община	Площ	Кратка характеристика
1	Арап чал	Велинград	220,8	Местообитания на глухар и лещарка.
2	Бялата скала	Велинград	86,6	Гора
3	Валявиците	Велинград	70,0	Естествени съобщества от ела и смърч. Вековни смъчовидървета
4	Езерото	Септември	5,8	Гора
5	Лотин дол	Септември	8,3	Гора
6	Калпазанов гроб	Велинград	16,2	Гора
7	Клептуза	Велинград	412,0	Гора – ползвана за отдих. Живописен пейзаж.
8	Коритата	Септември	10,9	Гора

9	Марина	Септември	1,5	Пет вековни дървета зимен дъб.
10	Милеви скали	Велинград	115,1	Обзорен връх. Живописни скали. Букови гори.
11	Порт Артур	Велинград	15,3	Гора
12	Рогачица	Велинград	126,9	Стара елово – смърчова гора
13	Свети Георги	Септември	5,7	-
14	Суха Лъка I	Велинград	5,8	Гора
15	Суха Лъка II	Велинград	3,2	Седем вековни смърчови дървета с диаметър над 1 м и височина над 35 м.
16	Филебилийска поляна	Велинград	1,2	Находище на Планински божур
17	Хайдушки кладенец II	Велинград	10,2	Гора
18	Меандри на река Рибна	Велинград	24,5	Опазване на естествения ландшафт и уникалните местообитания в местността Кара тепе;
19	Скалния масив в местността Пашови скали	Велинград	2,1	Опазване на скален масив
20	Маришко подрумиче	Белово	46,47	Опазване на растителен вид Маришко подрумиче (Anthemis argyrophylla) и неговото местообитание.
21	Бильов рът	Септември	89,7	Опазване на характерен ландшафт
22	Златин дол	Септември	8,3	Опазване на характерен ландшафт
23	Туфеста острица	Септември	0,69	Опазване на застрашен растителен вид - туфеста острица (Carex elata), и неговото местообитание

Източник: Регистър на защитените територии, България

Природни забележителности

Природните забележителности представляват характерни или забележителни обекти на неживата природа, като скални форми, скални разкрития с научна стойност, земни пирамиди, пещери, понори, водопади, находища на вкаменелости и минерали, пясъчни дюни и други, които са с изключителна стойност поради присъщата им рядкост,

представителност, естетичност или които имат значение за науката и културата. Природните забележителности се управляват с цел запазване на техните естествени особености. ***На територията на МИГ има обявени 2 природни забележителности – местността Жабата и местността Побит камък, попадащи на територията на община Велинград.***

Защитени зони по НАТУРА 2000

Натура 2000 е общоевропейска мрежа, съставена от защитени зони, целяща да осигури дългосрочното оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа в съответствие с основните международни договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие. Местата, попадащи в екологичната мрежа, се определят в съответствие с две основни за опазването на околната среда Директиви на Европейския съюз – Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана накратко Директива за хабитатите) и Директива 2009/147/ЕС за опазване на дивите птици (наричана накратко Директива за птиците). ***На територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" има обявени 12 защитени зони, от които 9 защитени зони по директивата за местообитанията и 3 защитени зони по директивата за птици***.

Минерални води

Хидро-минералните ресурси имат най-голямо значение за развитието на района. Най-голям брой има в град Велинград, който е обявен и за СПА столица на Балканите през 2011 година, и имат общ дебит 175 л/сек, с температура от 38 до 95°С. Физико-химическият им състав ги нарежда сред най-лековитите води в България. За балнеолечебни цели сега се използват не повече от 1/3 от наличните води. Големите резерви на топла минерална вода позволяват да се развиват и други стопански функции – предимно топлофицирането на курорта, оранжерийно производство, бутилиране на минерална вода. Находища на термоминерални извори има и на територията на община Септември, по-специално във Варварски минерални бани, където има изградени туристически комплекси. Община Белово също разполага с наличие на термоминерални извори, като част от тях са извор Топлата вода, който може да се използва за спортни и физио профилактични закаляващи процедури през цялата година и Беловски минерален извор с температура на водата 25 – 26° С. Край извора има изграден плувен басейн и плаж.

Антропогенни туристически ресурси

Територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" се отличава с изключително богатство на природни туристически ресурси, които могат да бъдат съчетани с наличните антропогенни, включващи музеи и паметници на културата и културни прояви.

На територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" има изградени три музея и една художествена галерия, представящи историята и развитието на района. Това са:

Исторически музей Велинград

В неговите фондове "Археология", "Етнография", "Възраждане", "Нова и най-нова история", "Художествен отдел" се съхраняват и проучват повече от 17 000 археологически находки, предмети от стария бит, икони, старопечатни книги, лични вещи и архиви на известни личности, снимки и документи. Музеят предлага две постоянни експозиции – етнографската "Планината-гостоприемен дом" и експозицията, посветена на патрона на града Вела Пеева, както и гостуващи изложби.

Художествена галерия Велинград

В художествената галерия се помещава постоянна изложба. През месец юли по време на Велинградските културни тържества се провежда пленер с участие на млади и талантливи художници.

Археологически музей "Проф. Мечислав Домарадски", гр. Септември

Той е създаден на базата на съществуващата общоисторическа музейна сбирка открита през 1987 г, като той е един от най-младите музеи в страната и единственият специализиран музей за археология на територията на област Пазарджик.

Къща - музей "Александър Стамболийски" с. Славовица

Село Славовица, община Септември, област Пазарджик е родно място на Александър Стамболийски, лидер на БЗНС и министър-председател от 06.10.1919 г. до 09.06.1923 г. Музеят се състои от: Родна къща, Вила-музей и Паметник-костница. Във фонда му се съхраняват 357 оригинални снимки, документи и предмети и 50 спомени за Александър Стамболийски, богата библиография и фототека.

Археологически и исторически обекти на територията на община Белово

В непосредствена близост до минерален извор Топлата вода се намират много археологически и исторически обекти, древни светилища на тракийското племе беси, останки от две крепости. Реставрирани са и землянките, използвани от партизаните на Трета въстаническа оперативна зона. На територията на община Белово са регистрирани редица исторически паметници. Голям интерес за културното наследство на Беловския край представлява с. Голямо Белово, където 80 % от жилищния фонд е изграден през епохата на Възраждането. Над 50 къщи са обявени за паметници на културата, а от четирите църкви се откроява “Св. Георги” със своята уникална дърворезба.

Културни прояви

На територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” ежегодно се организират редица културни прояви, привличащи хора от цялата страна. Като голяма част от културните прояви на територията се организират от читалищата, които са 33 за цялата територия. Сред най-значимите от тях са „Велинградски празници на културата”, „Беловски общински празници”, „Тодоровден – конни състезания”, община Белово, традиционни фолклорни събори, Фолклорен събор „С музика и танци от Лазаровден до Великден”, община Септември, Международен етнофестивал „Всички заедно можем” и други традиционни празници и честванията.

Туристическа инфраструктура и суперструктура

Туризмът на територията на ***Община Септември*** е със сериозен потенциал за развитие. През последните години значението на туризма за социално-икономическото развитие непрекъснато нараства. Секторът пряко отразяващ въздействието на туризма върху местната икономика – Хотелиерство и ресторантьорство осигурява над 5% от заетостта в местната икономика.

На територията на общината функционират 8 средства за подслон и места за настаняване. ***Броят на средствата за подслон и местата за настаняване не достатъчен, за да осигури необходимия капацитет за развитието на устойчив и конкурентоспособен туризъм***. Забелязва се тенденцията към нарастване на броя на реализираните нощувки, като към 2015 са се увеличили близо 4,5 пъти спрямо 2012 година, а оттам рязко е нараснал и приходът от туристическите нощувки. Голяма част от легловата база се намира в село Варвара, което се обуславя от наличието на термоминерални извори там. Малко са местата за настаняване в останалата част от общината, въпреки

наличния потенциал за развитие на туризма там, в това число селски, винен и екотуризъм. В Община Септември през летния сезон работят два басейна - в комплекс "Тропик" в гр. Септември и минерален в с. Варвара. На територията на Община Септември са регистрирани три туристически дружества: ТД "Незабравка", гр. Септември; ТД "Равно боре", с. Варвара; ТД "Милеви скали".

Районът на ***община Белово*** притежава много богат природен и културен потенциал, което допринася за развитието на икономиката в него и дава възможност за развитие и на специализирани туристически дейности (селски и екотуризъм, културно-исторически, зимен, балнеоложки и т.н). Значителна част от природното и културно-историческо наследство на района предстои да бъде експонирано и комерсиализирано, което определя развитието на туризма като приоритетно направление за определени селища в общината. ***За съжаление, туристическата инфраструктура и суперструктура не са добре развити и са недостатъчни за превръщането на туризма в основен и значителен сектор за развитие на местната икономика.***

Община Велинград е най-добре развитата туристическа дестинация, влизаща в състава на МИГ. Това се дължи на изключително благоприятните климат и ресурсна обезпеченост, най-вече от наличието на термоминерални извори. На територията на общината съществуват предпоставки за развитието на различни видове туризъм, като към момента, най-добре развит е СПА туризма.

Туристическата база на територията на община Велинград е разнообразна. Налични са както 4-5-звездни хотели за най-високия клас туристи, така и къщи за гости и хижи, за хората предпочитащи домашния уют. Според нормативните документи обектите се категоризират от Министерство на туризма /клас А/ и от община Велинград /клас Б/. По-голямата част от местата за настаняване се намират във Велинград, но има база и в с. Юндола, с. Драгиново и в с. Кръстава. От 2015 г. броя на категоризираните обекти непрекъснато расте – Таблица 7:

Таблица 7: Места за настаняване – по години, по леглова база и звезди

Година	ЗВЕЗДИ/БРОЙ МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ/БРОЙ										Общ брой	Легло база
	5*		4*		3*		2*		1*			
	Брой	Легло база	Брой	Легло база	Брой	Легло база	Брой	Легло база	Брой	Легло база		
2017	6	1011	12	1501	24	1144	17	672	65	993	124	5445
2018	7	1111	15	1810	19	1018	21	600	72	1017	134	5556
2019	7	1111	16	1838	55	1065	28	683	108	1131	214	5828
2020	7	1105	15	1807	56	1041	22	749	130	1377	231	6097

Източник: ОА - Велинград

Общият брой на категоризираните места за настаняване към 31.12.2020 г.е 231. Тук влизат и обектите, които от 2020 година подлежат само на регистрация /стаи и апартаменти за гости/. Общата база наброява 6097 легла. От 1 ноември 2019 година функционира и термален къмпинг с 35 паркоместа. Това е една неразработена ниша в национален мащаб и къмпинга се радва на голям интерес, както от страна на българските, така и на чуждестранните любители на къмпингуването. В община Велинград през 2020 година са посрещнати над 230 000 туристи, което е с 26,94 на сто помалко от 2019г. Основният дял

отново е за българските туристи / 97%/ . От данните за реализираните нощувки става ясно, че има спад с 27 % спрямо 2019 –та. Националната ЕСТИ отчита, че въпреки ситуацията с К-19, Велинград е един от най-посещаваните курорти през последните месеци на 2020 година в страната.

Според Националния туристически регистър към края на 2020 година на територията на община Велинград са сертифицирани 19 спа центъра, 4 балнелечебни центъра и 1 уелнес център, които са обекти, прилежащи към хотелските бази. Открити басейни и аквапаркове Освен общинския ЦМП „Йосиф Шнитер", на територията на Велинград функционира още един частен минерален плаж– „Каферинова", както и един в с. Драгиново – „Амос". Изградени са и два аквапарка – „Делфин" и „Елбрус"

Продуктите, предлагани за туристите за Велинград се характеризират със слабо разнообразие, доминира СПА и балнео туризма и то основно като почивка през уикенда. Останалите видове туристически продукти са много слабо засегнати. Не се отчитат предпочитанията на туристите по пазари, техните характеристики на поведение на дестинацията и техните демографски профили.

На територията на общината функционират достатъчен брой заведения за хранене и развлечения с различна насоченост. Само в град Велинград действат над 300 заведения. Капацитетът им в зависимост от броя на местата е , както следва 108 броя до - 20 места, 126 заведения до 50 места, 43 до 100 места и 37 над 100 места.

Общото състояние на човешките ресурси в туризма може да се отчете като задоволително, въпреки че съществува цял кръг с проблеми, касаещи недостига на кадри с подходяща квалификация /напр. лекари с нужната специалност и обучен среден медицински персонал за развитие на балнеологията, недостиг на обучен изпълнителски персонал в хотелите, особено тези с висока категория/, недостатъчното знание на чужди езици от персонала, сериозно разминаване между нуждите на бизнеса и знанията, които средните и висши учебни заведения дават на ученици и студенти. Като към всичко това се прибавят и проблемите с икономическата заинтересованост на работещите в туризма, демографските фактори и може да се направи заключението, че човешките ресурси са основен, все още неоползотворен максимално актив на общината в сферата на туризма.

Потенциал за развитие на туризма на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград"

Територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" е изключително благодатна за развитието на различни форми на туризма, което може да доведе до цялостно развитие на икономиката на територията, подобряване качеството на живот на местното население, насърчаване на заетостта и привличане на нови инвестиции. Природните и антропогенни ресурси на територията предразполагат към развитието на множество форми на туризма. Видовете туризъм, които могат да се практикуват на територията на МИГ са следните:

Балнеолечебен и СПА туризъм

Наличието на многобройни хидротермални извори на цялата територия предразполага към развитието на балнеолечебен и СПА туризъм. Безспорно, водеща дестинация за този вид туризъм е община Велинград, която разполага с най-голям брой хидротермални извори и най-добре развита туристическа база. През последното десетилетие Велинград се превърна в утвърдена и високотърсена дестинация за балнеолечебен и СПА туризъм, което се обуславя от разрастването на легловата база и

подобряване качеството на предлагания продукт. СПА туризмът започна да се развива и на територията на община Септември, по-специално в село Варвара с откриването и модернизирането на нови туристически комплекси. Община Белово разполага с термоминерални извори, но няма изградена подходяща туристическа инфраструкутра за ползотворното им използване.

Потенциал за развитие

Територията има изключителен потенциал за развитие на баленологията и СПА туризма, като усилията трябва да се насочат към увеличаване на легловата база, предлагаща такива услуги, съчетаване на този вид туризъм с алтернативни форми, разнообразяване на туристическия продукт и маркетинг на района.

Той е дългогодишна традиция и основна туристическа форма, но обслужваща предимно ниските сегменти в туристическия пазар. Излизането в по-скъпите нива налага маркетиране на курорта в европейските туристически борси и пред големи туроператорски фирми с цел разработване програми за привличане интереса на чуждестранни туристи към региона. Необходимо е и партньорство с други балнеоложки курорти от страната и чужбина.

Природен и екотуризъм

Благоприятното географско положение, разнообразната и екологично съхранена природа, природните забележителности, благоприятният климат са основните предпоставки за развитието на природен и екотуризъм на територията на МИГ. Наличието на многобройни защитени местности и природни забележителности, съхраняващи и опазващи изключително природно богатство са изключително предимство за разработването на екотуристически продукт.

Потенциал за развитие

За развитието на природен и екотуризъм най-важната предпоставка е изграждане на подходяща туристическа инфраструктура, улесняваща достъпа до обекти с висока природна стойност /изграждане на екопътеки, туристически маршрути, велоалеи и други/, туристическа инфраструктура за отдих и почивка сред природата, както и туристическа инфраструктура, целяща даване на подробна информация и знания за обектите.

Културно – исторически туризъм

Територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" се характеризира с голямо природно богатство, но не отсъства и културно-историческото наследство, което е представено от музеи, паметници на културата, различни културни прояви. Историческият музей във Велинград, Исторически музей Септември и Къща-музей „Александър Стамболийски, община Септември са сред най-посещаваните туристически обекти на територията. На територията се организират и множество културни прояви, показващи бита и фолклора на местното население.

Потенциал за развитие

Културно-историческите обекти на територията не са добре известни и посещенията им са значително ниски. Ето защо е добре да се работи в посока популяризиране на културно – историческите обекти и културни прояви, чрез включването им в специални туристически пакети, предлагащи СПА и балнеолечебен и селски туризъм, съчетан с културно-историческия. По този начин ще се постигне повишаване цялостното качество на предлагания продукт и подобряване на възможностите за заетост през цялата година.

Селски туризъм

Селският туризъм е един от основните видове туризъм с огромен потенциал за развитие в цялата страна. Територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" разполага

с изключителен потенциал за развитие на селски туризъм, а именно тя съчетава изключително природно богатство, специфични традиции и обичаи, произлизащи от съвместното съжителство на българи и българо-мохамедани на част от територията, възможност за съчетаване с други видове туризъм.

Потенциал за развитие

През последните години се забелязва относително нарастване на местата за настаняване, предлагащи селски туризъм, но все още техният брой не е достатъчен да утвърди селския туризъм като един от водещите за територията. Ето защо, трябва да бъдат насочени усилия и да се предприемат мерки по насърчаване развитието на селски туризъм. На първо място, трябва да се създадат подходящи условия за развитието на селски туризъм, а именно изграждане на къщи за гости, предоставящи разнообразни услуги и предлагащи традиционни и местни продукти. Характерно за селския туризъм е съчетаването му със земеделието и животновъдството, чрез предоставяне на възможност на туристите да се докоснат до бита и ежедневието на местните жители. Територията на МИГ разполага с необходимите ресурси и възможности за предлагане на този тип туризъм, като за неговото развитие е необходимо да се вземат мерки за популяризиране на дестинацията като такава и включването ѝ в различни туристически пакети.

Ловен, фото-ловен, риболовен туризъм

Районът има всички предпоставки за организирано и индивидуално практикуване на хоби туризъм в тези сфери. Разкриване на по широко партньорство между хотели, туроператори и горски, и ловни стопанства с цел удовлетворяването на растящите нужди и спектър от почиващите хора на територията на района.

Спортен туризъм

Районът може да се превърне в чудесна дестинация за развитието на спортен туризъм. Към момента спортната инфраструкутура не е добре развита, има изградени няколко спортни бази в общините Велинград и Белово, които се нуждаят от ремонт и реконструкция,

Потенциал за развитие

Термоминералните извори, благоприятния климат и чист въздух са отлични предпоставки за развитието на спортен туризъм. Трябва да бъдат предприети мерки по изграждане на подходяща спортна инфраструктура като стадиони, спортни бази, плувни басейни, спортни площадки и други, с цел привличането на спортисти от страната и чужбина.

Бизнес туризъм

През последните години се забелязва изключителен ръст на бизнес пътуванията в района и по-специално в община Велинград. Голяма част от хотелската база има изградена подходяща инфраструктура за провеждане на бизнес събития, което доведе до балансиране на седмичните нощувки, тъй като голяма част от бизнес пътуванията се реализират през седмицата.

Потенциал за развитие

Бизнес туризмът набира все по-голяма скорост и е добър инструмент за преодоляване на небалансираността в нощувките, тъй като заетостта на средствата за подслон и местата за настаняване е най-голяма през уикендите, докато бизнес пътуванията се реализират през работната седмица. Ето защо, този вид туризъм е изключително важен за територията. Недостатък е, че бизнес туризмът се развива само на територията на град Велинград, тъй като останалите части на района не разполагат с нужната инфраструктура.

Винен туризъм

Виненият туризъм изключително добре може да бъде развит на територията на община Септември, която е известна с винарските си изби /Ветрен, Виноградец и Септември/, които могат да бъдат част от винарски маршрут, популяризиращ прочутото Ветренско и Карабунарско вино. Този вид туризъм чудесно може да бъде съчетан със селски, културно-познавателен и екотуризъм.

Потенциал за развитие

Необходимо е да се изгради туристическа суперструктура – къщи за гости, винарски и дегустационни изби, музеи на виното, за да се привлекат ценители на винените продукти. Също така, трябва да се проведат различни маркетингови кампании, утвърждаващи района като дестинация за винен туризъм.

Развитие на сектор „Услуги" на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград"

Сектор „Услуги" е добре развит на територията и на трите общини, влизащи в състава на МИГ „Белово, Септември, Велинград". Най-голям брой на регистрирани фирми, опериращи в сектор „Услуги" има на територията на община Велинград – 1079 или 73% от всички фирми, регистрирани със седалище населено място на територията на община Велинград. Най-много са фирмите, занимаващи с търговска дейност, следвани от хотелиерство и ресторантьорство, медицински услуги, транспортни дейности, операции с недвижими имоти. В община Белово регистрираните фирми със седалище на територията на община са 138 или 66% от общия брой предприятия. Основните услуги са търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, хотелиерство и ресторантьорство, транспортни услуги и други. В община Септември броят на фирмите, предлагащи различни услуги е 471 или 67% от общият брой, регистрирани на територията на община Септември. Най-много са фирмите, развиващи дейността си в сектор „Търговия", хотелиерство и ресторантьорство, транспортни дейности.

След направено проучване на дейността на фирмите, попадащи в сектор „Услуги" в трите общини се изведоха следните проблеми при тяхната дейност:

- Голяма част от фирмите имат персонал от 1 до 2 човека;
- Над 85% от фирмите в сектор „Услуги" са микропредприятия;
- Приходите от дейността на някой от фирмите са достатъчни за покриване на разходите от дейността, без наличие на печалба;
- Нисък оборот и невъзможност за инвестиции;
- Недостатъчен капацитет на човешките ресурси за развитие на дейността;
- Липса на квалифицирани и обучени кадри за обезпечаване на дейността;

От изведените проблеми можем да заключим, че сектор „Услуги" на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" има нужда от допълнителни инвестиции и насърчителни мерки за повишаване на конкурентоспособността му и икономическата ефективност на предприятията, действащи в този сектор. В стратегията за местно развитие могат да бъдат включени мерки, насърчаващи разнообразяването на услугите, подобряване на предлаганото качество, мерки за повишаване квалификацията и предприемаческите умения на работещите в тях, мерки, насърчаващи заетостта и други.

Структура на предприятията на МИГ „Белово, Септември, Велинград”

За периода от 2017 до 2021 година броят на предприятията на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” е намалял с близо 4,6%, в следствие на избухналата през 2020 година пандемия от КОВИД19. В структурно отношение се забелязва значителен брой на микропредприятията като за 2021 година те представляват 93% от общия брой предприятия. Делът на малките предприятия е значително по-нисък, съответно 6%, делът на средните е 1%. Характерно за територията е липсата на големи предприятия и в трите общини и липсата на средни предприятия в общините Белово и Септември, което е негативна тенденция, произтичаща от недобре развитата икономика на двете общини. Относително малък е броят и на малките предприятия в общините Белово и Септември, където те съставляват съответно 7% от общия брой предприятия в Белово и 5% в община Септември.

Таблица 8: Структура на предприятията на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград”

НАСЕЛЕНО МЯСТО	2017	2018	2019	2020	2021
ОБЩО ЗА ОБЩИНА БЕЛОВО	**224**	**235**	**215**	**219**	**208**
Микро до 9 заети	208	220	199	205	192
Малки от 10 до 49	13	15	14	...	15
Средни от 50 до 249	..	..	..	..	..
Големи над 250	..	..	..	..	..
ОБЩО ЗА ОБЩИНА ВЕЛИНГРАД	**1555**	**1613**	**1555**	**1 483**	**1 482**
Микро до 9 заети	1 428	1 479	1 420	1 367	1 360
Малки от 10 до 49	106	112	109	99	104
Средни от 50 до 249	21	22	21	17	18
Големи над 250	-	-	-	-	-
ОБЩО ЗА ОБЩИНА СЕПТЕМВРИ	**733**	**728**	**732**	**707**	**705**
Микро до 9 заети	686	684	693	665	665
Малки от 10 до 49	38	36	31	34	34
Средни от 50 до 249	..	..	..	..	..
Големи над 250	..	..	..	..	..
МИГ „БЕЛОВО, СЕПТЕМВРИ, ВЕЛИНГРАД”	**2512**	**2576**	**2502**	**2409**	**2395**
Микро до 9 заети	2322	2383	2312	2237	2217
Малки от 10 до 49	157	163	154	133	153
Средни от 50 до 249	21	22	21	17	18
Големи над 250	-	-	-	-	-

Източник: НСИ

Таблица 9: Нетни приходи от продажби по видове предприятия за периода 2017 – 2021 г.

	Нетни приходи от продажби (в хил.лева)				
НАСЕЛЕНО МЯСТО	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
ОБЩО ЗА ОБЩИНА БЕЛОВО	**81 118**	**90 329**	**79 140**	**69 033**	**74 518**
Микро до 9 заети	18 367	22 927	23 193	24677	27 048
Малки от 10 до 49	11 601	16 984	16 078		
Средни от 50 до 249	..	..	..	..	..
Големи над 250	..	..	..	..	..
ОБЩО ЗА ОБЩИНА ВЕЛИНГРАД	**294 707**	**318 526**	**350 735**	**331 384**	**404 773**
Микро до 9 заети	111 284	113 862	121 844	134 865	151 231
Малки от 10 до 49	118 778	127 792	146 120	136 026	166 073
Средни от 50 до 249	64 645	76 872	82 771	60 493	87 469
Големи над 250	-	-	-	-	-
ОБЩО ЗА ОБЩИНА СЕПТЕМВРИ	**215 708**	**266 769**	**299 173**	**325 928**	**423 550**
Микро до 9 заети	50 694	56 641	67 379	72 385	75 581
Малки от 10 до 49	37 629	39 737	34 980	..	70 770
Средни от 50 до 249	..	..	..	56 930	..
Големи над 250	..	..	..	..	..
МИГ „БЕЛОВО, СЕПТЕМВРИ, ВЕЛИНГРАД”	**591 533**	**675 624**	**729 048**	**726 345**	**902 841**
Микро до 9 заети	180 345	193 430	212 416	231 927	253 860
Малки от 10 до 49	168 008	184 513	197 178	136 026	236 843
Средни от 50 до 249	64 645	76 872	82 771	60 493	87 469
Големи над 250		-	-	-	-

Съгласно Нетните приходи от продажби за 2021 година за територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград“ е видно, че най-голям е делът на микропредприятията – 28%, следвани от малките предприятия – 26% и 10% е делът в общите нетни приходи от продажби на средните предприятия.

Съгласно броят на заетите лица по видове предприятия, статистиката е следната: За 2021 година, общият брой заети лица на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград“ е 11 000, от които 38% са заети в микропредприятията, 64% в малките предприятия и 68% в средните предприятия (Таблица 14).

Таблица 10: Брой заети лица по категории предприятия за 2021 година

ОБЩИНА БЕЛОВО	**813**
Микро до 9 заети	328
Малки от 10 до 49	..
Средни от 50 до 249	..
Големи над 250	-
ОБЩИНА СЕПТЕМВРИ	**3 697**
Микро до 9 заети	1 281
Малки от 10 до 49	628

Средни от 50 до 249	..
Големи над 250	..
ОБЩИНА ВЕЛИНГРАД	**6 490**
Микро до 9 заети	2 587
Малки от 10 до 49	2 064
Средни от 50 до 249	1 839
Големи над 250	
Общо МИГ	**11 000**
Микро до 9 заети	4 196
Малки от 10 до 49	2 692
Средни от 50 до 249	1 839
Големи над 250	

От изведения анализ се вижда, че преобладаващата част от предприятията на територията са микропредприятия, които са по-уязвими и икономически нестабилни от малките и средните предприятия. Те се нуждая от значителна инвестиционна и финансова подкрепа, както и от повишаване на знанията и уменията на собствениците и персонала им. Ето защо, в Стратегията за водено от общностите местно развитие ще се вземат под внимание нуждите на микропредприятията на територията, с цел повишаване на тяхната конкурентоспособност и финансова и икономическа стабилност.

Също така от направения анализ се вижда, че в малките и средните предприятия на територията, въпреки техния малък брой, работят най-много лица. Ето защо ще се вземат под внимание и нуждите на малките и средни предприятия, с цел тяхното стабилизиране и укрепване на пазара, тъй като те са структуроопределящи за икономическото й развитие. Следва да бъдат включени мерки за тяхното технологично оборудване, внедряване на иновации, мерки за обучение и квалификация на заетите лица, мерки, насърчаващи заетостта.

Изводи

Проблеми

- Отсъствие на високотехнологична икономика;
- Отсъствие на големи предприятия;
- Неравномерно разпределение на предприятията в населените места – силна концентрация в общинските центрове;
- Слаба пазарна ориентация на МСП;
- Неизградена инфраструктура за бизнеса;
- Иновационен дефицит и затруднен достъп до финансиране в МСП;
- Голям брой микропредприятия, осигуряващи заетост на 1 до 2 човека;
- Дребно фамилно стопанство и примитивни условия в земеделските и животновъдни структури;
- Недобре развито животновъдство;
- Недостатъчна модернизация на аграрния сектор;
- Основните пречки за развитието на селското стопанство са: многобройни маломерни участъци обработваема земя, недостиг на финансови средства, липса на техника и

складова база, ниска производителност; непълноценно торене, защита от болести, плевели и вредители; неефективна охрана на продукцията

- Не са използвани всички възможности на културните и историческите ресурси за включване в туристически продукти - не са социализирани и интерпретирани;
- Липса на достатъчен леглови капацитет в общините Белово и Септември;
- Липсва специализирана атракционна и туристическа инфраструктура в общината и района;
- Неефективна експлоатация на минералните извори;
- Маркетингът и рекламата в сферата на туризма не са достатъчно организирани и координирани;
- Ограничаване на туристическия продукт до предлагане на един вид туризъм.
- Все още биоразнообразието не е достатъчно проучено като възможност за предлагане на атракции за посетителите. Това намалява възможностите за разработване на туристически пакети и предоставяне на информация за туристите;

Потенциал и възможности за развитие

- Създаване на благоприятни условия за модернизиране и внедряване на нови технологии в МСП, с цел повишаване на тяхната конкурентоспособност и икономическо развитие;
- Създаване на условия за разширяване и диверсифициране на дейностите на предприятията в територията;
- Развитие на модерен дърводобив и дървопреработване;
- Подобряване условията за развитие на преработвателни предприятия за земеделски продукти;
- Диверсификация на икономиката и разкриването на работни места, чрез насърчаване на инвестициите в създаването и развитието на неземеделски бизнес;
- Условията са неблагоприятни за интензивно земеделие, но съществуват възможности за развитие на планинско пасищно животновъдство на базата на значителния размер пасища, както и на добива на сено от естествените ливади;
- Наложителни са промени във формата на стопанисване, които да доведат до създаване на съвременни стопанства. Това може да се осъществи чрез стимули за агрофирми, арендатори или земеделски кооперации, които да имат интерес, поемайки рисковете, да наемат, купуват или организират използването на по- нископродуктивни земи;
- При внедряване на подходящи форми на стопанисване и технологии, съществуват условия за производство на екологични чисти продукти растениевъдството и животновъдството;
- Разнообразяване формите на предлагания туристически продукт, чрез включване на различни форми на туризъм – екотуризъм, селски, винен, бизнес и други алтернативни форми.
- Провеждане на засилена маркетингова кампания за популяризиране на района като туристическа дестинация, предлагаща интегриран туристически продукт, включващ съчетаване на СПА, еко и селски туризъм;
- Създаване на благоприятна среда и инициативи за създаване на термопаркове и комплексно използване на минералните води;
- Ефективно използване на наличните културно-исторически и природни ресурси на територията.

- Подобряване на инвестиционните условия за разрастване и развитие на МСП;
- Разнообразяване на туристическия продукт, чрез изграждане на допълнителна туристическа инфраструктура;

Развитие на човешките ресурси на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград

Общи тенденции

На фона на общата демографска картина в страната и в Пазарджишка област, територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" не прави изключение – потвърждават се данните за намаляване общата численост на населението, дължащо се основно на намалената раждаемост и устойчивото нарастване на смъртността.

Населението на МИГ „Белово, Септември, Велинград" към 31.12.2014г., когато се разработва предишната Стратегия за Водено от общностите местно развитие, наброява 75 392 души, докато към 31.12.2022 то е 60 861 или намаляло е с общо 14 531 души (около 20% от цялото население за периода 2014 - 2022). Като най-голяма по население е община Велинград с 32 457 души, втора по големина е община Септември, наброяваща 21 357 и най-малка е община Белово с 7047 души.

Фигура 1: Разпределение на населението на МИГ „Белово, Септември, Велинград"

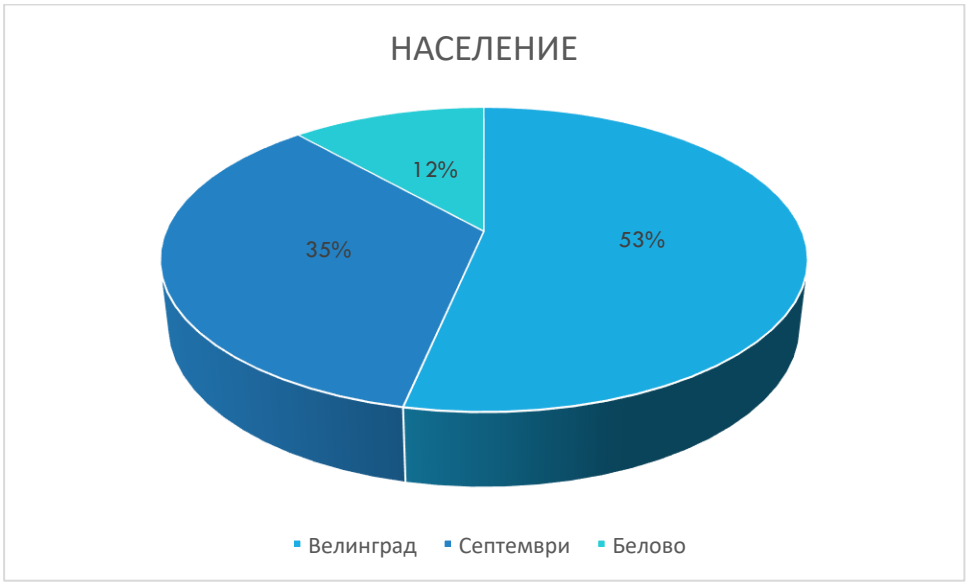

Източник: НСИ

Таблица 11: Население на МИГ „Белово, Септември, Велинград" за периода 2015 – 2022 г.

Населено място	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Ръст за 2022
				Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	

									спрямо 2018
Белово	8187	7994	7806	7623	7460	7427	7242	7047	-16%
Велинград	34511	34281	34045	33787	33529	33464	33102	32457	-6%
Септември	24511	24206	23860	23620	23383	23749	23348	21357	-15%
Общо МИГ	67209	66481	65711	65030	64372	64640	63692	60861	-10%

Източник: НСИ

От таблица 11 ясно се вижда тенденцията към постоянен темп на намаляване на населението с 10%, като през 2015 година то е наброявало 67 209 души или с 6348 души повече, отколкото е населението на МИГ през 2022 година. Най-голям темп на намаляване на населението има в община Белово, където за посочения период населението е намаляло с цели 16%. Общо населението бележи спад и това е тенденция, характерна за страната, Южен централен район и за областта. Устойчивата тенденция за намаляване броя на населението на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград се задълбочава все по-осезаемо, става труднопреодолима и са необходими целенасочени усилия за овладяване на този процес.

Фигура 2: Ръст на населението на МИГ „Белово, Септември, Велинград"

Източник: НСИ

Населението на МИГ „Белово, Септември, Велинград" е разпределено в 44 населени места, от които 4 града – Белово, Септември, Ветрен и Велинград и 40 села. В таблица 11 е показано разпределението на населението по населени места, като от нея е видно, че 43% от всички населени места са с население между 100 и 499 души, като там живеят едва 8%. Голям брой население места – 12 има с население между 1000 и 4999 души, където живеят 28% от общото население. Най-голям процент от населението – 43% живеят в два от общинските центрове, влизащи в състава на МИГ – Велинград и Септември. Най-голяма дебалансираност в разпределението на населението има в община Велинград, като 62% живеят в общинския център живеят в селата, въпреки големият брой села, влизащи в състава на общината. Община Септември е с относително балансирано разпределение на населението като 60% живеят селата, а 40% живеят в

двата града – Септември и Ветрен. Най-добра разпределеност на населението по населени места се забелязва в община Белово, където 56% живеят извън общинския център, а 44% - в град Белово.

Таблица 12: Населени места, според броя на населението им за 2022 г.

	Населени места /брой/	Процент	Население	Процент
Общо	44	100%	60 861	100%
Без население	-	-	-	-
0 - 99	3	7%	63	0,1%
100 - 499	19	43%	5094	8%
500 - 999	8	18%	6461	11%
1000 - 4999	12	27%	23 084	28%
Над 5000	2	5%	26 099	43%

Източник: НСИ

За всички населени места на територията е характерна отрицателната динамика, т.е. и общинските центрове и всички села губят своето население. Процесът на депопулация на територията продължава и това е проблем, който ще продължи да оказва негативно въздействие най-вече върху работната сила и възпроизводствения потенциал на територията.

Ето защо, в Стратегията за водено от общностите местно развитие трябва да бъдат включени мерки, които спомагат удължаването на трудовия процес на възрастните работници, както и мерки, насочени към младите хора, с цел да останат да живеят и работят на територията на МИГ-а.

Естествен и механичен прираст

Броят на населението е резултат от неговото естествено и механично движение. Процесите, свързани с движението на населението са динамични. Те се влияят от проявлението на различни фактори – икономически, социални, психологически и др.

За демографската жизненост на населените места от значение са стойностите на показателите, характеризиращи естественото движение на населението. Те оказват влияние и върху неговото естествено възпроизводство. Механичното движение на населението има отношение върху неговото териториално преразпределение.

Предмет на аналитичните демографски проучвания са: характеристиките и оценките на:

- естественото движение на населението;
- механичното движение на населението.

Естественото движение на населението включва раждаемостта, смъртността и естествения прираст на същото. Освен върху общия брой на населението, стойностите на показателите за естествения прираст оказват влияние и върху възрастовата структура на населението, на стойностите на работната сила.

Естественият прираст на населението се формира от раждаемостта и смъртността /Таблица 13/.

Състоянието на раждаемостта е един от индикаторите за възможностите за увеличаване дела на младото население. От равнището на раждаемостта се влияят и

някои от специфичните възрастови контингенти, които са определящи за оразмеряване на обектите на образователната инфраструктура – детски заведения, училища и др.

Раждаемостта като процес, определящ количественото нарастване на населението на територията на МИГ през последните години е с тенденция на стабилизиране. На територията на МИГ през 2015г. са родени 653 деца, а през 2022 г. 575 деца. Общият брой на родените на територията, за анализирания осемгодишен период (2015 – 2022 г.), е 5119 д. Броят на регистрираните раждания средно на година са по около 640 случая. За сравнения между отделните години и в териториален разрез по-обективна представа за раждаемостта дава коефициентът на раждаемост. Същият представя броят на ражданията, отнесени към 1000 д. от населението. Стойностите на коефициента на раждаемост за отделните години на анализирания период варират в границите на 8.66‰ (2015 г.) – 9.4‰ (2019 г.) като тенденцията е за леко нарастване на тези стойности. По отношение на коефициента на раждаемост, територията на МИТ Белово, Септември, Велинград е с по-добри стойности от тези за област Пазарджик (средни многогодишни стойности за разглеждания период – 8,8‰) и за страната (8,8‰).

Смъртността е вторият демографски показател, характеризиращ естественото движение на населението. Неговите стойности се влияят от няколко фактора – физиологически (стареенето на населението), заболеваемостта, състоянието на здравната система и др. През последните няколко десетилетия в страната се наблюдава процес на нарастване на смъртността на населението. Този процес не се наблюдава в подобна степен за територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград“.

Смъртността е със малко по-високи стойности от раждаемостта през последните няколко години. През 2015 г. в общината са умрели 1063 д.(13.9 ‰), а през 2022 г. 1186 д.(18.0 ‰). Данните за последните 8 години показват, че подобно на раждаемостта и при смъртността има запазване на броя на смъртните случаи на едно относително постоянно ниво. Това личи и от данните в таблица 13. Проблемът, е че броят на смъртните случаи превишава броят на ражданията, което е и причината за формиране на отрицателни стойности на естествения прираст на населението.

Таблица 13: Смъртност и раждаемост на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград”

Раждания								*(брой)*
	2015	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо
Белово	60	41	57	56	43	56	45	40
Велинград	354	361	357	366	360	365	317	324
Септември	239	253	220	262	262	244	226	211
Общо МИГ	**653**	**655**	**634**	**684**	**665**	**665**	**588**	**575**
Смъртност	***(брой)***							
	2015	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо

Белово	148	174	179	157	185	206	212	181
Велинград	496	480	489	480	469	586	637	562
Септември	419	376	408	387	390	431	513	443
Общо МИГ	**1063**	**1030**	**1076**	**1024**	**1044**	**1223**	**1362**	**1186**

Източник: НСИ

Стойностите на естествения и механичния прираст на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" за периода 2015 – 2022 г. са устойчиво отрицателни (таблица 14). Отрицателният естествен прираст се дължи предимно на влошената демографска структура, резултат от значителното превишаване на застаряващото населението спрямо дела на населението в младите възрастови групи, което определя наличието на по-висока смъртност и ниска раждаемост.

Таблица 14: Естествен механичен прираст на МИГ „Белово, Септември, Велинград"

Естествен механичен прираст								*(брой)*
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо
Белово	-88	-133	-122	-101	-142	-150	-167	-141
Велинград	-142	-119	-132	-114	-109	-221	-320	-238
Септември	-180	-123	-188	-125	-128	-187	-287	-232
Общо МИГ	**-410**	**-375**	**-442**	**-340**	**-379**	**-558**	**-774**	**-611**

Източник: НСИ

Намалението на броя на населението на територия на МИГ Белово, Септември, Велинград се дължи не само на отрицателния естествен прираст на населението, а на отрицателните стойности на механичния прираст.

Показателите, характеризиращи механичното движение са брой заселени и брой изселени лица. Съпоставката между техните стойности формира механичния прираст.

Заселвания. За периода 2014-2019 г. броят на заселените в общината лица е 2056, или по 343 д. средно на година. През отделните години от проучвания период броят на заселените лица е в много тесни граници.

Изселвания. За същия период е регистриран по-висок брой на изселените лица. За анализираните 6 години, те са общо 3063 д., или средногодишно по 511д. трайно напускат общината.

Миграционните процеси, ниската раждаемост и повишената смъртност през изминалия период 2007-2013г. следват промените и в териториалното разпределение на населението. То е индикатор за задължителна работа и живот в града и селата. При липса на активна инвестиционна политика в селата тези различия все повече се задълбочават. Периферните населени места се обезлюдяват, съществуват трайни тенденции за миграция към по-големи градове и емигриране в чужбина.

В процеса на механично движение по-голяма част от мигриращото население се насочва към общинските центрове и големите градове. Сериозен проблем за икономическото развитие на общината може да създаде процеса на обезлюдяване на

селата в средносрочен период /таблица 15/. От таблицата е видно, че механичният прираст през 2020 година е положително число – населението на МИГ се е увлечило с 826 души – 332 в градовете и 494 в селата. Това се дължи на избухналата в световен мащаб пандемия от КОВИД 19, поради която много хора се върнаха в малките населени места, поради съществуващите ограничения. Също така, се забелязва и завръщането на много хора от чужбина в този период. След това се вижда, че темповете на намаляване на населението поради механично движение значително се намаляват, което е изключително благоприятно за развитието на територията.

Таблица 15: Механичен прираст на населението на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград”

Територия	2018	2019	2020	2021	2022
Общо МИГ	**-341**	**-279**	**826**	**-174**	**-77**
В градовете	-170	-175	332	10	28
В селата	-171	-104	494	-184	-105

Източник: НСИ

Миграционният баланс за периода 2018 – 2019 г. е отрицателен – 620 души. През 2018 г. коефициентът на механичен прираст е с най-високи отрицателни стойности причина, за което е нарастващата безработица на територията. Вижда се, че през 2021 и 2022 механичния прираст в градовете на територията е положително число.

За 2022 година заселилите се на територията на МИГ са 847, докато броят на изселилите се е 924 души /Таблица 16/. По-активно участие в миграционните процеси вземат жените предимно в трудоспособна възраст. Това се отразява върху намалението на фертилния контингент и съответно до възможностите за възпроизводство и нарастване на абсолютния брой на населението на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград”. Миграциите на населението се осъществяват най-често от населението в трудоспособна възраст с цел образование, работа или е продиктувано от семейни причини.

Общата констатация за количествените параметри на населението – брой, естественото и за механичното движение е, че на територията на МИГ е налице стагниращо демографско състояние. То се изразява в относително устойчиво намаляване на броя на населението, което не е с високи стойности. Това е резултат от отрицателния естествен и отрицателния механичен прираст, които също не са високи.

Таблица 16: Заселени и изселени души на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” за периода 2019 - 2022 година

Година	***2019***		***2020***		***2021***		***2022***	
Община	***Заселени***	***Изселени***	***Заселени***	***Изселени***	***Заселени***	***Изселени***	***Заселени***	***Изселени***
Белово	155	176	303	186	184	202	103	166

Септември	458	607	598	442	498	540	445	418
Велинград	330	439	910	357	357	471	299	340
Общо МИГ	***943***	***1222***	***1811***	***985***	***1039***	***1213***	***847***	***924***

Източник: НСИ

Отрицателният естествен и механичен прираст е потенциален проблем за по нататъшната жизненост на територията и ще доведе до редица икономически и социални проблеми. За тази цел, трябва да бъдат предприети мерки и разработени политики за насърчаване задържането на населението на територията и по-специално на населението в трудоспособна възраст. Намаляването на отрицателния механичен прираст е възможно чрез предприемането на мерки за повишаване на заетостта и жизнения стандарт на населението, подобряване качеството на здравното обслужване, социалните грижи, селищната инфраструктура и др. Подобряването на жизнената среда също може да доведе до намаляване на неблагоприятните последици от изселванията на младо население върху демографските процеси.

Полово-възрастова структура на населението

Демографският анализ на половата структура дава представа дали има равновесие между двата пола - ако има такова, това е предпоставка за формиране на семейства и аналогично за по-висока раждаемост. Половата структура на населението на МИГ „Белово, Септември, Велинград" не се различава съществено от тази за страната и за отделните региони. Броят на жените преобладава над този за мъжете, независимо, че броят на новородените момчета е по-висок от този на новородените момичета. Впоследствие под влияние на редица фактори като по-високата смъртност при мъжете, по-ниската средна продължителност на живота при мъжете, по-голямата склонност към емиграция при мъжете и др. се стига до нарушената полова структура на населението.

Към 2022 г. на територията на МИГ жените са 31 440 (52.0 %), мъжете са 29 421 души (48.0 %). Половата структура на територията почти съвпада със съотношението за страната 51.3 % : 48.7 %.

Таблица 17: Разпределение на населението по пол

Населено място	2019			2020			2021			2022		
	Общо	Мъже	Жени	**Общо**	Мъже	Жени	**Общо**	Мъже	Жени	**Общо**	Мъже	Жени
Белово	7460	3621	3839	**7427**	3596	3831	**7242**	3490	3752	**7047**	3369	3678
Велинград	33529	16126	17403	**33464**	16103	17361	**33102**	15903	17199	**32457**	15569	16888
Септември	23383	11656	11727	**23749**	11806	11943	**23348**	11578	11770	**21357**	10483	10874
Общо МИГ	**64372**	**31403**	**32969**	**64640**	**31505**	**33135**	**63692**	**30971**	**32721**	**60861**	**29421**	**31440**

Източник: НСИ

През периода 2017-2022г. се наблюдава тенденция към намаляване на населението в трудоспособна възраст. Относителният дял на младото население в под трудоспособна възраст, през 2022г. е 16,37%, което е над средното за областта (15,2%) и страната 15.2%

Населението във възрастовата група над трудоспособна възраст през 2022г. представлява 20% от общото население, което е малко по-малко от средното за областта 27% и средното за страната 26.2%. Населението в трудоспособна възраст на територията през 2022г. е 58%, като почти е изравнено с на това за областта (57.7%) и страната (58.5%).

Таблица 18: Разпределение на населението по възрастова структура

		2017	2018	2019	2020	2021	2022
МИГ "Белово, Септември, Велинград"	Под трудоспособна възраст	10809	10772	10728	10822	10759	9965
	В трудоспособна възраст	39537	38890	38251	38292	37658	35275
	Над трудоспособна възраст	15365	15368	15393	15526	15275	15621

Източник: НСИ

От таблица се разкриват промените във възрастовата структура на населението. Те засягат и трите възрастови групи. Данните показват, че намалява абсолютния брой на населението в под трудоспособна възраст. По-съществена е промяната в броя и в относителния дял на населението в над трудоспособна възраст, които бележат ръст. Очертава се процес на застаряване на населението. То се подхранва от преминаване на контингенти от лица в трудоспособна възраст в групата на лицата в над трудоспособна възраст. Като относително благоприятен момент може да се посочи обстоятелството, че населението в под трудоспособна възраст намалява с по-ниски темпове, от темповете на нарастване на броя на лицата в над трудоспособна възраст. „Свиването“ на контингента от лица в трудоспособна възраст ще има отражение и върху икономически активното население и като част от него на работната сила в общината***. В средносрочна и дългосрочна перспектива това може да има неблагоприятно отражение и върху икономическото развитие, което ще изпитва затруднения при осигуряване на работна сила. Това е предпоставка за планиране и предприемане на мерки, насочени към населението в трудоспособна възраст и неговото задържане или привличане за оставане на територията. Промените във възрастовата структура имат определящо значение за формирането на трудоспособния контингент от населението.***

В стратегията за Водено от общностите местно развитие трябва да се отбележи тази тенденция и да се включат мерки, които да осигуряват по-дългосрочна заетост на по-възрастното население – квалификация, преквалификация, удължаване на трудовия процес, както и мерки, осигуряващи по-активно участие на младите хора и улесняване до пазара на труда, за да се отговори на растящите нужди на бизнеса от човешки ресурс. Остаряването на

населението е интензивно, което съществено променя на структурата на населението в активна възраст и води до неблагоприятни икономически последици за общата икономическа активност на населението. Към възрастното население трябва да бъдат насочени мерки за насърчаване на възрастните хора за по-дълго участие на пазара на труда (мотивиране за работа, разясняване на възможностите за различни форми на труд, подпомагане за започване на надомна работа или работа от разстояние и др.), насочване към работодатели и помощ при кандидатстване за работа и др. Активиране на възрастните хора чрез насърчаване на активно социално поведение и доброволчество, включване в различни форми на участие в местни инициативи и инициативи за взаимопомощ.

Също така към тях трябва да се насочат и мерки за осигуряване опазване на здравето чрез превенция на заболяванията и грижа за здравето, в т.ч. провеждане на информационни събития, обучение по първа помощ, бедствена готовност, психо-социална подкрепа и др., вкл. с активното участие на самите възрастни хора в организацията и провеждането

Към възрастното население трябва да бъдат насочени и голяма част от социалните услуги.

Етническа структура на населението

Етническият състав на населението на територията е изключително разнородно, като включва и малцинствени групи. В религиозната структура на населението различията също са големи. Преобладава населението с източно-православно вероизповедание. Данните за етническото разпределение на населението територията на МИГ са представени в таблица 19, като данните са взети от проведеното Национално преброяване през 2021 година.

Таблица 19: Разпределение на населението по етническа структура към 07.09.2021г.

Етническа група	07.09.2021 г.	
	Абсолютен брой	***Относителен брой***
Българска	48 385	78%
Турска	1 021	2%
Ромска	5 065	8%
Друга	2 795	5%
Не се самоопределят	144	0.02%
Не отговорили	289	0.04%

Източник: НСИ

Най-многобройна е българската етническа група, съставляваща 78% от населението, на второ място е ромската етническа група, съставляваща 8% от населението, следвана от турската – с 2%. Най-много представители на ромската етническа група има в община Септември 2965 души, а най-много представители на турската етническата група има в община Септември – 790 души. В религиозно отношение

близо 60% изповядват християнска религия, 38 % мюсюлманска религия и други, несамоопределени и не показали 7 %. /Таблица 20/

Таблица 20: Разпределение на населението по вероизповедание към 07.09.2021

Етническа група	07.09.2021 г.	
	Абсолютен брой	*Относителен брой*
Християнско	37 132	60%
Мюсюлманско	14 155	38%
Юдейско	11	0%
Друга	8	0%
Нямам	704	1%
Не се самоопределят	1746	3%
Не отговорили	1956	3%

Ромското население на територията на МИГ има сериозни социални проблеми от различно естество. 80% от ромите са безработни и получават социални помощи, чиито размери са недостатъчни, за да задоволят потребностите на многолюдните им семейства. Състоянието на икономиката не дава възможност за трудова заетост – голям брой от промишлените предприятия не работят или работят с малък капацитет. Ниската степен на образование, липсата на съответна квалификация още повече стеснява кръга от възможности за намиране на постоянна работа. Поради тези причини, ромското население работи през летните месеци обща работа в селското стопанство като наемна работна ръка на частни селскостопански предприемачи.

Турското малцинство продължава да бъде интегрирано в политическия живот чрез изборно представителство на национално и местно ниво. Все още има нужда от по-нататъшни усилия за социално-икономическата интеграция на етническите турци и други етнически малцинства, които живеят в икономически неразвити региони.

В общината няма етнически конфликти. Ромското население и сериозните проблеми сред него - ниско образователно и културно равнище, висока безработица, недостатъчен жилищен фонд и примитивен бит, налагат особено внимание към това население за интегрирането му към обществото.

Пазар на труда

Икономическата активност е важен социално-демографски фактор, който определя параметрите и състоянието на работната сила. Икономически активното население обхваща всички, които са заети или безработни. Демографските процеси оказват пряко влияние върху трудовия пазар на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград, като е изразена тенденция за намаляване на броя на хората в трудоспособна възраст. Показателите за заетостта и безработицата са важни индикатори за икономическото развитие, тъй като човешкият фактор е свързващо звено между останалите фактори на производството и от него зависи тяхното пълноценно използване. Тенденциите в изменението на коефициентите на заетост и безработица сменят посоката на своето развитие в зависимост от икономическите цикли, тъй като при криза започва процес на

свиване на производството и освобождаване на персонал, поради намаленото вътрешно и външно търсене на произвеждане на стоки и услуги.

Икономически активното население по същество определя параметрите на работната сила. В тази категория от населението попадат лицата във възрастовата група от 15 до 64 годишна възраст. За 2022 година, населението в трудоспособна възраст на територията МИГ Белово, Септември, Велинград е 35 275 души, от които повече от 70% са заети във нефинансовия сектор. Основната част от наетите по трудови взаимоотношения в аграрния сектор са в горското стопанство и по-малка част от тях - в селското стопанство. Заетите, в т.ч. и наетите, в сектор „Индустрия“ – са основно в преработващата промишленост. От наетите в сектора на услугите с по-висок брой са наетите в икономически дейности „Хотелиерство и ресторантьорство“, „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“, „Транспорт, складиране и пощи“, „Образование“ и др.

Регистрираните безработни са част от икономически активното население. Безработицата е един от индикаторите за жизнеността на местната икономика.

За 2022 година, броят на безработните на МИГ Белово, Септември, Велинград е 3001 души, като равнището на безработица е 9,44%, което е колкото равнището на безработица на национално ниво – 9,6%.

В таблица 21 е показано разпределението на безработните лица и равнището на безработица по общини, както и тяхното разпределение по пол, възраст, образование, професионална квалификация.

Таблица 21: Безработни лица и равнище на безработица на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград”, 2022 година

Община	Белово	Септември	Велинград	ОБЩО
Брой безработни лица /брой/	271	874	1856	3001
Равнище на безработица /%/	6,4%	8,9%	13,02%	9,44%
По възраст:				
До 29 години	27	91	269	387
От 30 до 54 години	153	490	1097	1740
Над 55 години	91	193	490	774
По пол:				
Жени	151	515	1105	1771
Мъже	120	359	751	1230
По образование:				
Висше	19	23	87	129
Средно	149	282	668	1099
Основно или по-ниско	103	569	649	1321
По професионална квалификация:				

С работническа професия	86	179	347	612
Специалисти	42	52	196	290
Без квалификация	143	643	1313	2099

Източник: ДБТ „Велинград", ДБТ „Септември", ДБТ „Белово"

От таблицата е видно, че община Велинград е с на-високи нива на безработица – 13,02%, което е сред най-високите нива на безработица в област Пазарджик. Това се дължи на изключително високата безработица в малките населени места на общината, където на места тя достига до 80%.

12% от безработните са на възраст до 29 години, 58% са на възраст между 30 и 54 години и 25% са на възраст над 55 години. По отношение на образователната структура 4,2% от безработните са с висше образование, 36,6% са със средно, а 44% са с основно или по-ниско образование. Относно професионалната квалификация на безработните: 20% са с работническа професия, 9% са специалист и най-голям процент 69,9% са без професионална квалификация.

Структурата на безработицата по професионален признак и образование на територията сочи, че най-голяма е групата на безработните лица без, или с по-ниско от основно образование. Нискоквалифицираните и нискообразованите безработни трудно намират реализация на пазара на труда, поради което след извършване на временна или сезонна работа отново се регистрират в бюрото по труда. Хората със средно образование съставят втората по големина безработна група

Регистрираните безработни с висше образование са с най-малък брой. Най-голям е делът на безработните лица между 30 и 54 години години. Забелязва се превес на безработните жени в сравнение с безработните мъже, особено в община Велинград. Тази неравнопоставеност се дължи от една страна на ангажираността на жените с отглеждане на децата си и грижи за семейството, от друга до специфичните ценности на местното население.

Това обуславя нуждата в Стратегията за Водено от общностите местно развитие да бъдат включени мерки, подобряващи образователното и квалификационното равнище на възрастните лица, чрез които да се преодолеят липсата на квалификация, умения или трудов опит на неактивните лица и др. Следва се предвидят също така мерки за предоставянето на комплексни услуги на безработни лица и осигуряването на възможности за временна заетост като ефективни инструменти за ограничаване на безработицата и справяне с бедността - мотивиране, обучение за придобиване на умения за учене, професионално ориентиране, професионално обучение, ключова компетентност, чиракуване. Във фокуса на Стратегията за постигане на по-качествена заетост е осигуряването на баланс между търсенето и предлагането на умения и компетентности, което е от съществено значение за адаптиране на работната сила към потребностите на пазара на труда и структурните промени в местната икономика, ***както и насочване на мерки за активен живот на възрастните хора в пенсионна възраст и остаряване в добро здраве, за да се преодолее проблема със застаряване на населението. Също така е добре да бъдат включени мерки за стимулиране на предприемачеството на желаещи да стартират стопанска дейност, развитие и преценка на бизнес идеи, обучения,***

вкл. за предприемачески умения, подкрепа за регистрация на бизнес дейности и др.

Един от големите проблеми на територията е младежката безработица. Безработните младежи до 29 години на територията съставляват 12% от всички безработни или 387 броя. Основна характеристика на младежката общност е нейната динамична промяна. Като най-характерна черта сред младите се очертава стремежът към независимост и самореализация - подчертан стремеж към самостоятелни решения и индивидуален подход към живота. В условията на динамично развиващо се общество, засилващата се миграция на млади хора в чужбина, COVID кризата, едно от най-големите предизвикателства е мотивиране на младите да останат и да се реализират в България. На преден план се забелязва отливът на младежи от територията, главно поради липса на работа, добро заплащане, възможности за професионално развитие, особено в малките населени места.

Младежката безработица на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград се обуславя от няколко фактора:

1. Младежите в трудоспособна възраст напускат територията, за да търсят реализация в по- големите градове и чужбина.
2. При включване на пазара на труда повечето млади хора нямат практически и трудов опит.
3. Условията на труд и липсата на добро заплащане демотивират голяма част от младите хора.
4. Не е наложена все още практиката на работодателите да инвестират в обучението и квалификацията на младите работници и служители.
5. Младите хора се превръщат в потенциален ресурс на заетостта в „сивата част" на икономиката. Недостатъчните професионални умения и практика в реална среда и невъзможността за професионален избор на учащите от най-ранната възраст принуждават част от завършилите училище да започнат "първата възможна работа", най-често в сферата на услугите, търговията и обслужването, без изисквания към условията на труд.

Ограничаването на младежката безработица и неактивност е една от основните задачи на Стратегията за Водено от общностите местно развитие, с цел мултиплициране на ефекта от нейното прилагане и подобряване качеството на живот на територията, чрез привличане на младите хора там. В Стратегията трябва да бъдат включени мерки за активизиране на младите хора, повишаване на тяхната мотивация, повишаване на техните знания, умения и компетенции, окозване на психологическа подкрепа за преодоляване на бариерите за включване в пазара на труда, осигуряване на различни и гъвкави форми на заетост, създаване на умения и култура за търсене на работа, особено сред по-дългосрочни безработни лица. Както и мерки, насърчаващи самостоятелната заетост и предприемачеството.

Изводи

Проблеми

- Намаляване броя на населението на територията и наличие на отрицателен естествен прираст;
- Тенденция за намаляване на населението с по-силен интензитет в селата, отколкото в общинските центрове;

- Силна дебалансираност при разпределението на населението по населени места в полза на общинските центрове;
- Налице е намаление на родилните контингенти и на най-репродуктивната възрастова група (15-34 г.);
- Образователната структура на населението не е с добри параметри. Висок е делът на по-ниско образованите лица (с основно и по-ниско образование);
- Забелязва се положителна миграция, водеща до намаляване на населението предимно в трудоспособна възраст;
- Застаряване на населението;
- Пазарът на работната сила е дисбалансиран – висока безработица, и в същото време - недостиг на квалифицирана работна сила;
- Традиционно делът на нискоквалифицираните и нискообразованите безработни е най-голям;
- Голямата част от местата за специалисти с висше образование остават трайно незаети поради слабата мобилност на работната сила с висше образование (особено за работа в отдалечени селски райони);
- Изключително висок дял на безработните лица на възрасти над 55 години;
- Голям дял на безработните без квалификация и образование;
- Условията на труд и липсата на добро заплащане демотивират голяма част от младите хора.
- Не е наложена все още практиката на работодателите да инвестират в обучението и квалификацията на младите работници и служители.
- Младежката безработица е над средната за страната;
- Неравнопоставеност по пол на пазара на труда;
- Ниско образователно и културно равнище, висока безработица, недостатъчен жилищен фонд и примитивен бит сред ромското население.

Потенциал и възможности

- Създаване на възможности за заетост в малките населени места чрез развитието на земеделие и животновъдство;
- Стимулиране на МСП за подобряване на тяхното технологично развитие и модернизация, с цел увеличаване на производствения потенциал и разкриване на нови работни места;
- Привличане на инвеститори и средства от фондовете на ЕС за разкриване на нови модерни предприятия, с нови технологично-създаващи възможности на производство на качествена и конкурентоспособна продукция, търсена на нашия и чужд пазар;
- Развитие на алтернативни форми на туризма за създаване на целогодишна заетост;
- Предоставяне на качествени образователни и обучителни услуги с цел включване на представители на уязвими групи /млади хора до 29 години и лица на 55 години/ в пазара на труда;
- Стимулиране на раждаемостта чрез предоставяне на възможности за по-лесното навлизане на пазара на труда на жени след майчинство.
- Предоставяне на достъп до различни услуги, в т.ч. образователни, социални, психологически на представители на ромската етническа група с цел тяхната интеграция и социално включване;
- Предоставяне на възможности за удължаване на трудовия процес за хора над 55 години, чрез различни преквалификации, обучения и възможности за заетост;

- Активизиране на младите хора на територията и включването им в различни форми на обучение и заетост.
- Осигуряване и поддържане на здравословна, безопасна и продуктивна работна среда, съобразена с възрастовите потребности на работната сила.
- Насърчаване на иновативни подходи за участие на възрастните в съвременните работни процеси и да поддържат своите умения, продуктивност и работоспособност.
- Подкрепа на работодателите да подобряват работната среда, да въвеждат гъвкави и/или иновативни форми на организация на работното време, вкл. за работещите над 54.

Развитие на социалната сфера на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград"

Към социалната сфера на територията на МИГ „Белово, Септември Велинград" се включват образованието, здравеопазването, социалните дейности, неправителствения сектор, културата и спорта. За целите на анализа всеки един от тези компоненти ще бъде разгледан подробно в следващата част.

Развитие на образованието

На територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" функционират 30 училища и 14 детски заведения. Най-голям брой училища има в община Велинград – 15. В таблица 22 е разгледана образователната структура на територията на МИГ.

Таблица 22: Образователна структура на територията на МИГ

Населено място	Детски заведения /брой/	Начални училища	Общообразователни училища	Среднообщообразователни училища	Професионални гимназии /брой/
Велинград	8	0	8	4	3
Септември	4	2	7	2	2
Белово	2	0	1	1	0
Общо МИГ	**14**	**2**	**16**	**7**	**5**

Източник: ОА Велинград, ОА Септември, ОА Белово

Предучилищно образование

Предучилищното образование се осъществява в детските градини, които са целодневни и полудневни. Възрастта на децата, обхванати в детските градини, е 3-6 години. 2 години преди първи клас обучението в подготвителна група или в подготвителен клас е задължително. Предучилищното образование на територията през учебната 2022/2023 г. включва 14 детски градини – 8 на територията на община Велинград, 4 на територията на община Септември и 2 в община Белово. Наличният капацитет в детските градини на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград е достатъчен като на 100 деца се падат по около 102 места. Един от основните проблеми на територията в областта на предучилищното образование е това, че при представители на уязвимите групи като ромите се забелязва ниска посещаемост на децата, което се отразява на тяхното ранно детско развитие и затруднява последващото им включване в образователната структура.

За целта, в Стратегията за Водено от общностите местно развитие трябва да бъдат включени мерки за навременното ранно обхващане и образователното приобщаване на деца от уязвимите групи в предучилищното образование, подкрепа на достъпа им до качествено образование, подкрепа на социалното им приемане и сближаване за изграждането им като пълноценни граждани и за успешна професионална, социална и личностна реализация, работа с родителите и др.

Общо образование

През учебната 2022/2023 г. броят на началните и общообразователните училища на територията са 25:

- 2 начални училища;
- 16 основни училища (ОУ) ;
- 7 среднообщообразователни училища (СОУ).

В тях през учебната 2022/2023 г. се учат 5217 ученика.

Таблица 23: Брой на учениците в общообразователните и специалните училища на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград

	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо
Белово	468	411	380	338	338
Велинград	3617	3614	3599	3623	3490
Септември	1503	1484	1432	1381	1389
Общо МИГ	**5588**	**5509**	**5411**	**5342**	**5217**

Източник: НСИ

За учебната 2022/2023 в община Велинград се обучават общо 1490 ученици. Характерно за територията, особено за ***община Велинград***, е наличието на „средищни училища“. Такива са основните училища в селата Абланица, Биркова, Грашево, Пашови, средното училище в с. Света Петка и обединеното училище в с. Кръстава. Основанието за получаване на статут на средищно и на защитено училище е в недостатъчния брой ученици за организиране на учебен процес в нормални паралелки. Това налага в училищата с недостатъчен брой ученици да се формират паралелки със слети класове и с брой на учениците под минималния норматив за 10 ученика в самостоятелна паралелка. В тях се обучават и ученици от близки села, в които няма действащи училища. Същевременно посочените училища, освен статут на средищни имат и статут на защитени училища. За решаване на законовото право за осигуряване на условия за образование, местната власт на община Велинград е създала съответната организация за обхващане на децата в ученическа възраст от населените места без действащи училища. Това се постига чрез ученически пътувания към съответните средищни училища.

В ***община Белово*** 2022/2023г. в общината се обучават 338 ученика, като спадът в броя им е близо 42% спрямо учебната 2014/2015г. С близо 23% по-малко са учениците от I - IV клас, като това е проблем, който се отразява съществено в броя ученици от горните класове. Задължителната училищна възраст съгласно ЗПУО е 16 години, след която се наблюдава тенденция на отпадане на ученици от системата на образованието особено от

ромската общност. През периода 2014-2023 г. броят на завършилите основно образование се увеличава. През 2023г. са завършили 50 ученика, почти два пъти повече спрямо 2014г. През периода се наблюдава пик през 2017г., когато броят на завършилите основно образование достига 94 деца.

При настоящето развитие на демографските процеси в общината, в средносрочен план се очаква продължаване на тенденцията за намаляване на броя на учениците и децата в образователните институции, което ще води до необходимост от оптимизация на броя групи в детските градини и паралелки в училищата. Това може да се окаже проблем и за местните фирми, тъй като училищата подготвят кадри за местните предприятия.

През учебната 2022/2023 г. на територията на ***община Септември*** функционират 2 начални училища, 6 основни училища, 1 обединено, 2 СУ/ средно училище/. За учебната 2022/2023 в тях се обучават общо 1389 ученици.

Един от основните проблеми на територията на МИГ е ранното напускане на образователната система, по-специално наблюдаващо се при ромите. Отделни ученици отсъстват от училище без да имат уважително основание. Причините за това са безотговорно отношение и липса на мотивация за ефективно участие в учебния процес от страна на учениците и родителите им. Проблемът за задържане в училище на всички подлежащи на задължително обучение е сериозен. Много хора са намерили препитание в чужбина и са оставили на възрастните си родители грижата за учениците. Слабият контрол от една страна е причина за системно отсъствие от училище, но и за по-сериозни провинения. В изпълнение на дейностите по Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст са създадени екипи за обхват. Членовете на екипите обхождат всички адреси на подадените деца и ученици. Своевременно се изготвят протоколи за физическо посещение на адрес. Общинските администрации съставят актове по чл.347 от Закона за предучилищното и училищното образование. Проблемите в образователната система оказват пряко влияние върху избора на младежите за бъдещето им кариерно развитие и професионалната реализация в живота. В таблица 24 са показани общия брой на отпадналите от основно образование ученици за учебните 2018/2019 и 2019/2020.

Таблица 24: Напуснали основното образование (I -VII клас) от общообразователните и специални училища на територията на МИГ

Община	2018-/2019	2020/2021
Белово	11	-
Велинград	29	49
Септември	71	53
Общо МИГ	**111**	**102**

Източник: НСИ

Делът на отпадналите от образователната система е най-висок за община Септември, което се дължи на факта, че там са разположени най-много представители на ромската общност, които най-често ранно напускат училище, поради нежелание за посещение, липса на мотивация у децата и родителите, както и липса на финансови средства за подсигуряване на учебния процес.

Професионалното образование е представено от пет професионални гимназии разположени в гр. Велинград - 3 и в община Септември - 2.

Професионалните гимназии на територията на ***община Велинград*** са в сферата на хотелиерството – 402 ученици, дървообработването – обучават се 145 ученици, горското стопанство – 242 ученици. Професионалните направления, застъпени в трите ПГ са съобразени с водещи икономически дейности в общината – горско и ловно стопанство, туризъм и дървообработване.

Професионалното обучение в ***община Белово*** се осъществява в Средно общообразователно училище „Александър Иванов – Чапай“, град Белово. Специалностите, в които се обучават учениците са „Системно програмиране“ с интензивно изучаване на английски език, професия „Системен програмист“; специалност „Застрахователно и осигурително дело“ с интензивно изучаване на английски език, професия „Финансист“.

Професионалните гимназии на територията на ***община Септември*** са в сферата на транспорта в село Виноградец и в сферата на земеделското стопанство – отрасли със съществено значение за развитието на територията. Общият брой ученици, обучаващи се в професионалните гимназии за учебната 2021/2022 е 625.

Материалната база в образователната сфера е в добро състояние. Системно се извършват инвестиции от страна на общините за подобряване на материалната база на образователните институции – подмяна на дограми, ремонт на покриви, саниране на външни стени и др.

Преструктурирането на училищната мрежа трябва да е в посока: финансиране на училищата по европейски програми за оптимизация; поетапно въвеждане на целодневно обучение в начален и следващите етапи с цел повишаване на качеството на образователния процес; поетапно премахване практиката на обучение на ученици в слети паралелки; създаване на предпоставки за успешна социализация на децата и учениците с различен етнически произход; откриване на паралелки по профили и професии съобразно тенденциите на икономическото развитие на региона; разширяване на извънкласните дейности в селските училища; отварянето на училището за реален обществен и медиен контрол; оптимизиране на мерките за квалификация и преквалификация на педагогическите кадри; изграждане на иновативна политика на всяко училище, възможност за създаване и развитие на благоприятна материално-техническа среда.

Личностно развитие на учениците

В образователната структура на територията функционират 4 центрове за подкрепа на личностното развитие:

- Център за подкрепа за личностно развитие – ОДК- Велинград – общински
- Център за специална образователна подкрепа /ЦСОП/ - държавен
- Центърът за подкрепа за личностно развитие – Детски комплекс (ЦПЛР-ДК) – община Белово – общински
- Центърът за подкрепа за личностно развитие - Детски комплекс гр. Септември – общински

Целта на тези центрове е развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата на деца от 5 до 18 г. Педагогическите форми за работа с участниците са разнообразни – школи, кръжоци, клубове, състави, оркестри. Групите се сформират въз основа на доброволното, съзнателно и активно участие на учениците. Работи се в екип, при сходство на интересите и способностите.

Все още системата на образованието на територията не е достатъчно гъвкава и реформирана, за да отговори по-пълно на местните и регионалните нужди от професионални и технически кадри в различните сфери на икономиката.

В тази насока е необходимо мрежата от специализирани професионални гимназии да бъде оптимизирана, за да се синхронизират резултатите от нейната дейност с очакванията на бизнеса. С цел повишаване на добавената стойност и конкурентоспособността на териториалното производство следва да бъде засилено развитието на приложните изследвания и иновативните технологии. Също така, на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград съществува сериозен проблем с ранното отпадане на учениците от образователната система. За тази цел, в Стратегията за Водено от общностите местно развитие трябва да бъдат включени мерки за навременното ранно обхващане и образователното приобщаване на деца от уязвимите групи, подкрепа на достъпа им до качествено образование, подкрепа на социалното им приемане и сближаване за изграждането им като пълноценни граждани и за успешна професионална, социална и личностна реализация, работа с родителите и др.

Развитие на здравеопазване

Системата за здравно обслужване на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" е добре организирана и в значителна степен материално и кадрово обезпечена. Здравеопазването се осъществява в следните три направления: първична извънболнична помощ, специализирана доболнична помощ и болнична и спешна медицинска помощ.

Обществено организираната система на здравното обслужване на населението в ***община Белово*** се осъществява чрез предоставянето на извънболнична и спешна медицинска помощ. Там не функционират заведения за болнична помощ. Болничното лечение на населението се осъществява в МБАЛ Пазарджик. Близостта до областния град, играе важна роля по отношение достъпа на хората до специализирана и квалифицирана медицинска помощ от различен характер. Извънболнична първична медицинска помощ в община Белово се осъществява от 3 индивидуални практики за първична медицинска помощ (ИППМП), които имат открити кабинети в следните населени места: град Белово – 2; с. Аканджиево – 1; с. Мененкьово – 1; с. Момина клисура – 1.

Извънболнична специализирана медицинска помощ се предоставя в Медицински център „Хигия", гр. Белово. Диагностично-консултативен център – ДКЦ „Хигия" – Белово разполага със следните кабинети: рентген; клинична лаборатория; физиотерапия; кабинет очни болести; кабинет по урология; кабинет по акушерство и гинекология; кабинет по ортопедия и травматология; кабинет по хирургия; кабинет по детски болести; кабинет вътрешни болести; кабинет по кожно-венерологични болести; кабинет неврологични болести; кабинет по кардиология; кабинет по ендокринология; кабинет по УНГ болести.

Извънболнична първична помощ по дентална медицина се осъществява 8 в амбулатории за индивидуална практика за първична дентална медицина (АИППДМ), които са концентрирани основно в общинския център – гр. Белово и в селата: Сестримо, Мененкьово, с. Габровица. Спешната медицинска помощ се осъществява от Център за спешна медицинска помощ/ЦСМП - филиал Белово към ЦСМП - Пазарджик. През 2020г. Филиалът за спешна медицинска помощ в Белово получава нова линейка, която е с модерно оборудване и ще помогне на медиците да оказват бързо и навременно необходимата помощ на всички нуждаещи се пациенти.

В община Белово функционира една яслена група към Детска градина „Щурче", гр. Белово, в която се отглеждат деца от 10-месечна до тригодишна възраст. Наличният капацитет е достатъчен и през периода се постига добра пълняемост на яслените групи.

Местата в детската ясла са напълно достатъчни за покриване на потребностите от предоставянето на тази услуга.

Нормалното функциониране на здравната система, освен от наличната здравна инфраструктура е свързано и с кадровото обезпечаване с персонал от лекари, стоматолози (лекари дентисти) и медицински специалисти по здравни грижи (акушерки, медицински сестри, фелдшери и др.). Общият брой на лекарите в община Белово е сравнително устойчив през целия период. През 2014 г. лекарите са 6, а през 2021г. се наблюдава рязък спад и те са 3-ма. През периода се запазва устойчивост при на лекарите по дентална медицина, които през 2021г. са 5 души. Наблюдава се увеличаване броя на медицинските специалисти по здравни грижи, които през 2021г. са 11, докато техния брой през 2014г. е 5. На един лекар в община Белово се падат 2414 пациента (към 2021г.), при 1386 д. през 2014г.

Здравеопазването в ***община Велинград*** и лечебните заведения, свързани с него са представени от извънболничната и болничната помощ и от звено за бърза и неотложна медицинска помощ. Извънболничната първична медицинска и стоматологична помощ са с изразен локален (в границите на общината) характер, а специализираната доболнична - е с надобщинско значение. Лекари специалисти, обслужват пациенти и от двете съседни община – Ракитово и Сърница. С надобщинско значение са и двете МБАЛ (общинска и частна) в общината – в районите им на обслужване са включени и съседните общини Ракитово и Сърница. Трите СБАЛ са с регионално и национално значение. Здравеопазването в общината се финансира основно с публични (бюджетни и по линия на НЗОК) средства, както и с частно финансиране (МБАЛ „Здраве“). Лечебните заведения на територията на община Велинград към 2018 г. се показани в таблица 25.

Таблица 25: Лечебните заведения на територията на община Велинград към 2018

Лечебни заведения по вид	Брой	Капацитет
Многопрофилни болници за активно лечение (МБАЛ)	2	303
Специализирани болници за долекуване и рехабилитация	3	424
Диагностично-консултатативни центрове	1	5
Медицински центрове	6	3
Самостоятелни медико-техн. Лаборатории	1	0

Източник: План за интегрирано развитие община Велинград

Лечебните заведения за първична извънболнична лечебна помощ и за първична дентална помощ, на специализирана извънболнична помощ са регламентирани като амбулатории, в които осъществяват дейността си ОПЛ, лекарите специалисти и лекарите-дентисти.

В актуалния Регистър на лечебните заведения за извънболнична помощ (поддържан от РЗИ – Пазарджик) са включени следните лечебни заведения:

- Лечебни заведения за първична извънболнична помощ – 17 бр.;

. в т.ч. регистрирани като индивидуални практики – 15 бр.;

Регистрирани като групови практики – 2 бр.;

- Лечебни заведения за първична дентална помощ – 23 бр.

Териториалното разпределение на лечебните заведения за първична извънболнична помощ показва, че за седалища на лекарските практики, освен гр. Велинград, са определени по-големите села на общината и тези, които са със средищно положение - Драгиново, Света Петка, Грашево, Алендарова, Пашови, Кръстава и Цветино.

Специализираната извънболнична лечебна помощ включва амбулатории (кабинети), обслужвани от лекари специалисти. Всичките 9 самостоятелни амбулатории за специализирана извънболнична помощ са разположени в гр. Велинград. По видове болести лекарите специалисти са по широк спектър от медицински специалности – хирургия, акушерство и гинекология, педиатрия, детски болести, кардиология, очни, нервни болести и др. Освен в отделните амбулатории, специализираната извънболнична лечебна помощ е организирана и в 11 медицински центъра, в които работят по няколко лекари с различни специалности. С най-много застъпени лекари специалисти е Диагностично консултативен център (ДКЦ) 1 – Велинград. Специфична за общината е дейността по физикална и рехабилитационна медицина. Тя, освен в специализираните болници е организирана и в някои от посочените 11 медицински центрове.

На територията на община Велинград болничната лечебна помощ се извършва в 5 болнични лечебни заведения. От тях 2 са от типа многопрофилни (МБАЛ) и три специализирани (СБАЛ) болници.

Най-голяма по капацитет е общинската „МБАЛ – Велинград“ – ЕООД. Разполага с 143 легла, разпределени в следните отделения: вътрешни болести, детски болести, хирургия, нервни болести, акушерство и гинекология, ортопедия и травматология.

С почти същия капацитет (154 болнични легла) е частната „МБАЛ Здраве – Велинград“ ЕООД. Структурата ѝ е почти идентична с тази на общинската МБАЛ.

Многопрофилна болница за долекуване, продължителено лечение и рехабилитация - Вита“ ЕООД е с капацитет 134 легла. Специализирана е за физикална и рехабилитационна медицина, долекуване и продължително лечение на неврологични заболявания.

„Специализираната болница за рехабилитация – Национален комплекс“ АД, разполага със 140 легла. Те са разпределени в сектори за физикална и рехалибитационна медицина на заболявания на опорно-двигателния апарат, на вътрешни заболявания и за неврорехабилитация.

„Специализирана болница за пневмо-фтизиатрични заболявания „Св. Петка Българска“ ЕООД е със 150 болнични легла. Специализирана е за лечение на туберколоза и на неспецифични белодробни заболявания.

Спешната и неотложната медицинска помощ за населението от общината се извършва от филиал на ЦСМП – гр. Пазарджик. Същия се обслужва от 2 мобилни и един стационарен екипи.

На територията на община Велинград няма самостоятелно функциониращa детска ясла. Потребностите от този тип детско заведение са удовлетворени с 2 яслени групи, разкрита в ДГ „Слънчице“ и ДГ „Фантазия“ в гр. Велинград.

Към 2019 г. общият брой на кадрите в здравеопазването на общината е както следва:

- Общ брой на заетите в здравната система – 347
- Общ брой лекари – 125, в т.ч. общопрактикуващи – 21;
- Общ брой стоматолози – 28;
- Медицински специалисти по здравни грижи – 194.

Системата за здравно обслужване на ***Община Септември*** е добре организирана и в значителна степен материално и кадрово обезпечена. Нейната структура включва:

- „Медицински център 1” ЕООД – осъществява специализирана и извънболнична помощ с 15 специализирани кабинети. В лечебното заведение се извършват клиноколабораторни изследвания.
- Център за спешно медицинска помощ - оказва спешна помощ на заболели и пострадали лица в дома, на местопроизшествието и по време на транспортирането до евентуалната им хоспитализация. Екипът разполага с 2 линейки.
- В стоматологичното обслужване на населението са ангажирани 8 стоматолога, упражняващи индивидуална практика в цялата община.
- Към учебните заведения има изградени и обзаведени здравни кабинети, в които работят квалифицирани медицински специалисти.

Към системата на здравеопазването са и детските ясли. На територията на гр. Септември функционират 2 детски ясли за общо 41 деца.

На територията на МИГ Белово, Септември, Велинград нивото на здравното обслужване е на сравнително добро ниво. Но се наблюдават и няколко основни проблема:

- Отдаленост на периферните селища от мястото на предлагане на медицинска помощ (първична, специализирана, болнична, спешна);

- Осигуряването на равни възможности за достъп до здравни услуги на хората, включително и на живеещите в малки населени места, отдалечени от общинските центрове;

- Необходимо е повишаване на качеството на здравните услуги чрез развиване на капацитета на медицинския персонал;

- Необходимо е обновяване на оборудването на здравните заведения с нова, по- модерна техника.

Необходимо е подобряване на здравния достъп и осигуряване на равни възможности за използване на здравни услуги в малки населени места. Сериозен проблем представлява здравната не осигуреност особено сред ромското население. Тъй като много роми не са здравноосигурени, те не могат да ползват здравни услуги, рядко прибягват до превантивна медицинска помощ и разчитат най-вече на спешната медицинска помощ.

Социални услуги

Социалните услуги на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград се предоставят от трите общини, влизащи в състава й. Основните услуги, които се предоставят са свързани със социалното изключване хората в неравностойно социално положение и на лицата в риск. Едни от най-уязвимите групи, застрашени от социално изключване са:

- Хора в неравностойно положение;
- Малцинствени групи, в това число роми;
- Възрастни хора;
- Младежи до 29 години;
- Майки с деца/семейства с деца

Анализът на социално-демографската и икономическа ситуация на територията очертава някои общи източници на риск за лицата в неравностойно положение:

- изолираност на самотно живеещите стари хора;

- различен тип и степен на увреждания, влияещи на качеството на живот и социалното включване/ реализация на индивидите от всички възрастови групи;

- неравностойна позиция на пазара;

- живот и изолирани общности, трайна липса на собственост и доходи.

Основните проблеми пред които са изправени хората с увреждания:

Хората с увреждания са сред най-уязвимата група от социално изключване, тъй като голяма част от тях изпитват трудности или дори невъзможност при предвижване, което напълно ограничава достъпа им да външната среда. Броят на възрастните хората с увреждания на територията на МИГ около 4000 души. Основните проблеми, които възпрепятстват успешното им социално включване са:

- Недостигът на здравни услуги и рехабилитация в селата;

- Изолацията от пазара на труда;

- Ниските доходи на лицата с увреждания и семействата им;

- Социалната изолация в общността;

- Недостъпната архитектурна среда, особено в селата.

В рамките на СВОМР трябва да бъдат включени мерки, насочени към повишаване качеството на живот, насърчаване на социалното включване и интегриране в обществото на групите в неравностойно положение и със специални потребности, както и на други уязвими групи. Трябва да се подкрепят координирани мерки за превенция и предотвратяване на причините, които пораждат бедност и социално изключване, като:

- Предоставяне на услуги за възстановяване и рехабилитация;

- Изграждане на умения за независим живот;

- Обучения за активно включване на пазара на труда;

- Достъпна архитектурна среда;

- Подобряване достъпа до заетост на хората с увреждания и други уязвими групи чрез интегрирани комплексни мерки и предоставяне на подкрепящи услуги.

- Създаване на възможности за развитие на социално предприемачество.

Основните проблеми пред малцинствените групи, в т.ч. ромите, съставляващи 8% от населението на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" се състоят в следните направения:

- Липса на образование сред ромското малцинство и ранно отпадане от училище на ромските деца и младежи.

- Влошени жилищни условия;

- Трайна безработица и зависимост от социални помощи;

- Висок риск от бедност и влошен достъп до услуги (в т.ч. социални, здравни и за заетост) за голям брой от представителите на ромската общност;

С оглед преодоляването на тези проблеми на територията трябва да бъдат взети следните мерки:

- преодоляване липсата на квалификация и образование чрез включване в програми за обучение и заетост;

- изграждане на родителски капацитет;

- мотивация на детето и семейството за включване и задържане в образователната система;

- директна работа в общността за подкрепа на семействата в неравностойно положение;

- С оглед борбата срещу дискриминацията на маргинализираните общности е необходимо също така да се повиши осведомеността за правата,

задълженията и възможностите сред самите роми с цел постигане на равнопоставеност;

- Предоставяне на психологическа подкрепа, мотивационни обучения;

Проблемите, пред които се сблъскват пенсионерите на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" са:

- Невъзможност за справяне с ежедневните задължения;
- Липса на достъп до здравни и медицински услуги в малките населени места;
- Социална изолираност;
- Лоши жилищни условия и ниски месечни доходи;
- Липса на подкрепа от близки и семейства.

Преодоляването на тези проблеми е изключително важно с оглед подобряване на качеството на живот и осигуряване на достоен живот на най-възрастните представители на населението на МИГ „Белово, Септември, Велинград". ***За тази цел е необходимо включването на мерки и предприемане на дейности в следните направления:***

- Подкрепа за ежедневните грижи в дома - помощ при самообслужване, поддържане на хигиена, пазаруване, придружаване при разходка;

- Осигурен достъп до аптеки и помощ при закупуване на лекарства;

- Достъп до медицинска помощ и здравни услуги;

- Осигуряване на социални контакти и психо-социална подкрепа;

- Компесиране на изолираността от достъп до социални и здравни услуги на малките места в селските райони;

През последните години на трудовия пазар се сформираха няколко рискови групи безработни лица, т.нар. групи в неравностойно положение на пазара на труда, в които влизат безработни лица с ниска конкурентоспособност на пазара на труда, като: продължително безработни лица; безработни лица с трайни увреждания; безработни лица - самотни родители (осиновители) с деца до 3-годишна възраст; безработни лица, изтърпели наказание лишаване от свобода; безработни над 55-годишна възраст; безработни лица с основно или по- ниско образование и без професионална квалификация. Фокус ще бъде поставен пред проблемите на младите хора на територията.

Младежите до 29 години попадат в рисковите групи, тъй като голяма част от тях са неактивни на пазара на труда и се нуждаят от допълнителна подкрепа за успешното им професионално развитие. В обхвата на тази специфична цел група се включват тези младежи на възраст 15 – 29 г., които не учат, не се обучават и не работят и които нямат регистрация като безработни в службите на ДБТ на територията. По официални данни за 2022 година регистрираните безработни младежи на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" са 389 или 12% от общия брой безработни лица, но техният брой е доста по-висок според направени местни проучвания. Сред основните проблеми на неактивните младежи до 29 години и тяхната невъзможност за участие в пазара на труда са:

- Преждевременно напускане на училище, особено при представителите на малцинствените групи;
- Ниско и неподходящо образование и липса на квалификация сред младите хора;
- Трудности при намиране на работа поради липсата на трудов опит на младежи, завършили средно и висше образование;
- Липса на знания, умения и обучения за развитие на самостоятелна дейност;
- Липса на трудови навици и мотивация за работа.

Основните мерки, които трябва да се предприемат за успешното включване на младежите в пазара на труда се състоят в:

- Дейностите по тяхното идентифициране и активиране и насърчаване регистрацията в Бюрата по труда на територията, с цел по-успешната работа с тях и осигуряване на възможност за намиране на работа или включване н обучения;

- Осигуряване на посреднически услуги, мотивационно и психологическо подпомагане;

- Дейностите за обучение и осигуряване на заетост, съчетани с услуги за професионално ориентиране и консултиране на младите хора, с оглед на това те да бъдат подкрепени при избора на професия и желания път за бъдещо професионално развитие;

- Предоставяне на обучения за придобиване на ключови компетентности, с акцент върху развитието на чуждоезикови и дигитални компетентности;

- Предоставяне на мотивационни обучения на лицата без или с ниско образование;

- Предоставяне на стимули на работодатели за наемането на безработни младежи;

- Предоставяне на обучение и възможности за стартиране на собствен бизнес.

Рискова група, идентифицирана от анализа на територията са ***и майките с деца, самотните родители или многодетните семейства, и семействата с деца като цяло***. За майките с деца, самотните родители и многодетните семейства и семействата с деца като цяло, рискът от изпадане в бедност е изключително голям. Причините за това могат да бъдат търсени:

- в липсата на трудови доходи;

- продължителното време, прекарано в отглеждане на децата, особено такива с увреждания, което от своя страна обуславя затруднения при съвместяването на семейния и професионалния живот на родителите, особено за жените и ги води до социално изключване и икономическа изолация.

За преодоляване на такива ситуации за редица семейства на територията трябва да се приложат мерки, чрез които ще се предоставя социална услуга и качествена грижа за деца, включително за такива с увреждания, в общността или в домашна среда. Също така лицата, ангажирани с постоянното отглеждане на деца вкъщи трябва да получат подкрепа чрез мерки, свързани с участието им на реалния пазар на труда. По този начин чрез интегрираността на мерките ще се преодолее социалното изключване, ще се възстанови трудовата активност, особено на жените, и ще се повиши като цяло качеството на живот на лицата, отглеждащи деца вкъщи, ще се подобри достъпа им до услуги за кариерно развитие и те ще могат да се включат на пазара на труда, използвайки пълния си потенциал.

Към момента на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград се предоставят различен тип социални услуги, в рамките на изпълнение на националната политика през периода 2014– 2020 г., като и трите общини Белово, Септември, Велинград са реализирали редица успешни инициативи и проекти със социална насоченост, свързани с предоставяне на услуги в общността, както за деца и за възрастни хора, така също и за лица с

увреждания. Към 2023 г. на територията на МИГ са разкрити следните видове социални услуги – таблица 26.

Таблица 26: Социални услуги, предоставяни на територията на МИГ

No:	*Вид социална услуга в общността*	*Община*	*Капацитет*
1	Дом за възрастни хора с умствена изостаналост	с. Славовица, община Септември	50
2	Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост /ДПЛУИ/	Община Септември	100
3	Домашен социален патронаж	Община Септември	250
4	Детска млечна кухня	Община Септември	200
5	Столово хранене на учениците	Община Септември	300
6	Механизъм лична помощ	Община Септември	-
7	Асистентска подкрепа	Община Септември	59-потребители и 20-асистента
8	Домашен социален патронаж	Община Белово	160
9	Топъл обяд	Община Белово	220
10	Личен асистент, социален асистент и домашен помощник	Община Белово	64
11	Дневен център за деца с увреждания	Община Белово	24
12	Детска млечна кухня	Община Белово	-
13	Център за настаняване от семеен тип на пълнолетни лица с деменция	Община Белово	15
14	Клубове на хора в пенсионна възраст	Община Белово	-
15	Дом за стари хора „Ела“	Община Велинград	40
16	Центрове за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания (ЦНСТДМУ) – също 2 бр. с капацитет 10 и 14 места, или общ капацитет 24 места;	Община Велинград	24
17	Дневен център за деца и младежи с увреждания „Надежда“	Община Велинград	36
18	Център за социално включване „Развитие“;	Община Велинград	-
19	Дневен център за възрастни хора с увреждания	Община Велинград	35

20	Център за обществена подкрепа	Община Велинград	40
21	Центрове за настаняване от семеен тип (ЦНСТДБУ) – 2 бр. с капацитет 15 места или общо 30 места	Община Велинград	30
22	Защитено жилище	Община Велинград	8
23	Дневен център за пълнолетни лица с увреждания	Община Велинград	-
24	Социален асистент	Община Велинград	14
25	Социален помощник	Община Велинград	24
26	Личен асистент	Община Велинград	250
27	Асистентска подкрепа	Община Велинград	-
28	Домашен социален патронаж	Община Велинград	150
29	Обществена трапезария	Община Велинград	50
30	Клубове на пенсионера	Община Велинград	-

Източник: ОА Велинград, ОА Септември, ОА Белово

На територията на МИГ има изградени структури за предоставяне на социални услуги, но е необходимо да бъдат поддържани във времето по отношение на ремонтни дейности на материално – техническата им база, подобряване на услугите чрез разширението им, усъвършенстване и развитие уменията на персонала. Голяма част от институциите имат нужда от ремонтни дейности, закупуване на допълнително оборудване за потребителите на услугите им. Повечето от съществуващите услуги за деца и възрастни лица в общините имат нужда от разширяване на достъпа до тях и за населението извън градския център. Това ще обезпечи не само пълния капацитет на услугата, но ще подобри значително качеството на предлаганите дейности в тях.

Възможността за развитие е включване на мерки в Стратегията за Водено от общностите местно развитие, целящи изграждане/ реновиране на социална инфраструктура за предоставяне на нови услуги или за поемане потребителите от разширяване обхвата на съществуващите. Разкриване на нови социални услуги, ориентирани към основните уязвими групи в общността и обезпечаване с необходимия персонал. Насърчаване на социалното включване и интегриране в обществото на групите със специални потребности и в неравностойно положение, както и на други уязвими групи. За възрастните хора е необходимо осигуряване на навременни и адекватни здравни и социални грижи чрез резиденти услуги, подкрепа за ежедневни грижи в дома, осигуряване на социални контакти.

Култура

Важен фактор за социално-икономическото развитие е опазването на духовното наследство и развитието на предприемачеството в сферата на културата. Културата придава собствен облик на общината, което е от значение за подобряване на качеството на живот на местната общност

Районът е с много богат природен и културен потенциал, което допринася за развитието на икономиката в него и дава възможност за развитие и на специализирани туристически дейности (селски и екотуризъм, културно исторически, зимен, балнеоложки и т.н). Значителна част от природното и културно-историческо наследство на района предстои да

бъде експонирано и комерсиализирано, което определя развитието на туризма като приоритетно направление за определени селища на територията.

Сред основните културни обекти, съхраняващи и опазващи природното и културното наследство са музеите и читалищата на територията. ***На територията има изградени 4 музея, 1 художествена галерия и 35 читалища:***

Исторически музей Велинград - е музей със 100 годишна история и съвременна визия, най-старият музей в Родопите. На посетителите музеят предлага четири постоянни експозиции – мемориална експозиция „Вела Пеева", етнографска изложба „Планината – гостоприемен дом", изложба „Великденски писани яйца", изложба „Николай Гяуров – Великият бас". Музеят е адаптиран за хора с увреждания, но притежава остаряла парна инсталация и дограма. И се нуждае от включване в проект за енергийна ефективност.

Археологически музей "Проф. Мечислав Домарадски", гр. Септември - е един от най-младите музеи в страната и единственият специализиран музей за археология на територията на област Пазарджик. През 2014 година е открита постоянна експозиция „Емпорион Пистирос", като подредените в нея експонати тематично и хронологично представят материалната и духовна култура на древните обитатели на емпориона. От 2005 г. музеят разполага с нова сграда, която е в много добро състояние.

Исторически музей, град Белово е създаден през 2018г. Наличието на официална музейна институция дава възможност за професионалното представяне на историята на града и региона, както и опазване на културно-историческото наследство. В Историческия музей са обособени 7 зали

Къща - музей "Александър Стамболийски" с. Славовица – открита е през 1958г. в знак на признателност към делото на видния общественик, политик и държавник. Състои се от три обекта: Родна къща, Вила-музей и Паметник-костница. През 1968 г. трите обекта са обявени за „Исторически паметници на културата от национално значение". Общата експозиционна площ на музея е 250 кв. м. Във фонда му се съхраняват 357 оригинални снимки, документи и прадмети и 50 спомени за Александър Стамболийски, богата библиография и фототека.

Художествената галерия, гр. Велинград се намира в центъра на града, в къща „Цвета Шуманова". Началото и е поставено през 1988 г., като художествена сбирка от 40 творби на съвременни български художници. Залата на галерията се ползва постоянно за различни културни прояви – литературни четения и представяне на книги, презентации, камерни концерти, срещи. Проблеми на галерията са остаряла парна инсталация и дограма. Нуждае се от ремонт на покривна конструкция.

Основни културни институции на територията на МИГ са читалищата. Читалищата както в миналото, така и в съвременните условия са традиционни центрове на културен живот. В тях са представени библиотечната дейност и различни форми на любителското творчество (художествената самодейност). На територията има регистрирани 32 читалища – 9 народни читалища в община Белово, 15 народни читалища в община Септември и 8 народни читалища в община Велинград. Те са показани в таблица 27.

Таблица 27: Читалищна мрежа на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград"

№	Читалище	Населено място	Община

1	"Александър Пипонков - Чапай-1938г."	с. Дъбравите	Белово
2	"Христо Ботев-1931"	с. Габровица	Белово
3	„Св.Св.Кирил и Методий-1927”	гр. Белово	Белово
4	"Благой Захариев-1932 г."	гр. Белово	Белово
5	„Просвета - 1958”	с. Аканджиево	Белово
6	„Тодор Каблешков - 1874”	с. Голямо Белово	Белово
7	„Св. Св. Кирил и Методий - 1910”	с. Мененкьово	Белово
8	"Просвета-1928 „	с. Момина клисура	Белово
9	"Искра-1881"	с. Сестримо	Белово
10	„Христо Смирненски-1904”	гр. Ветрен	Септември
11	„Просвета - 1929”	с. Бошуля	Септември
12	„Пробуда – 1935”	гр. Септември	Септември
13	„Селска пробуда - 1927”	с. Варвара	Септември
14	„Възраждане – 1926”	с. Карабунар	Септември
15	„Отец Паисий - 1910”	гр. Септември	Септември
16	„Александър Стамболийски – 1923”	с. Славовица	Септември
17	"Д-р Петър Берон - 1928"	с. Виноградец	Септември
18	"Култура - 1910"	с. Ветрен дол	Септември
19	"Серафим Янакиев Червенко - 1933"	с. Симеоновец	Септември
20	"Напредък - 1908"	с. Семчиново	Септември
21	„Христо Ботев - 1928”	с. Ковачево	Септември
22	„Селска просвета – 1929”	с. Лозен	Септември
23	„Отец Паисий – 1926”	с. Злокучене	Септември
24	"Будители - 2004"	гр. Септември	Септември
25	„Васил Левски - гр. Септември”	гр. Септември	Септември
26	"Васил Левски-1904"	гр. Велинград	Велинград
27	"Св.Св.Кирил и Методий-1905"	гр. Велинград	Велинград
28	„Отец Паисий - 1893”	гр. Велинград	Велинград
29	"Виделина - 1946"	с. Грашево	Велинград
30	„Изгрев - 1959.”	с. Кръстава	Велинград
31	„Методий Драгинов -1936”	с. Драгиново	Велинград
32	„Светлина”	с. Света Петка	Велинград
33	„Пробуда-1951”	с. Пашови	Велинград

Източник: Регистър на Народните читалища в България

Читалищата в ***община Белово*** са основен фактор в развитието на местната култура. Те работят в следните основни направления: библиотечна дейност, школи по изкуствата, любителско творчество, клубове по интереси, културна дейност и работа по проекти. Ежегодно създават културен календар, като организират и участват в конкурси,

фестивали, празници, концерти, продукции, творчески срещи и др., адресирани към широката общественост. Любителското творчество обхваща самодейци в колективи с изяви на международно, национално, областно ниво. Читалищата се включват активно при организиране и участие в празници, фестивали, събори, изложби, творчески вечери, граждански инициативи, спортни занимания и др., като част от тях са по собствена инициатива. Читалищната организират или са домакини на различни тематични изложби. Читалищата повишават своята активна дейност чрез осигуряване на достъп до информация чрез модерни информационни и комуникационни технологии; разработване и предоставяне на възможности за учене през целия живо – Пенсионерски клубове, Дамски клуб „Ахинора“; осъществяване на образователни и занимателни дейности за деца и младежи, съвместно с ЦПЛР – Белово, ИМ – Белово и др.

Библиотеките в община Белово притежават фонд от 105 620 тома. Ежегодно се обогатява библиотечният им фонд чрез участия с проекти по Програма „Българските библиотеки - съвременни центрове за четене и информираност“ и дарения.

Наличната база на читалищата в община Белово е стара и трудна за поддържане. Нужни са средства както за ремонт, за обновяване на библиотечния фонд, така и за модернизация. Също така има необходимост от оборудване на кабинети във всички читалища с един или два компютъра и интернет. Това неминуемо ще привлече младите хора към читалищните сгради. В читалищата се осъществява богата художествена самодейност – фолклорни състави, певчески групи и други.

В инфраструктурно отношение 13 от читалищата в ***община Септември*** имат собствени сгради, повечето от които се нуждаят от основен ремонт, 2 от читалищата се помещават в сгради на кметствата, а едно читалище няма сграда (НЧ Васил Левски, гр. Септември - новорегистрирано читалище). Материалната база на читалищата (читалищните сгради) е с различна степен на качество по отношение на физическо състояние на сградния фонд. В по-голямата си част се нуждаят от основен ремонт. Библиотечната дейност е застъпена във всички читалища, като в голяма част от тях се извършва обмен на информация, компютърно оборудвани са и осъществяват действия по Програма „Глобални библиотеки”. Някои от читалищата осъществяват богата културна дейност – музикално и певческо любителско творчество - детски вокални групи, школи по пиано, групи за автентичен фолклор, езикови школи и др. Читалищата в общината се включват активно в реализацията на общинския културен календар. Съставите към отделните читалища участват в програмите за честване на културни мероприятия, на годишнини и други празници със свои програми.

Основните дейности, развивани в читалищата на територията на ***община Велинград*** са:

- Библиотечната;
- Самодейната;
- Любителското творчество.

Библиотечната дейност е застъпена във всички читалища. Общият библиотечен фонд на 8 –те читалища е около 200 хил. библиотечни единици. С най-богат библиотечен фонд са трите читалища в гр. Велинград и читалището в с. Драгиново. В останалите 4 читалища библиотечния фонд е по- скромен – около 3-4 хил. библиотечни единици. По инициативата „Глоб@лни библиотеки - България" 5 читалища са оборудвани с компютърни конфигурации. С тази техника са създадени читалищни информационни центрове, които се ползват безплатно от гражданите.

С богата културна дейност е НЧ „От. Паисий 1893“ в гр. Велинград. Към него са формирани Духов оркестър и мажоретен състав със 70 участници; Театрален колектив с 15 участника; Вокална школа ”Караоке”; Градски смесен хор с 35 участника; Школа по пиано и Музикална школа по духови инструменти . С подобна културна дейност са и останалите две читалища в гр. Велинград. Към читалище „В.Левски“ има Фолклорен състав “Здравче-венче;- Детска вокална група “Пом-Пом”;- Мъжка фолклорна група;- Дамски хор;- Състав за народни обичаи.. В читалище „СВ.Св. Кирил и Методий“ развиват активна дейност Представителен фолклорен ансамбъл “Чепино”; Мъжка фолклорна група “Чепинци и Детски фолклорен танцов състав “Чепинче”. С фолклорна група и два танцови състава е и НЧ „Пробуда 1951“ в с. Пашови.

Основните проблеми пред читалищата в община Велинград са: сградният фонд се нуждае от основен ремонт (цялостно саниране); остаряло е сценичното оборудване; липсва добро осветление и озвучаване на читалищните зали; недостатъчни са средствата за поддържане на материалната база и за дейността на читалищата; липса на отоплителна система.

Освен проблемите с материалната база, читалищата на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград са изправени пред сериозни проблеми, свързани с липсата на финансови средства за развитие на своята читалищна дейност – организиране на събития, концерти, фестивали; закупуване на народни носии, музикални инструменти, сценично оборудване и др. В стратегията за Водено от общностите местно развитие трябва да бъдат включени мерки подпомагащи, съхраняване на традициите, опазване на идентичността и развитието на територията. Приоритетна е подкрепата на идеи за развитието на културните институции, принципите на грижа и популяризиране на богатото ни културно наследство, свобода на художественото творчество, справедливост и равнопоставеност при финансирането на културните дейности, насърчаване на културното многообразие, приоритет върху творческата изява и стимулиране възможностите на творците, създаване на иновативни културни събития

Спорт

Спортът на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” е добре развит. Има наличие на голям брой спортни клубове, както и сравнително добра спортна инфраструктура – Таблица 28.

Таблица 28: Спортни клубове на територията на МИГ Белово, Септември, Велинград

Спортен клуб	Община	Вид
СК „Атлас”	Велинград	СКИ
СК „Бойни изкуства”	Велинград	ММА
ПК „Чепинец”	Велинград	Плувни спортове
ПК „Белмекен”	Велинград	Плувни спортове
РСК „Хамлет Йовчев”	Велинград	Тенис, плуване
ВК „Велинградволей”	Велинград	Волейбол
ПК „Велинград мастърс	Велинград	Плувен клуб
ФК „Чепинец”	Велинград	Футбол

КСТ „Импулс-Велинград-2002”	Велинград	Спортни танци
Сдружение „КСТ Импулс”	Велинград	Спортни танци
Сдружение „Офроуд клуб 4х4 –Велинград”	Велинград	Автомобилизъм
СНС СК „Беси”	Велинград	Кикбокс и муай тай
СКПСТ „Делфините”	Велинград	Триатлон
Еър Бадминтон СК „Чепинец”	Велинград	Бадминтон
ФК "Локомотив“	Септември	Футбол
ФК "Вихър"	Ветрен	Футбол
ФК "Зенит"	Ветрен дол	Футбол
ФК "Балкан"	Варвара	Футбол
ФК „Тракия“	Лозен	Футбол
ФК „Сантос“	Септември	Футбол
Спортен клуб по тенис на маса "Локомотив" Септември	Септември	Тенис на маса
Карате клуб "Тонус-спорт 2"	Септември	Карате
СК "Вихър-Ветрен" джудо	Септември	Джудо
Футболен клуб „Марица“	Белово	Футбол
Волейболен клуб „Марица – Белово“	Белово	Волейбол

Най-голям е броят на спортните клубове по футбол – общо 8, като най-голям брой има регистрирани в община Септември – 6 броя. Също така има спортни клубове по волейбол, плуване, спортни танци, ски и ски бягане, карате, борба, джудо, тенис на маса, триатлон, бадминтон и др.

Спортната инфраструктура е добре изградена, но все още част от нея се нуждае от модернизация, като също така има нужда от изграждане на допълнителна за целите на развитие на спорта и спортния туризъм на територията.

Спортната база в Община Септември включва:

- **Спортна зала за тенис на маса и щанги -** гр. Септември. Ползва се от клубовете по тенис на маса и вдигане на тежести
- **Спортен комплекс "Локомотив" /стадион и футболно игрище/ -** гр. Септември. Ползва се от ФК "Локомотив" и населението.
- **Спортен комплекс /стадион за футбол/ -** с. Варвара, общ. Септември. Ползва се от ФК "Балкан" с. Варвара и населението.
- **Футболни игрища** в селата Карабунар, Виноградец, Бошуля, Злокучене, Лозен, Семчиново, Ковачево, Ветрен дол, Симеоновец.
- **Футболно игрище /за футбол и лека атлетика/ -** гр. Ветрен, общ. Септември. Ползва се от футболния клуб и населението.
- **Спортна зала за карате -** гр. Септември. Ползва се от Карате клуб.

Спортния календар на общината включва състезания по спортовете: футбол, баскетбол, волейбол, хандбал, тенис на маса и шах, лека атлетика, шах и др.

Спортната база на община Белово включва:

Природните дадености и съществуващата, но недостатъчна материална база при едно добро и разумно развитие, биха създали добри условия в спортно-туристическата и курортна дейност, оттам и благоприятно икономическо развитие на община Белово в бъдеще. Има възможности за практикуване на зимни спортове и развитието заедно с тях на единна система от бази за рекреация и спорт на територията на южните склонове на Рила до населените места Сестримо, Момина клисура и Голямо Белово.

Голямо е значението на националният високопланински спортен комплекс „Белмекен“ - уникален и многофункционален спортен комплекс, разположен в клековата зона между Родопите и Рила, в близост до яз. „Белмекен“, община Белово, като най-близкото населено място до комплекса е гр. Велинград. В този район се намират и редица други курортни селища като „Чаира“, „Ливада Бачия“ и т.н. Уникалната природа, надморската височина и предлаганите условия са предпоставките, комплекса да има само един аналог в Европа- Високопланинския спортен комплекс Сиера Невада, Испания. ВСК „Белмекен“ е предпочитано място за подготовка на спортисти от цял свят – Русия, Украйна, Германия, Норвегия, Япония, Австралия и др.

В община Белово липсват съвременни терени за спорт и отдих на населението. В град Белово са изградени един стадион, комплекс от спортни площадки, зала за волейбол и два физкултурни салона, които са неподдържани и се нуждаят от ремонт.

Базата “Ливада Бачия”, курортът “Чаира”, “Долния Юндол” /Яденица/, язовир “Белмекен”, “Чапаеви коти”, Куртово – има изградени почивни бази, които могат пълноценно да се използват за спортни лагери на множество спортни клубове.

Плувен комплекс „Беловски минерален извор” включващ: - терен с обща площ – 10 000 кв.м; - плувен басейн с размери 25/50 м и дълбочина 1,80 до 2,20 м, с общ обем от 2035 м3; - детски плувен басейн с форма на полукръг с размер 10 м и обем 126 м3; - езеро (рибарник) с полуостров с площ 14 500 кв.м.

В гр. Белово са изградени един стадион, комплекс от спортни площадки, зала за волейбол и два физкултурни салона

Спортната база във Велинград включва:

Спортните обекти, намиращи се на територията на общината са няколко. Те включват:

- Спортни обекти за различни видове спорт, ползвани от спортните клубове в общината;
- Училищна спортна база включва основно физкултурните салони в училищата и спортни площадки в училищните дворове.

Към основните спортни обекти в общината се отнасят следните от тях: Има потенциал за изграждането на голф –комплекс, тенис игрища, създаване на база за провеждане на конен спорт, възстановяването на ски-пистите в Юндола и Баните-Чепино, преструктуриране на проекта “Сютка”, изграждане на кабинков лифт м. Заврит – м. Чадър-Сютка в община Велинград ще даде ново лице на спорта в общината. С оглед обогатяването на предлагането на допълнителни туристически услуги и развитието на спортен туризъм е от особено значение изграждането на тези спортни съоръжения и необходимата спортна инфраструктура.

Към основните спортни обекти в общината се отнасят следните от тях:

- ***Градски стадион***, разположен на площ от 28276 м2. Капацитетът на стадиона е 7304 седящи места. Разполага със съблекални и други обслужващи помещения. Физическото състояние на Градския стадион е добро;

- ***Спорна зала към Градски стадион*** – попада в терена на стадиона. Представлява масивна двуетажна сграда, включваща тренировъчни зали и съблекалня. Капацитет 50 стоящи места. Залата е в добро физическо състояние;

- ***Покрит плувен басейн*** – разположен е на площ от 516 м2. Представлява масивна едноетажна железобетонна сграда. Освен плувен басейн, спортния обект включва и зали за сухи тренировки, съблекални и др.

- ***Централен минерален плаж*** – разположен е на 10106 м2 площ. Разполага с 2 плувни басейна – голям и малък (с различна дълбочина), басейн – водна пързалка и 2 сгради масивна и полумасивна). Състоянието на обекта е добро.

На територията на общината има още 3 минерални плажа – два в гр. Велинград и 1 в с. Драгиново. И трите са с частен капитал на собствеността.

Втората група спортни обекти, които са с тясно предназначение за ученически спорт са включени в групата на училищната спортна база. В нея попадат:

- Физкултурните салони в училищата;
- Спортните площадки в училищните дворове.

Не всички училища в общината разполагат с физкултурни салони. Такива липсват в училищата в селата Пашови, Биркова, Грашево, Св. Петка. За занимания по физическо възпитание в посочените училища се използват спортните площадки, а през зимния сезон – пригодени за целта училищни стаи. Физкултурни салони има в училищата в гр. Велинград (без ОУ „Георги Бенковски“), както и в ОУ „Христо Ботев“ в с. Абланица. Физкултурните салони са с различна площ, която варира в много широки граници – от 40 м2 (ОУ „Хр. Ботев“ в с. Абланица до 250 – 300 м2 (ОУ „Хр. Ботев“ и СУ „Васил Левски“ във Велинград). Състоянието на физкултурните салони е добро, като изключение са тези в ОУ „Св.Св. Кирил и Методий и ПГ по дървообработване „Ив. Вазов“ във Велинград.

Спортните площадки в училищните дворове, включват от 1-2 до 4 игрища. Същите се използват за спортни занимания на открито на учениците от съответните училища. Без всякаква училищна спортна база е ОУ „Д-р Петър Берон“ в с. Биркова.

Физическото състояние на по-голямата част от училищната спортна база не е добро. В най-голяма степен това се отнася за спортните площадки. В инвестиционната програма в бюджетите на общината се планират средства за поетапното ремонтиране на същите.

На територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград“ има функциониращи и утвърдени спортни клубове, които насърчават активния и здравословен начин на живот.

Идентифицирана е необходимостта от реновиране на съществуващата спортна инфраструктура; изграждане на нови спортни площадки и съоръжения за масов спорт на открито в градовете и в селата; оползотворяване наличния потенциал от обекти, предназначени за спорт и атракции, обновяване на част от спортната база в училищата на територията.

Неправителствен сектор

Неправителственият сектор на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” е представен от:

- 27 сдружения с нестопанска цел, регистрирани по ЗЮЛНЦ на територията на община Белово, работещи основно в сферата на развитието на спорта, читалищната дейност и развитието на територията.

- 86 сдружения с нестопанска цел, регистрирани по ЗЮЛНЦ на територията на община Септември, работещи в сферата на развитието на спорта, на гражданската активност, младежката дейност, за насърчаване на изкуствата и други.
- 111 сдружения с нестопанска цел, регистрирани по ЗЮЛНЦ на територията на община Велинград, работещи в сферата на младежките дейности, спорта, гражданската активност, социалното включване, развитието на туризма, развитието на културата и изкуството.

Сдруженията на територията са изключително активни, като вземат участие във формирането и изграждането на гражданското общество и включването на младите хора, уязвимите групи в обществения живот на територията. Основен проблем пред неправителствения сектор е осигуряването на финансиране за осъществяване на тяхната дейност и реализиране на техните цели. Нуждаят се от устойчива и стабилна среда за развитие на техните дейности и повишаване на капацитета на работещите в тях.

Изводи

Проблеми

- Липсват училища в голяма част от малките населени места на територията;
- Намаляване броя на децата в средните училища;
- Все още в някои от селата съществува обучение в слети паралелки, което влошава качеството на образованието;
- Липса на визия за професионално и квалификационно обучение на населението;
- Ограниченост на социалните услуги предимно в общинските центрове;
- Наличие на социално изключване на уязвими групи;
- Недостатъчни условия за преодоляване на социалните различия;
- Амортизиран сграден фонд и материално-техническа база на културата;
- Недостатъчна и остаряла спортна инфраструктура в част от населените места на територията;
- Отдалеченост на периферните селища от мястото на предлагане на медицинска помощ (първична, специализирана, болнична, спешна);
- Осигуряването на равни възможности за достъп до здравни услуги на хората, включително и на живеещите в малки населени места, отдалечени от общинските центрове;
- Недостатъчно медицински персонал;
- Остаряла и амортизирина медицинска техника.

Потенциал и възможности за развитие

- Модернизация на образователните системи и преминаване към компютърни технологии на обучение на учителите за работа в мултимедийна среда;
- Навременното ранно обхващане и образователното приобщаване на деца от уязвимите групи, подкрепа на достъпа им до качествено образование, подкрепа на социалното им приемане и сближаване за изграждането им като пълноценни граждани и за успешна професионална, социална и личностна реализация, работа с родителите и др.
- Повишаване на качеството на здравните услуги чрез развиване на капацитета на медицинския персонал;

- Насърчаване на социалното включване и интегриране в обществото на групите със специални потребности и в неравностойно положение, както и на други уязвими групи.
- Обхващане на по-голям брой потребители на социални услуги и подобряване на качеството на предлаганите услуги;
- Създаване на насърчителни мерки за включване на уязвимите групи на пазара на труда;
- Подобряване достъпа до обучителни и образователни услуги на уязвими групи;
- Осигуряване на мотивационни обучения, психологическа подкрепа и посреднически услуги за улесняване достъпа до пазара на труда на уязвимите групи;
- Провеждане на насърчителна политика сред работодатели за наемане на представители на уязвими групи;
- Включване на разнообразни и нови културни събития в дейността на читалищата;
- Популяризиране на читалищната дейност сред младите хора;
- Популяризиране на историческото развитие на територията;
- Провеждане на спортни състезания с международно участие, които да станат ежегодни;
- Възстановяване и модернизация на спортните бази;
- Осигуряване на достъп на хора с увреждания до спортните бази;
- Организиране на акции за спонсориране и съпътстващи инвестиции в спортни съоръжения.
- Осигуряване на устойчива и стабилна среда за развитие на дейността на неправителствените организации и повишаване на капацитета на работещите в тях.

Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

Транспортна достъпност

Транспортната инфраструктура е част от транспортната инфраструктурна схема на страната и Югоизточна Европа. През територията минава евроазиатския транспортен коридор, свързващ Западна Европа с Близкия Изток и Средна Азия, международната автомагистрала „Тракия“ която свързва Западна Европа и Истанбул, международната ЖП линия, свързваща Централна Европа с Азия. От гара Септември започва дековилната железница, свързваща Тракия с Родопите, Пирин и Рила.

Пътна мрежа

Териториалното разпределение на пътищата от висок ранг е от решаващо значение за мобилността на населението и транспортната достъпност до услуги от високо качество. Въпреки неблагоприятния, за изграждане и поддържане на транспортна инфраструктура, разсечен планински терен на част от територията, транспортната достъпност и обслужване на населените места в общината са на сравнително добро ниво. Територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” е с добра степен на транспортна съоръженост и удовлетворява като количество настоящите потребности. През територията на МИГ преминава и автомагистрала „Тракия”, свързваща Европа и Истанбул, с обща дължина, попадаща в обхвата на община Септември – 18,923 км. Първокалсните, второкласните и третокласните пътища от Републиканската пътна мрежа на територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград” са с обща дължина 231, 830 км, от които:

- Първокласна пътна мрежа - 31,364 км
- Второкласна пътна мрежа – 52,127 км

- Третокласна пътна мрежа – 148,34 км

Транспортната връзка до част от населените места на територията се извършва чрез общинска пътна мрежа, чиято обща дължина на територията на трите общини е около 248,634 км. Състоянието на настилката по тези пътища не е на задоволително ниво.

Високопланинският характер на общините Белово и Велинград и липсата на финансови средства за поддържането на местната пътна мрежа са причина за влошеното състояние на голяма част от общинските пътища и затруднения достъп до населените места. Незадоволителното състояние на пътищата представлява сериозен проблем за транспорта. По-голямата част от пътната мрежа е с асфалтова настилка, която е на повече от 30 години и се нуждае от реконструкция. Част от пътната мрежа е с трошенокаменна настилка, която също е с нарушена повърхност и при извършване на покриване с асфалтова настилка, следва да се ремонтира. Част от общинските пътни мрежи са без настилка. При дъждовните месеци движението по тях се затруднява, а на моменти се прекъсва и се налага своевременна намеса за възстановяване на пътните отсечки. В община Септември част от пътната мрежа е изградена от паваж. Уличната мрежа в селата е с трайна настилка основно по главните улици, поради което се налага отделяне на повече средства за доизграждането и поддържането й.

Железопътна мрежа

През територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" преминава една от главните жп линии в България – жп линията № 1 Калотина-запад - София - Пловдив - Димитровград - Свиленград (държавните граници с Република Гърция и Република Турция). Линията е категория железопътна магистрала, тъй като направлението й съвпада с европейски транспортни коридори (№ 4, 10). Жп линията е двупътна и електрифицирана. Завършена е реконструкцията на участъка от жп линията, свързващ Септември и Пловдив (38 км). Основната жп артерия е напълно модернизирана, вкл. на територията на Община Септември. Новият железен път позволява скорост до 160 км/ч на пътнически подвижен състав (200 км/ч за подвижен състав с накланящи се кошове) и до 120 км/ч за товарен подвижен състав. Гарата в гр. Септември също е реконструирана. Подобрени са системите на контактната мрежа, секционните постове, сигнализацията, както и телекомуникациите. Реконструирани са отстъпите по линията и пероните са снабдени с покривна конструкция и ново осветление. Жп гара Септември изпълнява както пътнически, така и товарни функции.

През територията на МИГ преминава единствената действаща теснолинейна железопътна линия в България „Септември – Добринище, през Варвара, Велинград, Якоруда и Разлог"- 80 км. Линията, която представлява директна транспортна връзка между Велинград и селата: Цветино, Магерово, Абланица, е също и обект на туристическа атракция. Съчетанието на природното и културно-историческо наследство на региона с интересните технически решения на жп линията предопределя висок потенциал за развитие на туристическите пътувания. Заедно с нормалните жп линии София – Тулово – Бургас и Тулово – Горна Оряховица, теснолинейката Септември – Добринище е включена в списъка на най-интересните жп линии в Европа, публикуван в пътеводителя за европейските жп разписания, издаден от немските железници (DB) и "Томас Кук".

В община Велинград има вътрешноградски автобусен транспорт, който обслужва 4 линии. Състоянието на автобусния парк не отговаря на съвременните изисквания. Съществуват възможности за проектиране на тролейбусен градски транспорт като екологична алтернатива на автобусния.

Водоснабдяване и канализация

Водоснабдяване и канализация в община Белово

ВиК услугите на територията на община Белово се осъществяват от асоциацията на ВИК операторите –Пазарджик. За водоснабдяването в общината се използват различни водоизточници разпределени както следва: 17 каптирани извора, 3 речни водовземания, 2 водовземания от водите на яз. „Белмекен“ чрез Горен изравнител на ВЕЦ „Момина клисура“. Речните водовземания са на реките Баш дере и Хаджидедейца, които са от водосборния басейн на река Марица. В изравнителя за ВЕЦ „Момина клисура“ идват води от язовир „Белмекен“, който е изграден на река Крива. Всички населени места в общината и стопански локализации са с изградени водопроводни мрежи и водоеми и са осигурени с необходимите за настоящото им функциониране водни количества. Водоснабдени са предимно от местни водоизточници - някои гравитачно, а други чрез помпени станции. Съществуващите водопроводи са амортизирани и са използвани азбестови тръби, което води до много аварии и скрити загуби на вода. Загубите на вода надхвърлят 50% от подадената вода. Честите аварии водят до спиране водоподаването и нередовното подаване на вода на населените места. Авариите по водопроводите води до ерозия на терена. Отстраняването на авариите е свързано с големи загуби на вода. Значително се е повишила сезонната неравномерност в ползването на питейна вода.

През летните месеци населението на селата, респ. потреблението на вода се увеличава в пъти, поради което съоръженията (водоеми и др.) са недостатъчни. През лятото недостигът на вода в някои селища се дължи и на поливане на значителни площи в дворовете на селата с питейна вода.

Липсата на непрекъснато водоподаване може да спре развитието на района, да доведе до обезлюдяване на населените места и намали инвеститорския интерес. Липсва резерв от вода за развитие на животновъдството и за изграждане на малки предприятия за преработка на продукцията от животновъдството и растениевъдството.

Населените места нямат изградени канализационни системи с изключение на гр. Белово и частично изградена канализация в с. Сестримо, без пречиствателни станции за отпадъчни води. Съоръжения:

- Общо канализационна мрежа в общината е 50,255 км, в т.ч. за гр. Белово - 16,895 км – смесена; свързаност 87%.
- Водоприемник на отпадъчните води е река Марица /II категория, в участъкът при град Белово - „нечуствителна зона“/.
- Промишлените отпадъчни води с битов характер се заустват директно в канализационната мрежа на гр. Белово.

Община Белово се характеризира с интензивно земеделие, където напояването е решаващ фактор за постигане на устойчиво земеделие.

На територията на община Белово повърхностните води за напояване са главно от каскада „Белмекен“. След ВЕЦ „Момина клисура“ е началото на ГНК „Момина Клисура – Лесичово“ по който с 70 км тунел водите от яз. Белмекен се транспортират към напоителна система „Карабунар“ и напоителна система „Тополница“ за напояване на Горнотракийското поле.

Водоснабдяване и канализация в община Септември

На територията на община Септември им изградени 5 водоснабдителни системи:

- „Септември - Злокучене”, която обхваща двете селища – гр. Септември и с. Злокучене;

- „Лозен- Ковачево”, която обединява двете села в обща система, захранвана от тръбен кладенец в терасата на р. Чепинска на около 300 м. западно от с. Ковачево.

- „Варвара – Ветрен дол”, който включва двете села и се захранва от три броя тръбни кладенци.

- „Семчиново – Симеоновец“, който обхваща селата Семчиново и Симеоновец. Потреблението се покрива от подземни води – 1 бр. тръбни кладенци и повърхностни - каптирани извори 5 броя.

- „Карабунар-Бошуля” - обединява селата Карабунар и Бошуля. Потреблението се покрива от 4 броя тръбни кладенци.

В конструктивно отношение всички водоеми са в задоволително състояние, но тръбите и оборудването са стари и амортизирани. Структурното състояние на преносните системи е лошо - дългогодишния срок на експлоатация на азбестоциментовите тръби води до чести аварии, големи загуби и прекъсване на водоподаването към потребителите. Стоманените водопроводи е нуждаят също от подмяна, тъй като строените през 70-те години са полагани без изолация. От гледна точка на лошото състояние, дългогодишния срок на експлоатация на водопроводите във всички населени места от Община Септември се идентифицира необходимост от реконструкция в краткосрочен план.

Канализационната мрежа на територията на Община Септември е частично изградена, а в някои села въобще липсва. През 2014 година все още в нито едно от населените места на Община Септември няма изградена пречиствателна станция за отпадни води.

Водоснабдяване и канализация в община Велинград

Общата дължина на водопроводната мрежа в общината е 330.88 км., от тях довеждащи водопроводи – 81,21 км и разпределителна водопроводна мрежа 249,67 км.

Гр. Велинград и с.Драгиново се водоснабдяват основно от Деривация „Бистришка”, разрешено водно количество до 240 л/сек -ползвано - 110 л/сек. Гр. Велинград се водоснабдява основно от събирателна деривация "Бистрица" за язовир „Батак” /водохващане „Чукура”/.

Други водоизточници са:

- Извор „Мократа пещера” - 30 л/сек;
- Извор „Легоринец” - 40 л/сек;
- Извор „Клептуза” - 50 л/сек;
- Извор „Суха лъка” - 30 л/сек

Селата Св. Петка, с. Юндола, с. Пашово и махали се водоснабдяват чрез изградени ОШ и водоеми от налични водоизточници от събирателна деривация „Джаферица” за язовир Белмекен. **Останалите селища** ползват местни водоизточници и имат обособено самостоятелно питейно-битово водоснабдяване в т.ч. водоеми и довеждащи водопроводи и вътрешно разпределени мрежи.

Преобладаващата част от водопроводната мрежа е направена от азбестоциментови и стоманени тръби през периода 1950-1980 г., така че над 88% от тях са физически амортизирани, с висока степен на аварии, което е причина за големи загуби /над 70%/ и нисък КПД. Подменените стари водопроводи с нови пластмасови тръби са незначително количество. За 2019 г. и 2020 г. са реконструирани (подменени) общо 15,56 км. водопроводни мрежи, като само 1,8% от тях са довеждащи. Проблемът е с бавните темпове на подмяна.

Състоянието на канализационните мрежи в населените места в общината не е много променено за изминалите седем години. Случващото се ново е главно в общинския център , село Драгиново и село Света Петка. Обща дължина7 на канализационната мрежа към 31.12.2019 г. е 161,738 км., от които 157,7 км. е разпределителна канализация и 4,0 км. главни канализационни колектори.

Общинският център е покрит с канализационни мрежи едва 87,5%, а с. Драгиново 67%, като канализационната система е от смесен тип. Проблем се явява липсата на пречиствателна станция за отпадни води..

ВиК структурата и на трите общини се нуждае от подобряване и доизграждане, за което са необходими инвестиции, които биха могли моглИ да се финансират чрез кандидатстване за европейско финансиране през периода 2020-2027 година. Инвестициите във ВиК инфраструктурата са далеч под необходимото ниво за поддържане на добро качество на водата и непрекъснатост на услугата в дългосрочен план.

Електроснабдяване и телекомуникации

Електроснабдяване и телекомуникации на община Белово

Електроснабдяването на община Белово се осъществява от Националната Енергийна Система (НЕК), като електропреносната мрежа и съоръженията към нея се стопанисват, поддържат и реконструират от „Национална Електрическа Компания— ЕАД, а електроразпределителната мрежа и съоръженията към нея се стопанисват, поддържат и реконструират от „ЕВН България Електроразпределение“ АД.

Община Белово е богата на хидроенергийни ресурси. Преди 40 - 50 години това е оценено на високо национално ниво, в резултат на което е изграден уникален хидроенергиен комплекс, стопанисван понастоящем от НЕК, даващ в сериозен процент евтина електроенергия в енергийната мрежа. Каскадата „Белмекен - Сестримо - Чаира“ в поречието на река Крива, приток на река Марица. Хидроенергийният комплекс е един от най-големите в Европа. Съоръжението е с национално значение и включва: ВЕЦ/ПАВЕЦ „Белмекен“; ПАВЕЦ „Чаира“; ВЕЦ „Сестримо“ и ВЕЦ „Момина клисура“. Електропроизводството с важни предимства - използват се възобновяеми енергийни източници, не се замърсява природата, водите се използват комплексно (енергодобив, водоснабдяване, напояване, водни спортове). И четирите централи са държавна собственост.

Територията на общината е обезпечена с електроенергия и с въздушни електропроводи високо напрежение собственост на НЕК. Мрежата СрН е добре развита и в добро състояние. Недобро е състоянието на мрежата ниско напрежение – в по-голямата си част въздушна с недостатъчна преносна възможност. На територията на общината е разположена електрическа разпределителна подстанция 110/20. По населени места е изградена мрежа от ТП с обща инсталирана мощност в /KVA/.

Всички населени места са електрифицирани. Външната осветителна уредба на територията на общината е добре изградена и задоволява нуждите на населението от светлина в тъмната част на денонощието. Гъстотата на разпределителната мрежа на уличното осветление е добре развита и осигурява захранването на всички населени места. Мрежата се нуждае от въвеждане на енергоефективни решения. Извършване на реконструкция и модернизация на уличното осветление, което ще намали бюджетните разходи за ел. енергия в тази област с още 10-15%.

В община Белово все още е сравнително слабо застъпено производството на електроенергия от възобновяеми енергийни източници на частни лица (физически и юридически). На територията на общината не са изградени ветрогенератори. Работи каскада „Белмекен Сестримо“. Изграден е един МВЕЦ „Света Петка“, който не функционира активно.

Община Белово през последните години води последователна енергийна политика, както за въвеждане на системи за използване на ВЕИ, така и за подобряване на енергийната ефективност. Общината има разработена Дългосрочна програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива в Община Белово 2021-2030 г. и Краткосрочна общинска програма за насърчаване използването на енергия от ВИ и биогорива в Община Белово 2020 – 2023г. Основната цел е: повишаване дела на енергията от възобновяеми източници и биогорива, чрез развитие и прилагане на нови технологии за постигане на модерно и устойчиво развитие на общината.

Енергията от възобновяемите енергийни източници е средството за ограничаване на вредните въздействия от дейностите в енергийния сектор, но все още в общината не се използват възможностите, предоставени от ВЕИ. Секторът не е достатъчно развит, въпреки наличието на изградени действащи централи.

Развитието на телекомуникационните услуги е на добро ниво. Територията на Община Белово е част от оптичния пръстен на изградено трасе от оптична кабелна линия (ОКЛ) – Пазарджик.65 В резултат на направената инвестиция и въвеждането на обекта в експлоатация през 2015г. са създадени предпоставки за развитие на широколентовите услуги за гражданите и бизнеса в общината. Телекомуникационната мрежа предоставя различна степен на обслужване на територията на отделните населени места. През последните години е осигурен достъпът до интернет главно в град Белово. Основно проблеми съществуват в селата, където все още степента на оборудване на населението с компютри е твърде ниско и е необходимо изграждането на публични места за достъп до мрежата (телецентрове в административните сгради, читалища, пощенски станции и др./ Община Белово е сред първите общини в България, одобрени за финансиране и реализирали проект по инициативата WiFi4EU на Европейската комисия за изграждане на безплатен висикоскоростен висококачествен безжичен Интернет достъп на обществени места на територията на общината.

На територията на община Белово работят 7 пощенски станции, които са разположени в следните населени места: гр. Белово – 2 бр. и в селата Голямо Белово, Габровица, Дъбравите, Момина клисура, Сестримо.67 Оформената съобщителна мрежа е с добра функционалност и успява да покрива нуждите на населението.

Електроснабдяване и телекомуникации на община Септември

Електроснабдяването в община Септември се осъществява от националната енергийна система, като електропреносната и електроразпределителната мрежа и съоръженията към нея се стопанисват, поддържат и реконструират от "Електроразпределение" – гр. Пловдив ЕАД, клон Пазарджик. Като цяло наличната електроенергийна система и електропроводната мрежа на територията на община Септември са на добро равнище. Всички населени места на територията на общината са електрифицирани и в голяма степен нуждите на населението са задоволени. Консумацията на електроенергия за промишлени нужди е намалена поради намаляване на производствения капацитет на промишлените предприятия. За битовите потребители е необходимо да се осигури по-добро качество на доставяната ел. енергия като се изградят допълнителни трансформаторни постове и се извърши подмяна на старите медни мрежи

ниско напрежение с нови алуминиеви. Необходима е по-добра защита на битовите абонати от пренапрежение при гръмотевични бури. Цялата улична осветителна мрежа на територията на общината е подменена с нови енергоспестяващи осветителни тела. Броят на уличните осветителни тела е значително увеличен, което води до добра осветеност на уличната мрежа в общината. В селата уличната мрежа не е изградена изцяло, като всяко от тях е в различен етап на завършеност. За изграждането на тази улична настилка са необходими големи финансови средства, но решаването на този проблем следва да се свърже с икономическата обоснованост на разходите, свързано с перспективите за развитие на селата на територията на общината.

През 2020 г. беше осигурено финансиране за изграждане на Система за предоставяне на Wi-Fi зона на територията на община Септември.

Чрез инициативата WiFi4EU се осигури безплатен достъп до безжичен интернет за граждани на обществено достъпни места.

Електроснабдяване и телекомуникации на община Велинград

Източник на електроенергия за община Велинград се явява общата електроенергийна система на страната, посредством трансформаторната подстанция 110/20 kV „Велинград". Подстанцията, намираща се в източната част на града, има два трансформатора 110/20kV, с инсталирана мощност 2х25 mVA. Електропроводът 110 kV „Лъджене"- АС 185 и дължина 26.6 км свързва п/ст „Велинград" с ВЕЦ „Алеко" /Пазарджик/. Друг електропровод 110 kV - АС 185 и дължина 33.4 км свързва п/ст „Велинград" с п/ст „Якоруда" Така подстанцията е включена двустранно в мрежата 110 kV, което позволява гъвкав експлоатационен режим и повишава сигурността на захранване при аварии. Същинското електрозахранване на населените места се осъществява посредством електроразпределителната мрежа средно напрежение /СН/. Съществуващата мрежа СН в града е предимно кабелна. Състоянието на мрежата СН в общи линии е добро, но има участъци /захранващи по-малки села или махали/ със стара изолация, стоманени проводници и дървени стълбове, които се нуждаят от ремонт. Мрежата НН за селата е въздушна, на дървени и бетонови стълбове, с голи стоманено алуминиеви проводници. Всички населени места от общината са електрифицирани.

Състоянието на електроснабдяването на територията е относително добро. Електрифицирани са всички населени места на територията. Посочена е нужда от модернизиране на електропреносната мрежа, с цел предотвратяването на аварии.

„БТК" ЕАД предлага фиксирани телефонни услуги при 100% степен на цифровизация, както и осигурява GSM покритие, мобилен достъп до интернет и телевизионна услуга на територията на цялата община Велинград. На територията на гр. Велинград се предоставя достъп до фиксиран високоскоростен интернет.

„А1" ЕАД и „Теленор България" ЕАД осигуряват GSM покритие, мобилен достъп до интернет и мобилна телевизионна услуга на територията на община Велинград.

Във Велинград са изградени две кабелни мрежи за разпространение на радио и телевизионни сигнали. Кабелни ТВ оператор има и в с. Драгиново.

Екологично състояние и рискове

На територията на МИГ „Белово, Септември, Велинград" околната среда се отличава с естествено разнообразие и силно изразена съхраненост на природните дадености. Това е от изключително значение за отношението към природата, гарантиращо непрекъснат стремеж към осъществяване на дейности, подпомагащи опазването на природната среда чрез разумни и постоянни грижи за въздуха, водите, почвите,

защитените територии и биологичното разнообразие. Представена е актуална картина към момента на анализа, очертани са:

- състоянието на отделните компоненти (въздух, вода, почви, флора, фауна и др.),
- проблемите и тенденциите,
- източниците на замърсяване, местоположението им, териториалния обхват на нарушените територии, тяхната площ и обхват,
- степента на замърсяване от гледна точка на пределно допустимата стойност,
- определени са териториите със забрана за строителство, силно замърсените територии, натрупването на твърди отпадъци (битови и промишлени), шумово натоварване, запрашеност и др.

Екологично състояние

Институционално състоянието и контрола на околната среда се осъществява от Регионална Инспекция по Околната Среда и Водите (РИОСВ), гр. Пазарджик. По данни на същата състоянието на околната среда по видове замърсяване е следната:

Качество на атмосферния въздух

При контролни измервания от РИОСВ-Пазарджик е установено, че община Пазарджик, както и общините Белово, Пещера и Септември, заемат водещо място в област Пазарджик по отношение на „приноса“ им в замърсяването на атмосферния въздух с парникови газове, като съотнесено към броя на населението „приносът“ на община Белово е 2 пъти по-голям, от този на община Пазарджик. Най- благоприятна е ситуацията по този индикатор в общините Стрелча, Ракитово, Велинград и Батак. Най-силно антропогенизирани са териториите на общините Пазарджик, Септември, Пещера и Панагюрище, в резултат на което естествените хабитати в тях са най-силно застрашени. По показателя генерирани парникови газове на човек от населението община Белово е водеща в областта, следвана от общините Пазарджик, Пещера и Септември.

Положителна тенденция е нарастващите наличности в област Пазарджик на ДМА с екологично предназначения, както и на разходите за опазване и възстановяване на околната среда. Ключов въпрос, който се отнася до ефективността на провежданата екологична политика на областно и общинско ниво, е доколко направените разходи са допринесли за решаването на констатираните проблеми (т.е. какво е съотношението „направени разходи-постигнати резултати“).

Община Белово не е в списъка и няма стационарен пункт за контрол на атмосферния въздух, както и няма извършени допълнителни измервания по утвърдения график от мобилните автоматични станции (МАС) за имисионен контрол на територията на община Белово през последните 5 години. Правят се регулярни замервания с мобилна измервателна станция на Регионална лаборатория към Изпълнителна агенция по околна среда. На територията на общината липсват производства, чийто организирани източници на вредни емисии да създават зони с нарушено качество на атмосферния въздух. Източниците на емисии са битови отоплителни уредби и отоплителни инсталации на общински обекти, които имат сезонен характер. Домакинствата на територията на Община Белово основно се отоплява от твърдо гориво (дърва и въглища), които генерират по-високи емисии на ФПЧ10 (и свързаните с тях полициклични ароматни въглеводороди), серни оксиди, въглероден оксид и азотни оксиди. Други неорганизирани източници на емисии на територията на общината са транспортът, както и в резултат от дейностите по благоустрояване и строителство в атмосферния въздух се генерират прахови емисии главно през летния сезон и сухите дни.

Основните източници на замърсяване в община Белово са:

- Парникови газове

По показателя генерирани парникови газове на човек от населението община Белово е водеща в областта, следвана от общините Пазарджик, Пещера и Септември и заемат водещо място в област Пазарджик по отношение на „приноса“ им в замърсяването на атмосферния въздух с парникови газове, като съотнесено към броя на населението „приносът“ на община Белово е 2 пъти по-голям, от този на община Пазарджик.

- Емисии от автомобилен трафик

Автотранспортът изхвърля в атмосферата главно въглеводороди, азотни окиси и парникови газове – метан, диазотен оксид и въглероден диоксид. Разрастването на автомобилните потоци, остаряването и износването на голяма част от моторните превозни средства представляват заплаха за влошаване на екологическите характеристики на въздуха в прилежащите до пътните артерии зони. Съществуващите проблеми в региона са свързани както с влошени експлоатационни условия на общинската пътна мрежа, така и с нарастващия трафик през общината по време на ваканционните сезони. По своето географско местоположение община Белово и нейният център заемат добро място в транспортно-комуникационната система на страната. Най-натоварен е трафикът по отсечката на републикански път I-8 от Пазарджик до Белово. Отсечката от Костенец до Белово е по-малко натоварена и естествено най-нисък е трафикът по третокласния път III-842.

- Емисии на летливи органични съединения

Бензиностанциите на територията на община Белово са приведени в съответствие с нормативните изисквания. В община Белово няма обекти, осъществяващи дейности с употреба на летливи органични съединения в разтворители, които се контролират.

- Вещества, които нарушават озоновия слой

Наличието на халогенните елементи във въглеводородите е основната причина за озоноразрушаващото им действие и определя техния различен озоноразрушаващ потенциал. На територията на община Белово има само един оператор (Завод за хартия Белово“ АД, гр. Белово), който е обект на мониторинг за инсталация с издадено разрешително за емисии на парникови газове.

- Отопление в частния жилищен сектор

Общината не разполага с информация относно количествата на използвани горива от населението за отопление и готвене. Последните години се наблюдава тенденция за увеличаване дела на отопление на твърди гориво - дърва и въглища. Емисиите в битово-комуналния сектор са негативен фактор за качеството на атмосферния въздух в общината. През отоплителния период може да се очакват завишени концентрации на прах, азотни и серни оксиди от битовото отопление в населените места. Необходимо е да бъдат предприети действия, насочени към смяна на горивната база, използването на високоефективни отоплителни уреди.

На базата на налична информация, вредните емисии, свързани със производствената, битова дейност и транспорта в района на община Белово са под пределно-допустимите нива на атмосферно замърсяване и на територията на общината липсват източници и условия за създаване на трайна зона на замърсен атмосферен въздух. Климатичните и метеорологични характеристики на района на община Белово са слабо неблагоприятни (в равнинните части на общината) по отношение на разсейването на вредни замърсители, изхвърляни в атмосферата. За намаляване на локалното въздействие е необходимо при реализация на производствени дейности да се прилагат най-добрите налични техники за минимизиране на такива емисии в атмосферния въздух.

Състоянието на атмосферния въздух в ***община Велинград*** е резултат от емисираното на замърсители и от микроклиматичните условия на района.

Във Велинградската котловина преобладава движение на въздушните маси в посока север-североизток и юг-югозапад. При тихо време, след залязване на слънцето започва формирането на устойчива въздушна маса вследствие изстиването на земната повърхност и образуване на инверсионен слой/на 100 – 150м височина/. Емисираните замърсители се задържат и натрупват под задържащия въздушен слой, като тяхното съдържание се увеличава неколкократно. Замърсеният въздух, много често се усеща от хората движещи се по улиците на града.

През студеното полугодие съдържанието на аерозоли е около допустимите граници, а през пролетно-летния период е под нормите.

Основните източници на замърсяване в община Велинград са:

- Битово отопление с твърди горива

Очевиден е превесът на употребата на дърва за региона. При изгарянето на дърва във въздуха се отделят нетоксичен прах, сажди и летливи вещества. Съдържанието на пепел в дървата варира от 0,5 до 0,3 %. Когато са сухи, дървата съдържат около 85 % летливи вещества. Ако не се осигури пълно изгаряне в горивната камера, възможно е с димните газове да се емитират сажди. Средните емисии на твърди частици от битовите горивни инсталации при използване на твърдо гориво са 100 г. на кг изгоряно гориво.

- Автотранспортът

Градоустройствените решения на транспортната схема създават предпоставки за неравномерно натоварване в част от жилищните квартали. При работа на автомобилните двигатели се отделят: въглеродни и азотни окиси, въглеводороди, оловни аерозоли, алдехиди и сажди. Запрашаване на въздуха се наблюдава през летния сезон и почивните дни, когато курортния град е най-посещаем. Обхватът на замърсителите се локализира по най-натоварените шосета и улици – предимно бул. “Съединение” и изходните пътища за Сърница и Юндола. Техническото състояние на транспортните средства са предпоставка за влошаване на атмосферната обстановка. Емисиите на прахови частици от сухопътния транспорт се причиняват от директните емисии от отработените газове на автомобилите, износването от гуми и спирачки и повторното суспедиране на прахта по пътя.

- Промишлени производства

Замърсяванията, предизвикани от тези промишлени източници са незначителни и локализирани в рамките на предприятията. От 15 години РИОСВ – Пазарджик не извършва пробовземания за емисионен анализ от комините на ПКЦ. За 2019 г. е контролирано:- „Тория-08”ЕООД, гр. Велинград –инсталация за производство на пелети. Мониторингът е осъществен съвместно с РЛ-Стара Загора към ИАОС. Не са наблюдавани превишавания на нормите по изседваните показатели..

Дървопреработвателните предприятия са другите производствени източници на замърсяване на атмосферния въздух предимно по показател нетоксичен прах. Замърсяването има локален характер, в границите на работните площадки и не оказва влияние върху качеството на въздуха в района.

- Други източници на атмосферни замърсители

Предизвиканите от човека горски пожари, изгарянето на стърнищата и неконтролираното изгаряне на битовите отпадъци са причина за емисии на разнасяна от вятъра прах от почвата, CO, SO2, NO и др. Разпространението на замърсителите е в зависимост и от съответната метеорологична обстановка.

Газоснабдителната мрежа в град Велинград оказва положителен резултат по отношение на подобряването на качеството на атмосферния въздух и то в район с активна туристическа дейност.

Територията на ***община Септември*** попада в обхвата на РИОСВ гр. Пазарджик. . По данни на същата състоянието на околната среда по видове замърсяване е следната:

При контролни измервания от РИОСВ-Пазарджик е установено, че емисиите на вредни вещества във въздуха са неравномерно разпределени по общини. Наличието на серни окиси, азотни окиси, въглероден двуокис показват най-високи стойности в общините Пазарджик, Панагюрище и Пещера /производството на завод „Биовет“ АД/, докато в общини Ракитово, Лесичево, Белово стойностите с изключение на тези на въглеродния двуокис са минимални. По статистически данни по години се отчита намаление на вредните емисии във въздуха. В планинските райони на областта поради липсата на големи промишлени предприятия измерванията показват данни под допустимите норми.

Качество на водите

За битовите отпадни води на ***община Септември*** оценката е: че те са един от основните замърсители поради липсата на изградени напълно канализационни мрежи и пречиствателни съоръжения. Реализацията на инвестиционните намерения за изграждане на селищни пречиствателни станции и канализационни мрежи са едни от важните мероприятия за опазване на водите от замърсяване, наред с контрола и поддръжката в техническа и експлоатационна изправност на пречиствателните станции. Канализационните мрежи на населените места от останалите общини в областта са без изградени пречиствателни станции за третиране на битово–фекалните отпадъчни води. Отпадъчните води заустват в прилежащите дерета, реки и отводнителни канали, притоци на река Марица без пречистване. Това създава предпоставки за замърсяване на подземните и повърхностните води и влошаване на екологичната обстановка в района.

В ***община Белово*** стопански субект, чийто дейност попада, за контрол в обхвата на РИОСВ Пазарджик е Завод „Белана“ с ЛПСОВ. Базирайки се на данните представени в секторния анализ на компонент „води“, може да се направи извода, че основен замърсител на водите в общината са непречистените битови отпадъчни води от населените места, отделни производствени цехове, животновъдните ферми , локалните пречиствателни съоръжения за отпадъчните води на предприятия на хранително вкусовата промишленост, автомивки и др. (пречистените в ЛПСОВ отпадъчни води от „Завод за хартия Белово“ АД, отговарят на поставените условия в разрешителното за заустване. както и още няколко локални пречиствателни съоръжения).

На територията на Община Белово няма изградена и въведена в експлоатация ПСОВ. Предвижда се изграждане на ПСОВ Белово и ПСОВ за село Аканджиево.

Повърхностните води в ***община Велинград*** се наблюдават в пункт за река Чепинска след град Велинград. През 2019 година се наблюдава епизодично превишаване на нормите за добро състояние по БПК, амониев азот, азот нитратен, общ азот, общ фосфор и ортофосфати.

Подземните води са наблюдавани при Клептуза и Кремъчна баня и не са отбелязани негативни моменти в качествата на водата.

Природният състав на питейните води в община Велинград отговаря по физико-химични показатели на изискванията на БДС 2823-83.

Изградената канализационна система в община Велинград е от смесен тип. Тя е налична в различна степен в общинският център и селата Драгиново и Света Петка .

Няма Пречиствателни станции за битово-фекалните води в населените места на общината. Производствените отпадни води заустват условно чисти в повърхностни водоприемници, около 80% от тях се пречистват в локални пречиствателни съоръжения. Добро състояние на повърхностните води в близост до населените места и отлично състояние извън тяхната зона на въздействие. Съществува тенденция към подобряване на състояние на замърсените речни течения. Отлични качества на питейната вода ползвана от населението на общината. Водоснабдителната мрежа се нуждае от модернизация.

Качество на почвите

Общото състояние на почвите в района е добро. Няма установено замърсяване на почвите с устойчиви органични замърсители и препарати за растителна защита, с тежки метали и металоиди. Риск съществува от наземното и въздушното наторяване с торове от земеделските производители.

Управление на отпадъците

Основните източници на битовите отпадъци в ***община Белово*** са отпадъци, генерирани от домакинствата и битовите отпадъци, генерирани от търговски, административни, социални, фирмени и други подобни обекти. Услугите по събиране и транспортиране на смесените битови отпадъци в община Белово са обхванали 100% от населените места. В Община Белово е изградена система за разделно събиране на отпадъци от опаковки чрез разполагане на цветни контейнери от организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки „ЕКОПАК БЪЛГАРИЯ“ АД. системата за разделно събиране на отпадъците обхваща 100% от населението в общината. Системата е организирана чрез трицветни контейнери по уличната мрежа. През 2017г. процентът на рециклираните спрямо събраните отпадъци от опаковки е едва 59,27 % от общото събрано количество на същите отпадъци, докато през 2019 г. са рециклирани 73,25% от общо събраните отпадъци от опаковки през годината.

Населението постепенно придобива навици за правилно сортиране и разделяне на рециклируемите отпадъци в контейнерите, но и в същото време се отчита ниска активност от населението, извършващо разделно събиране на отпадъците от опаковки.Разширяването на системата за разделно събиране на отпадъците от хартия, картон, пластмаса, метал и стъкло (включително от опаковки) в административни сгради, търговски обекти и в повече населени места би довело до завишаване на количествата разделно събрани рециклируеми отпадъци. ***За подобряване ефективността на системата от изключително важно значение са кампаниите с цел повишаване информираността на гражданите. В Стратегията за Водено от общностите местно развитие могат да бъдат включени мерки, насочени към повишаване на информираността на населението относно опазването на околната среда – мерки за информационни кампании и информационни мерки, създаване на платформи, на обмен на опит, така че да бъде ангажирано голяма част от населението на територията на МИГ.***

През 2020 г., чрез осигурено финансиране от ПУДООС беше извършена техническа рекултивация по проект „Закриване и рекултивация на общинско депо за битови отпадъци на територията на ***Община Септември”.*** Основната цел на проекта е „Възстановяване и рекултивация на нарушената територия от дългогодишната експлоатация на общинското депо за неопасни отпадъци на община Септември“. Необходимостта от реализация на проекта е във връзка със задължението на Община Септември да закрие общинското депо

за битови отпадъци след започване експлоатацията на „Регионална депо за неопасни отпадъците - регион Пазарджик“.

Техническата рекултивация включва комплекс от взаимосвързани дейности, чрез които се предотвратява и прекратява негативното въздействие върху околната среда.

От 2011г. на територията на Община Септември действа система за разделно събиране на отпадъците от опаковки.

Общината е включена в изграждането на регионалното депо за отпадъци - гр. Пазарджик. При реализация на този проект твърдите битови отпадъци, строителните и производствени отпадъци от населените места в региона, ще се извозват на регионалното депо, Инвестиционното предложение включва изграждане и експлоатация на регионална система за управление на битовите отпадъци от общините Пазарджик, Пещера, Белово, Лесичово, Брацигово, Септември, Ракитово, Батак и Велинград, която се състои от регионално депо, регионален център за рециклиране и претоварна станция.

По проект: NoBG16M1OP002-2.002-0004 „Комбинирана процедура за проектиране и изграждане на компостиращи инсталации и на инсталации за предварително третиране на битови отпадъци за общини: Батак, Белово, Брацигово, Лесичово, Пещера, Пазарджик и Септември“, по процедура чрез директно предоставяне BG 16M1OP002-2.002 „Комбинирана процедура за проектиране и изграждане на компостиращи инсталации и на инсталации за предварително третиране на битови отпадъци“, по приоритетна ос 2 „Отпадъци“ на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, с водеща община Пазарджик е изградена екологична инфраструктура.

Необходимост от инвестицията за изграждане на компостиращи инсталации за разделно събрани зелени и/или биоразградими отпадъци, включително осигуряване на необходимото оборудване и на съоръжения и техника за разделно събиране на зелени и други биоразградими отпадъци. Основната цел на инвестицията е развитието на екологичната инфраструктура за интегрирано управление, оползотворяване и управление на отпадъците в община Септември. Оползотворяването на отпадъците, чрез компостиране ще доведе до поетапно намаляване на количествата депонирани биоразградими отпадъци съгласно изискванията на ЗУО. Подобряване на състоянието на околната среда в община Септември и локализираните на територията на общината по–малки населени места, чрез развитието на екологичната инфраструктура за интегрирано управление, оползотворяване и управление на отпадъците.

Подобна инвестиция би насочило вниманието на обществото в по-голяма степен към екологичен начин на живот и повишаване жизнения стандарт на населението.

Твърдите битови отпадъци, които са генерирани в **община Велинград** са с произход: от домакинства, търговски и туристически обекти, почивните станции и санаториуми, административни и обществени сгради и др. Те се депонират на регионалното депо в с. Алеко Константиново. Предстой пускането и на инсталация за предварително третиране на смесени битови отпадъци и инсталация за компостиране на зелени отпадъци за общините Велинград и Ракитово, и ще намали значително разходите за транспорт до регионалното депо.

Сред най-важните аспекти за опазване на околната среда и избягване на екологичните рискове е информираността на обществото. Информираността на населението играе критична роля за опазването на околната среда на местно ниво. Тя има няколко важни аспекта и значението си може да бъде обобщено по следния начин:

Съзнание и осведоменост: Информираните граждани са по-вероятно да разбират текущите екологични проблеми и техните последици върху здравето и качеството на живот. Това съзнание може да ги мотивира да се ангажират в активности, насочени към опазване на околната среда.

Участие и активизъм: Добре информираното населението има по-голяма склонност да се ангажира в инициативи и акции, свързани с опазването на околната среда. Те могат да участват в общностни проекти, да подкрепят зелени инициативи и да бъдат част от екологични организации.

Подкрепа за политики и мерки: Информираното населението може да оказва натиск върху местните власти, за да приемат и изпълняват по-строги екологични закони и политики. Те могат да бъдат активни участници в обсъждания и консултации, свързани с околната среда.

Повишаване на екологичната отговорност: Информираните граждани са по-склонни да вземат екологични решения в своите ежедневни дейности. Това може да включва намаляване на отпадъците, ефективно използване на енергия и вода, преход към устойчиви видове транспорт и др.

Образование и обучение: Информацията за околната среда може да бъде интегрирана в образователните програми на училищата и образователните кампании. Такова образование може да подготви бъдещите поколения да разбират и да се грижат за околната среда.

Инновации и технологичен напредък: Интересът и подкрепата на обществото за околната среда могат да стимулират иновации и развитие на технологии, които подобряват ефективността и съхранението на ресурси.

Затова информираността на населението на местно ниво е ключов фактор за успешното опазване на околната среда. Публичната осведоменост и ангажиментът на гражданите могат да допринесат значително за решаването на екологичните предизвикателства и за създаването на устойчиви общности. ***Ето защо, в Стратегията за Водено от общностите местно развитие могат да бъдат включени мерки, повишаващи осведомеността и информираността на обществото по въпросите, касаещи опазването на околната среда във всичките й аспекти.***

Изводи

Проблеми

- Влошено състояние на местната пътна мрежа;
- Износена настилка в малките населени места;
- Износена водопроводна мрежа с големи загуби на територията на трите общини;
- Недостатъчно изградена канализационна режа в малките населени места;
- Недоизградена канализационна мрежа, недостатъчен брой ПСПВ И ГПСОВ;
- Незадоволително качество на градската среда и благоустройство на населените места;
- Недостатъчни водоизточници за част от селата;
- Замърсеност на атмосферния въздух на част от територията;
- Все още незадоволителни нива на рециклиране на битовите отпадъци по места;
- Електропреносната мрежа се нуждае от инвестиции в модернизация и реконструкция по места, с цел предотвратяване на бъдещи аварии.

Потенциал за развитие

- Подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари, включително устойчива железопътна и пътна транспортна система и масов обществен транспорт, висока степен на безопасност и сигурност на транспорта, ограничаване негативното въздействие на транспорта върху околната среда и здравето;
- Да се предвидят общински пътища, дублиращи пътищата от републиканската пътна мрежа с цел обслужване на имотите;
- Да се предвидят обходи на всички населени места, през които преминават пътища от републиканската пътна мрежа;
- ВиК структурата и на трите общини се нуждае от подобряване и доизграждане, за което са необходими инвестиции, които биха могли могла да се финансират чрез кандидатстване за европейско финансиране през периода 2021-2027 година;
- Изграждане на канализации в малките населени места на територията;
- Изграждане на ГПСОВ на територията на трите общини, тъй като към момента липсва;
- Изграждане на адекватна енергийна инфраструктура, повишаване на ресурсната ефективност и намаляване на енергийната зависимост, включително енергийна сигурност на страната, потребление на по-голямо количество енергия от възобновяеми източници;
- Инвестиции в електропреносната мрежа;
- Създаване на мерки и дейности, ограничаващи замърсеността на територията;
- Подкрепа от неправителствения сектори и други СГО за преодоляване на проблемите с околната среда, чрез иницииране на различни инициативи и събития, популяризиращи екологичния начин на живот сред населението.

Анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите на територията

- СИЛНИ СТРАНИ	- СЛАБИ СТРАНИ
- Стратегическо географско положение, създаващо подходящи условия за развитие и сътрудничество; - Добре развита селищна мрежа и осигурена достъпност; - Био разнообразие, минерални води, съхранена природа, разнообразен релеф, обуславящи трайно развитие на различни форми туризъм и рекреация; - Благоприятни почвено-климатични условия за екологично земеделие на територията на община Септември; - Наличие на термоминерални извори на територията и на трите община, влизащи в състава на МИГ; - Голям процент горски масиви, които могат да бъдат използвани за развитието на различни видове дейности; - Благоприятен климат, благоприятстващ развитието на туризма през цялата година; - Наличие на многобройни водоизточници, снабдяващи територията с нужните водни ресурси; - Съхранена природна, антропогенна среда и биоразнообразие; - Добри възможности за развитие на животновъдството на територията поради наличието на пасища и ливади;	- Силно разчленен релеф, който не позволява активно развитие на земеделие на места в територията; - Липса на значителни полезни изкопаеми, освен нерудните – гранит, мрамор и варовик; - Значителен брой малки и много малки села; - Неефикасна и неефективна експлоатация на термоминералните находища; - Нерагламентирано използване на горските и природните ресурси; - Неизползван потенциал на природните ресурси за развитие на алтернативни форми на туризъм; - Недостатъчно количество на валежите за напоителните нужди за земеделието; - Икономическа дебалансираност между населените места на територията; - Отсъствие на високотехнологична икономика; - Отсъствие на големи предприятия; - Неравномерно разпределение на предприятията в населените места – силна концентрация в общинските центрове; - Слаба пазарна ориентация на МСП; - Неизградена инфраструктура за бизнеса; - Голям брой микропредприятия, осигуряващи заетост на 1 до 2 човека; - Дребно фамилно стопанство и примитивни условия в земеделските и животновъдни структури;

- Отвореност и готовност на земеделските стопанства към външно финансиране; - Наличието на структуроопределящи предприятия с национално значение в хидроенергетиката и предприятия, оползотворяващи местните ресурси - промишленост, дърводобив, дървопреработване, селско стопанство; - Наличие на голям брой МСП, попадащи в сферата НСНМСП с готовност за инвестиране за технологично обновление - Намаляване на броя на лицата с ниско образование; - Ниво на безработица и ниво на младежка безработица под средното за областта и за страната; - Добре развит сектор „Услуги“, предоставящ услуги със специфичен и разнороден характер; - Изградена образователна система с оборудвани училища и преподаватели с висока квалификация, висока степен на обхванатост; - Сравнително добре развита социална инфраструктура, адекватна на образователните, здравните, културните и други потребности на населението; - Наличен свободен сграден фонд; - Функциониращи читалища в почти всички населени места, поддържащи и съхраняващи културните традиции, активността и идентичността на местните общности; - Създадени инициативи за включване на младите хора в обществения живот;	- Недобре развито животновъдство; - Недостатъчна модернизация на аграрния сектор; - Основните пречки за развитието на селското стопанство са: многобройни маломерни участъци обработваема земя, недостиг на финансови средства, липса на техника и складова база, ниска производителност; непълноценно торене, защита от болести, плевели и вредители; неефективна охрана на продукцията - Не са използвани всички възможности на културните и историческите ресурси за включване в туристически продукти - не са социализирани и интерпретирани; - Липса на достатъчен леглови капацитет в общините Белово и Септември; - Липсва специализирана атракционна и туристическа инфраструктура в общината и района; - Неефективна експлоатация на минералните извори; - Маркетингът и рекламата в сферата на туризма не са достатъчно организирани и координирани; - Ограничаване на туристическия продукт до предлагане на един вид туризъм. - Все още биоразнообразието не е достатъчно проучено като възможност за предлагане на атракции за посетителите. Това намалява възможностите за разработване на туристически пакети и предоставяне на информация за туристите; - Иновационен дефицит и затруднен достъп до финансиране в МСП; - Неквалифицирана или неподходящо квалифицирана работна сила за бизнеса;

- Наличие на професионални гимназии за подготовка на кадри в сферата на туризма, горското стопанство и дървопреработващата и мебелната промишленост, транспорта и земеделието; - Икономика с постоянни темпове на растеж при стабилна заетост и увеличаващи се инвестиции за дълготрайни материални активи; - Изградена и реално функционираща мрежа за сътрудничество между различните сектори в общността /реализация на Стратегия за местно развитие през периода 2007-2013 г и Стратегия за Водено от общностите местно развитие през периода 2014 - 2020./.	- Лоша /амортизирана/ липсваща инфраструктура на цялата територия на МИГ - пътища, свободен достъп за хора с увреждане, материално техническа база /сгради, съоръжения, системи/ - Проблемно демографско изменение, изразяващо се с намаляващи възможности за естествено възпроизводство, голяма миграция и застаряване и намаляване на населението, в т.ч. и в трудоспособна възраст; - Тенденция за намаляване на населението с по-силен интензитет в селата, отколкото в общинските центрове; - Неквалифицирана или неподходящо квалифицирана работна сила за бизнеса; - Намаляване броя на населението на територията и наличие на отрицателен естествен прираст; - Тенденция за намаляване на населението с по-силен интензитет в селата, отколкото в общинските центрове; - Силна дебалансираност при разпределението на населението по населени места в полза на общинските центрове; - Намаляване броя на населението на територията и наличие на отрицателен естествен прираст; - Тенденция за намаляване на населението с по-силен интензитет в селата, отколкото в общинските центрове; - Силна дебалансираност при разпределението на населението по населени места в полза на общинските центрове;

	- Голям дял на безработните без квалификация и образование; - Младежката безработица е над средната за страната; - Неравнопоставеност по пол на пазара на труда; - Ниско образователно и културно равнище, висока безработица, недостатъчен жилищен фонд и примитивен бит сред ромското население. - Липсват училища в голяма част от малките населени места на територията; - Намаляване броя на децата в средните училища; - Все още в някои от селата съществува обучение в слети паралелки, което влошава качеството на образованието; - Липса на визия за професионално и квалификационно обучение на населението; - Ограниченост на социалните услуги предимно в общинските центрове; - Наличие на социално изключване на уязвими групи; - Недостатъчни условия за преодоляване на социалните различия; - Амортизиран сграден фонд и материално-техническа база на културата; - Недостатъчна и остаряла спортна инфраструктура в част от населените места на територията; - Отдалеченост на периферните селища от мястото на предлагане на медицинска помощ (първична, специализирана, болнична, спешна); - Влошено състояние на местната пътна мрежа; - Износена настилка в малките населени места;

	- Износена водопроводна мрежа с големи загуби на територията на трите общини; - Недостатъчно изградена канализационна режа в малките населени места; - Недоизградена канализационна мрежа, недостатъчен брой ПСПВ И ГПСОВ; - Незадоволително качество на градската среда и благоустройство на населените места; - Недостатъчни водоизточници за част от селата; - Замърсеност на атмосферния въздух на част от територията; - Все още незадоволителни нива на рециклиране на битовите отпадъци по места; - Електропреносната мрежа се нуждае от инвестиции в модернизация и реконструкция по места, с цел предотвратяване на бъдещи аварии.
- ВЪЗМОЖНОСТИ	**- ЗАПЛАХИ**

- Насърчаване и развитие на алтернативни и съобразени с местните природни условия форми на земеделие и животновъдство; - Възможност за създаване на съвместен продукт, съчетаващ балнео и СПА туризма със селски и екотуризъм. - Увеличаване на инвестициите в земеделски производства с висока добавена стойност; - Създаване на благоприятни условия за модернизиране и внедряване на нови технологии в МСП, с цел повишаване на тяхната конкурентоспособност и икономическо развитие; - Диверсификация на икономиката и разкриването на работни места, чрез насърчаване на инвестициите в създаването и развитието на неземеделски бизнес; - Развитие на модерен дърводобив и дървопреработване; - Подобряване условията за развитие на преработвателни предприятия за земеделски продукти; - Съществуват условия за производство на екологични чисти продукти растениевъдството и животновъдството; - Въвеждане на иновации и технологично обновление в МСП; - Подобряване на инвестиционните условия за разрастване и развитие на МСП; - Възможност за създаване на местен културно-туристически продукт;	- Продължаващо влияние на протичащи в момента и потенциални бъдещи световни кризи и пандемии с негативно влияние върху националния и местните социално-икономически и инфраструктурни комплекси; - Климатични промени и свързаните с тях рискове, в т.ч влошаване параметрите на околната среда; - Продължаващо застаряване на населението и нарастване на абсолютния и относителен дял на населението на възраст над 65 години; - Миграция и отселване на населението, което може да доведе до намаляване на работната сила и социалната инфраструктура; - Задълбочаване на процесите за ниска раждаемост и увеличаване възрастта за раждане на първо дете от фертилния контингент; - Силна зависимост на селскостопанския сектор от природни катаклизми и бедствия; - Обезлюдяване на селата; - Ниска образователна и здравна инфраструктура, което води до ниски нива на човешки капитал; - Политическа нестабилност на местно и/или национално ниво; - Липса на инвестиционен интерес на територията; - Липса на статистики и стабилност (невъзможност за създаване на дългосрочни бизнес/маркетинг план/стратегия); - Неясна нормативна база и тежки процедури по обслужване на бизнеса;

- Разнообразяване на туристическия продукт, чрез изграждане на допълнителна туристическа инфраструктура; - Разнообразяване формите на предлагания туристически продукт, чрез включване на различни форми на туризъм – екотуризъм, селски, винен, бизнес и други алтернативни форми. - Провеждане на засилена маркетингова кампания за популяризиране на района като туристическа дестинация, предлагаща интегриран туристически продукт, включващ съчетаване на СПА, еко и селски туризъм; - Създаване на благоприятна среда и инициативи за създаване на термопаркове и комплексно използване на минералните води; - Ефективно използване на наличните културно-исторически и природни ресурси на територията. - Осигуряване условия за увеличаване на заетостта при лицата с по-ниска квалификация и образование в областта на растениевъдството и животновъдството; - Стимулиране на МСП за подобряване на тяхното технологично развитие и модернизация, с цел увеличаване на производствения потенциал и разкриване на нови работни места; - Привличане на инвеститори и средства от фондовете на ЕС за разкриване на нови модерни предприятия, с нови технологично-създаващи възможности на производство на качествена и	- Застаряла технологична база, която ограничава конкурентоспособността и иновациите; - Липса на достатъчна гражданска активност и участие в местния обществен живот; - Натрупване на екологични проблеми като замърсяване на водите и почвата, изменение на климата и загуба на биоразнообразие; - Екологични бедствия като наводнения, горски пожари, земетресения и други природни бедствия; - Загуба на културни ценности, поради недостатъчна/закъсняла финансова подкрепа за разкриване, проучване, картотекиране, реставриране, консервиране и социализиране на НКН. - Промяна на правителствената политика и на приоритетите и оттегляне на подкрепата за спорта и спортната политика. - Финансова криза и намаляване на ресурсите за подкрепа на политиката в областта на спорта за всички, в свободното време и за високи спортни постижения. - Промени в поведението, нагласите и мотивацията на туристите – нетърпимост към остаряло предлагане, липса на иновации, информационни дефицити;

конкурентоспособна продукция, търсена на нашия и чужд пазар; - Предоставяне на качествени образователни и обучителни услуги с цел включване на представители на уязвими групи /млади хора до 29 години и лица на 55 години/ в пазара на труда; - Стимулиране на раждаемостта чрез предоставяне на възможности за по-лесното навлизане на пазара на труда на жени след майчинство. - Предоставяне на достъп до различни услуги, в т.ч. образователни, социални, психологически на представители на ромската етническа група с цел тяхната интеграция и социално включване; - Предоставяне на възможности за удължаване на трудовия процес за хора над 55 години, чрез различни преквалификации, обучения и възможности за заетост; - Активизиране на младите хора на територията и включването им в различни форми на обучение и заетост. - Подкрепа на работодателите да подобряват работната среда, да въвеждат гъвкави и/или иновативни форми на организация на работното време, вкл. за работещите над 54. - Модернизация на образователните системи и преминаване към компютърни технологии на обучение на учителите за работа в мултимедийна среда; - Навременното ранно обхващане и образователното приобщаване на деца от	

уязвимите групи, подкрепа на достъпа им до качествено образование, подкрепа на социалното им приемане и сближаване за изграждането им като пълноценни граждани и за успешна професионална, социална и личностна реализация, работа с родителите и др. - Повишаване на качеството на здравните услуги чрез развиване на капацитета на медицинския персонал; - Насърчаване на социалното включване и интегриране в обществото на групите със специални потребности и в неравностойно положение, както и на други уязвими групи. - Обхващане на по-голям брой потребители на социални услуги и подобряване на качеството на предлаганите услуги; - Създаване на насърчителни мерки за включване на уязвимите групи на пазара на труда; - Подобряване достъпа до обучителни и образователни услуги на уязвими групи; - Осигуряване на мотивационни обучения, психологическа подкрепа и посреднически услуги за улесняване достъпа до пазара на труда на уязвимите групи; - Провеждане на насърчителна политика сред работодатели за наемане на представители на уязвими групи; - Включване на разнообразни и нови културни събития в дейността на читалищата;	

- Популяризиране на читалищната дейност сред младите хора; - Популяризиране на историческото развитие на територията; - Провеждане на спортни състезания с международно участие, които да станат ежегодни; - Възстановяване и модернизация на спортните бази; - Осигуряване на достъп на хора с увреждания до спортните бази; - Организиране на акции за спонсориране и съпътстващи инвестиции в спортни съоръжения. - Осигуряване на устойчива и стабилна среда за развитие на дейността на неправителствените организации и повишаване на капацитета на работещите в тях. - Подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари, включително устойчива железопътна и пътна транспортна система и масов обществен транспорт, висока степен на безопасност и сигурност на транспорта, ограничаване негативното въздействие на транспорта върху околната среда и здравето; - Да се предвидят общински пътища, дублиращи пътищата от републиканската пътна мрежа с цел обслужване на имотите; - Да се предвидят обходи на всички населени места, през които преминават пътища от републиканската пътна мрежа;	

- ВиК структурата и на трите общини се нуждае от подобряване и доизграждане, за което са необходими инвестиции, които биха могли могла да се финансират чрез кандидатстване за европейско финансиране през периода 2021-2027 година; - Изграждане на канализации в малките населени места на територията; - Изграждане на ГПСОВ на територията на трите общини, тъй като към момента липсва; - Изграждане на адекватна енергийна инфраструктура, повишаване на ресурсната ефективност и намаляване на енергийната зависимост, включително енергийна сигурност на страната, потребление на по-голямо количество енергия от възобновяеми източници; - Инвестиции в електропреносната мрежа; - Създаване на мерки и дейности, ограничаващи замърсеността на територията; - Подкрепа от неправителствения сектори и други СГО за преодоляване на проблемите с околната среда, чрез инициирането на различни инициативи и събития, популяризиращи екологичния начин на живот сред населението.	